

**Plutarkhos ja Porfyrios: eläinten ja oikeudenmukai-
suuden puolustus teoksissa *Lihansyönnistä* ja *Sie-
lullisten vahingoittamista vastaan***

Pihla Alasuutari

Pro gradu –tutkielma

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, kreikkalainen filologia

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, kreikkalainen filologia

Pihla Alasuutari

Plutarkhos ja Porfyrios: eläinten ja oikeudenmukaisuuden puolustus teoksissa *Lihansyönnistä* ja *Sielullisten vahingoittamista vastaan*

Sivumäärä: 82

Tutkielmani kohteena ovat Plutarkhoksen teos *Lihansyönnistä* sekä Porfyrioksen *Sielullisten vahingoittamista vastaan* -teoksen ensimmäinen ja kolmas kirja. Näissä teoksissa Plutarkhos ja Porfyrios esittävät useita eri argumentteja eläinten tappamista ja syömistä vastaan. Tässä tutkielmassa analysoin niitä argumentteja, jotka perustuvat oikeudenmukaisuuteen.

Plutarkhos esittää lihansyönnin olevan epäoikeudenmukaista sekä eläinten että ihmisten kannalta. Eläimet ovat hänen mukaansa älyllisiä olentoja, jotka ansaitsevat osakseen oikeudenmukaisuutta. Tämän lisäksi ihmisten syömät eläimet ovat usein kesyjä ja vaarattomia, mikä tarkoittaa, että lihansyönnissä on kyse viattomien tappamisesta. Plutarkhos pyrkii herättämään lukijassaan häpeää ja inhoa lihansyöntiä kohtaan ja sääliä ja empatiaa eläimiä kohtaan. Lihansyönnillä on hänen mukaansa myös negatiivisia vaikutuksia ihmisen sielulle. Lisäksi hän puolustaa vegetarismia reinkarnaatiolla.

Porfyrioksen mukaan oikeudenmukaisuus merkitsee sitä, ettei toisia vahingoiteta. Hän suuntaa teoksensa erityisesti stoalaisia ja epikurolaisia vastaan. Kumpikin näistä filosofisista koulukunnista on esittänyt, ettei oikeudenmukaisuus koske eläimiä. Porfyrios esittelee heidän argumenttinsa ja pyrkii kumoamaan ne. Erityisesti hän pyrkii osoittamaan, että eläimillä on kieli ja järki. Koska hänen vastustajiensa argumentit perustuvat suurilta osin siihen, että vain kielellisiä ja järjellisiä olentoja tulee kohdella oikeudenmukaisesti, tulee Porfyrios näin mitätöineeksi heidän argumenttinsa.

Lopuksi vertaan Plutarkhosta ja Porfyriosta toisiinsa. Käyn läpi, mitä yhteisiä ja mitä yksilöllisiä argumentteja he teoksissaan esittävät. Tässä yhteydessä käsittelen myös Porfyrioksen Plutarkhokselta lainaamia tekstiotteita. Lainauksia on kolme, joista kaksi on peräisin Plutarkhoksen *Eläinten älykkyydestä* -teoksesta ja yksi teoksesta, jota ei tunneta. Lainausten yhteydessä käsittelen myös näitä teoksia. Keskityn silti edelleen teoksiin *Lihansyönnistä* sekä *Sielullisten vahingoittamista vastaan*.

Avainsanat: Plutarkhos, Porfyrios, eläimet, eläinten oikeudet, oikeudenmukaisuus, vegetarismi, antiikintutkimus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkielman tavoitteet, metodit ja tutkimuskysymykset	4
1.2	Aiempi tutkimus	6
1.3	Kasvissyönti antiikissa	7
1.4	Plutarkhos	11
1.5	Porfyrios	14
1.6	Aineisto	16
2	Analyysi	19
2.1	Plutarkhoksen argumentit lihansyöntiä vastaan	19
2.1.1	Vääryys ja epäoikeudenmukaisuus eläimiä kohtaan	20
2.1.2	Lihansyönnin vaikutukset ihmisiin	27
2.2	Porfyrioksen argumentit eläinten oikeudenmukaisen kohtelun puolesta	30
2.2.1	Porfyrioksen oikeudenmukaisuus	31
2.2.2	Stoalaiset ja oikeiosis	37
2.2.3	Epikurolaiset, laki ja sopimus	45
2.2.4	Eläinten logos: kieli	50
2.2.5	Eläinten logos: järki	56
2.3	Plutarkhos ja Porfyrios: yhtäläisyydet ja eroavuudet	63
2.3.1	Porfyrioksen Plutarkhokselta lainaamat otteet	64
2.3.2	Yhtäläisyydet	67
2.3.3	Eroavaisuudet	70
3	Johtopäätökset	74
	Lähteet	79

1 Johdanto

Eläinten oikeudenmukainen kohtelu ja lihansyönnin eettisyys ovat herättäneet ajatuksia jo pitkään. Plutarkhos (n. 45–125 jaa.) ja Porfyrios (n. 234–305 jaa.) esittävät eläinten tappamisen ja syömisen rikkovan oikeudenmukaisuutta ja kumpikin heistä esittää useita eri argumentteja eläinten oikeudenmukaisen kohtelun puolesta. Heidän teoksissaan esiintyy monia samoja mutta myös yksilöllisiä argumentteja. Tässä tutkielmassa analysoin ensin Plutarkhoksen argumentteja hänen teoksessaan *Lihansyönnistä*, minkä jälkeen siirryn analysoimaan Porfyrioksen argumentteja tämän teoksessa *Sielullisten vahingoittamista vastaan*.¹ Lopuksi vertaan heidän argumentaatiotaan toisiinsa. Aloitan esittelemällä tutkimukseni ja käyttämäni terminologian sekä tutkimukseni taustan. Esittelen aiempaa tutkimusta, kerron yleisesti kasvissyönnistä antiikissa ja esittelen tutkimukseni kohteena olevat auktorit sekä heidän teoksensa, tässä järjestyksessä.

1.1 Tutkielman tavoitteet, metodit ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa pyrin selvittämään tarkkaan, mitä oikeudenmukaisuuteen perustuvia argumentteja eläinten tappamista ja syömistä vastaan Plutarkhos ja Porfyrios esittävät teoksissaan *Lihansyönnistä* ja *Sielullisten vahingoittamista vastaan*. Porfyrioksen teoksen osalta tutkimukseni keskittyy sen ensimmäiseen ja kolmanteen kirjaan.² Lisäksi tavoitteenani on lisätä Plutarkhosta ja Porfyriosta suoraan toisiinsa vertaavaa tutkimusta

Ensisijainen metodini on lähiluku. Olen kerännyt yhteen ne Plutarkhoksen ja Porfyrioksen esittämät argumentit, joissa he vetoavat oikeudenmukaisuuteen. Olen tehnyt tämän sekä sanastoon että kontekstiin perustuen. Tämä tarkoittaa argumentteja, joissa he mainitsevat oikeuden (δικαιον), oikeudenmukaisuuden (δικαιοσύνη) tai jonkin näiden sanojen johdannaisen. Lisäksi tarkastelen näiden argumenttien perusteluja. Analysoin myös argumentteja, jotka kontekstin perusteella selvästi pohjautuvat oikeudenmukaisuuteen joko eläimiä tai ihmisiä kohtaan, vaikka yllä mainittuja sanoja ei niissä esiintyisikään.

---

¹ Teoksen nimi *Περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων* kääntyy kirjaimellisesti muotoon 'Sielullisista pidättäytymisestä'. Koska suora suomennos on kuitenkin sangen kankea, käytän tässä tutkielmassa Liisa Kasken suomennosta teoksen nimestä: *Sielullisten vahingoittamista vastaan*.

² Aineiston rajauksesta katso s. 17–18.

Vertaan Plutarkhoksen ja Porfyrioksen argumentteja toisiinsa ja selvitän missä heidän argumentaationsa on samanlaista ja missä asioissa he eroavat toisistaan. Kiinnitän erityisesti huomiota niihin tekstiotteisiin, jotka Porfyrios on lainannut Plutarkhokselta. Koska nämä lainaukset ovat peräisin Plutarkhoksen *Eläinten älykkyydestä* -teoksesta sekä hänen tuntemattomaksi jääneestä teoksestaan, käsittelen myös näitä teoksia lainausten yhteydessä. Käsittelen lainauksia vasta analyysini kolmannessa luvussa, mutta ilmoitan sitä edeltävissä luvuissa aina alaviitteissä, mikäli analysoimani Porfyrioksen argumentti esiintyy Plutarkhokselta lainatussa otteessa.

Tutkielmassani pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä oikeudenmukaisuuteen perustuvia argumentteja eläinten tappamista ja syömistä vastaan Plutarkhos esittää teoksessaan *Lihansyönnistä*?
2. Mitä oikeudenmukaisuuteen perustuvia argumentteja eläinten tappamista ja syömistä vastaan Porfyrios esittää teoksessaan *Sielullisten vahingoittamista vastaan*?
3. Miten heidän argumenttinsa ja näkemyksensä eroavat toisistaan tai ovat keskenään samanlaisia?

Tutkielmassa esiintyvät suomennot ovat omiani, ellen toisin mainitse. Vaikka sekä *Lihansyönnistä*-teoksesta että *Sielullisten vahingoittamista vastaan* -teoksesta on olemassa suomennot, olen päättänyt kääntää lainaamani otteet itse. Ensisijaisesti teen tämän tarjotakseni mahdollisimman filologisen käännöksen. Toinen syy itse kääntämiselle on sana λόγος. Se esiintyy aineistossa usein ja erityisesti Porfyrioksen kohdalla se on avainasemassa. Hän käyttää sanaa λόγος sekä merkityksissä 'järki' tai 'järjellisyys' että 'kieli' tai 'kielellinen kommunikointi'. Koska termillä tarkoitetaan useampia asioita, ja usein myös yhtäaikaisesti, poistaisi termin toistuva suomentaminen osan sanan oleellisista merkityksistä. Tämän takia käytän yksinkertaisesti sanaa λόγος suomenkielisessä asussa logos termin kääntämisen sijaan.

Lisäksi käytän omia johdannaisiani logos-sanasta: logoksellinen (λογικός) ja logokseton (ἄλογον). Vaikka jälkimmäisellä sanalla yleensä tarkoitetaan yksinkertaisesti eläintä, Porfyrios käyttää sitä vain korostaessaan, ettei eläimillä ole logosta. Tämä ei ole Porfyrioksen oma vaan hänen vastustajiensa näkemys. Useimmiten Porfyrios käyttää eläimistä sanaa ζῷα. Tämän takia käännän poikkeuksellisesti sanan ἄλογον termillä 'logokseton'. Sanan ζῷον lisäksi Porfyrios käyttää eläimistä ajoittain sanaa ἔμψυχος. Tämän käännän Liisa Kasken suomennotoksen inspiroimana sanalla 'sielullinen', vaikka periaatteessa ἔμψυχος tarkoittaa vain elävää

olentoa. Koska juuri sielun omaaminen on kuitenkin tämän sanan merkityksistä oleellisin, käänän sen sielullisena.

Tästä eteenpäin käytän tutkielmassani termiä muunlainen eläin tavallisen eläin sanan rinnalla. Muunlainen eläin tarkoittaa eläintä, joka ei ole ihminen. Myös tämä termi esiintyy Kaskella.³ Käytän termiä myös suomenkielisenä vastineena englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa toistuvasti esiintyvälle non-human animal -termille. Näiden nykykielisten ilmausten lisäksi sekä Plutarkhoksella että Porfyrioksella esiintyy hieman vastaavanlaista kielenkäyttöä. Plutarkhos käyttää eläimistä sanaa ἀσώμυλος, joka tarkoittaa ’muunsukuista’ tai ’muunheimoista’.⁴ Myös Porfyrios käyttää samantapaista ja samaa tarkoittavaa sanaa ἀλλόφυλος.⁵ Tämän lisäksi Porfyrios viittaa eläimiin usein sanoilla τὰ ἄλλα ζῷα tai τὰ λοιπὰ ζῷα ’muut eläimet’.⁶

1.2 Aiempi tutkimus

Lihansyönnin vastustamisesta ja kasvissyönnistä antiikissa löytyy nykyään kohtalaisen paljon tutkimusta. Ensimmäinen tätä aihetta koskeva monografia on kirjoitettu vuonna 1935, joten aihe ei antiikintutkimuksen mittapuulla ole kovin vanha.⁷ Kyseinen monografia on Johannes Haussleiterin *Der Vegetarismus in der Antike*, jota pidetään edelleen yhtenä kattavimmista antiikin kasvissyönnistä käsittelevistä teoksista.⁸

Nykytutkimuksen huomattavin nimi puolestaan on Stephen T. Newmyer, joka on kirjoittanut laajasti antiikin kasvissyönnistä. Hänen tutkimuksensa kohdistuu ennen kaikkea Plutarkhokseen sekä tämän eläinaiheisiin teoksiin (esimerkiksi Newmyer 1995, 2014 ja 2021). Plutarkhosta koskeva tutkimus kohdistuukin useimmiten samanaikaisesti tämän kaikkiin kolmeen eläimiä käsittelevään teokseen.⁹ Olen myös itse tutkinut Plutarkhosta kandidaatin tutkielmassani (Alasuutari 2021), joka keskittyy hänen *Lihansyönnistä*-teokseensa.

Porfyriosta on tutkittu Plutarkhosta vähemmän, mutta kiinnostus Porfyriosta kohtaan vaikuttaa olevan nousussa. Tästä kertovat useat aivan viime vuosina tehdyt tutkimukset, esimerkiksi Miira Tuomisen (Tuominen 2024) ja Patricia Marechalin (Marechal 2024) artikkelit. Erityisen

³ Kaski 2022, 10.

⁴ Plut. *De esu* 996a. *LSJ* s.v. ἀσώμυλος.

⁵ Porph. *Abst.* 1.10.3–4. *LSJ* s.v. ἀλλόφυλος.

⁶ Esimerkiksi Porph. *Abst.* 3.5.2. ja 3.25.4.

⁷ Miszczyński 2019, 56.

⁸ Korhonen *et al.* 2004, 63.

⁹ Plutarkhoksen eläinaiheisista teoksista katso s. 13–14.

hyödylliseksi oman tutkielmani kannalta on osoittautunut Alexander Pressin väitöskirja *Justice Purity Piety: A Reading of Porphyry's On Abstinence from Ensouled Beings* (Press 2020), jossa hän tutkii Porfyrioksen argumentteja erittäin kattavasti.

Sekä Plutarkhoksen *Lihansyönnistä* (Korhonen *et al.* 2004) että Porfyrioksen *Sielullisten vahingoittamista vastaan* (Kaski 2022) on käännetty suomeksi. Kasken käännöksestä löytyy myös kommentaaria, joka on ollut tämän tutkielman laatimisessa suureksi hyödyksi. Samoin Porfyrioksen teoksen englanninkielinen käännös (Clark 2000) ja sen viitteistä löytyvä kommentaari ovat olleet avuksi Porfyrioksen teoksen tulkitsemisessa.

Vaikka sekä Plutarkhosta että Porfyriosta on tutkittu merkittävässä määrin, löytyy näitä auktoireita suoraan toisiinsa vertailevaa tutkimusta vain vähän. Aihetta ovat kuitenkin tutkineet esimerkiksi Fabienne Jourdan (Jourdan 2005) ja Elsa Giovanna Simonetti (Simonetti 2019).

1.3 Kasvissyönti antiikissa

Tässä luvussa kerron ensin tyypillisestä kreikkalaisesta ruokavaliosta ja lihan roolista siinä. Tämän jälkeen esittelen muutamia Plutarkhoksen ja Porfyrioksen kannalta merkittäviä filosofeja, joilla esiintyy lihansyöntiä vastustavia näkemyksiä. Koska Plutarkhoksen ja Porfyrioksen omat näkemykset käynevät tässä tutkielmassa selviksi, en sisällytä heitä tähän lukuun.

Alkuun on todettava, että suurimmalle osalle kreikkalaisesta väestöstä lihan merkitys ruokavaliossa oli sängen pieni. Tavallinen kansa söi lihaa vain vähän, useimmiten uskonnollisten juhlien yhteydessä.¹⁰ Tyypillinen ruokavalio rakentui ennen kaikkea viljan varaan.¹¹ Mahdollisesti juuri kasvipainotteisen ruokavalion takia kreikkalaisilla ei ollut termiä kasvissyönnille, vaan se ilmaistiin lihansyönnistä kieltäytymisenä tai pidättäytymisenä.¹² Anakronistisuuden takia pyrin tästä eteenpäin välttämään tutkielmassani termiä kasvissyönti, mikäli se vain on kielen sujuvuuden kannalta mahdollista.

Lihan vähyys ruokavaliossa johtui pitkälti olosuhteiden pakosta. Kreikan ilmasto ja maantiede eivät soveltuneet karjankasvatukseen. Kuumien ja kuivien kesien takia kasvukausi oli lyhyt, eikä karjalle ollut riittävästi laidunmaita tai rehua. Näissä olosuhteissa oli huomattavasti kan-

---

¹⁰ Garnsey 1999, 123.

¹¹ Foxhall & Forbes 1982, 44.

¹² Korhonen *et al.* 2004, 62.

nattavampaa käyttää viljelysmaa ja kasvukausi ihmisten ravinnon kuin eläinten rehun tuottamiseen.¹³ Härkiä pidettiin vetoeläiminä, mutta niitäkään ei tyypillisesti kasvatettu lihan vuoksi. Lampaista ja vuohia puolestaan oli paljon, sillä niitä pystyttiin kasvattamaan Kreikan ilmastollisissa ja maantieteellisissä olosuhteissa nautakarjaa paremmin. Pääsyy lampaiden ja vuohien kasvatukseen oli kuitenkin villa ja karva eikä liha. Niistä saatiin myös maitoa, joka valmistettiin juustoksi. Vain sikoja pidettiin pelkän lihan takia.¹⁴

Näissä olosuhteissa liha oli kallis elintarvike ja vain rikkain kansanosaa saattoi syödä lihaa säännöllisesti, mutta edes tämä eliitti ei syönyt lihaa suuria määriä.¹⁵ Tavallinen kansa puolestaan söi lihaa lähinnä uskonnollisten juhlien yhteydessä. Olennainen osa näitä juhlia oli nimittäin eläinten uhraaminen ja syöminen.¹⁶ Tavallisesti osa eläimen ruumiista poltettiin uhrina jumalille ja osa jaettiin syötäväksi uhraajien kesken. Poltettaviin osiin kuuluivat reisiluut, ristiluut, häntä sekä vatsan alueen rasva. Syötäväksi kelpaavat sisäelimet (σπλάγχνα), joihin lukeutuivat sydän, maksa, munuaiset, keuhkot ja perna, paistettiin ja jaettiin alttaria lähimpänä oleville. Muut osat keitettiin ja jaettiin tasan kaikkien juhlaan osallistuneiden kesken. Uhrieläimen liha syötiin useimmiten paikan päällä, mutta sitä saatettiin myös viedä kotiin syötäväksi tai myydä.¹⁷

Koska lihansyönnin konteksti oli tämä, liittyi lihansyönnin vahvaa yhteisöllisyyttä. Lihanjakaminen yhteisön kesken lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta ja lujitti yhteisöä. Tämän vuoksi sitä, saiko henkilö syötäväkseen uhrieläimen lihaa vai ei, voitiin pitää merkinä siitä, kuuluiko hän yhteisöön vai ei.¹⁸ Jos henkilö vapaaehtoisesti kieltäytyi lihansyönnistä, hän sulki itsensä ainakin osittain yhteisön ulkopuolelle. Lihansyönnistä pidättäytyminen yhdistettiin vahvasti tiettyihin uskonnollisfilosofisiin koulukuntiin, erityisesti orfilaisiin ja pythagoralaisiin. Koska nämä koulukunnat muodostivat omat yhteisönsä, niihin kuuluneet ihmiset eivät kokeneet vahvaa tarvetta noudattaa laajemman yhteiskunnan käytäntöjä. Usein antiikin kasvissyöjät esitetäänkin erityisinä ja epätyypillisinä, yhteisön ulko- tai yläpuolisina henkilöinä.¹⁹

---

¹³ Garnsey 1999, 16–17.

¹⁴ Garnsey 1999, 17.

¹⁵ Garnsey 1999, 17.

¹⁶ Korhonen *et al.* 2004, 61.

¹⁷ Ekroth 2014, 325–327.

¹⁸ Ekroth 2014, 324.

¹⁹ Komorowska 2021, 16.

Mikäli tarkastellaan nimenomaan filosofista kasvissyöntiä, nousee tärkeimmäksi nimeksi Pythagoras (n. 570–495 eaa.). Häntä voidaan pitää filosofisen kasvissyönnin isänä. Filosofisella kasvissyönnillä tarkoitetaan kasvissyöntiä, jonka motiivina on joko kohtuullisuuden ja hyveen tavoittelu, muunlajisten eläinten hyvinvointi, tai kumpikin näistä.²⁰ Lihansyönnistä pidättäytymistä esiintyi tosin jo ennen Pythagorasta, esimerkiksi yllä mainitut orfilaiset olivat tästä tunnettuja. Orfilaisten lihansyönnistä kieltäytyminen perustui ennen kaikkea reinkarnaatioon ja heidän ajatuksensa mitä todennäköisimmin vaikuttivat myös Pythagoraaseen. Vaikka reinkarnaatio oli kenties keskeisin motiivi myös Pythagoralle, oli hänen kasvissyönnilleen filosofiakin syitä.²¹

Reinkarnaatio-opin mukaan ihmissielu voi syntyä uudelleen eläimen ruumiiseen. Tällöin on mahdollista, että ruuaksi tapettavan eläimen ruumiissa elää ihmissielu. Eläimen sijaan saateen siis vahingossa tappaa ja syödä ihminen.²² Koska ihmisten tappaminen on väärin, täytyy myös eläinten tappamista pitää vääränä. Lisäksi lihansyönnin välttämällä pyrittiin sekä ruumiin että sielun terveyteen. Pythagoralaisessa ajattelussa tiettyjä ruokia nimittäin pidettiin joko terveyttä edistävinä tai terveydelle haitallisina. Lihaa pidettiin terveydelle haitallisena. Koska ruumiin ja sielun uskottiin olevan tiiviisti sidoksissa toisiinsa, ei sielu voinut olla terve, jos ruumis ei ollut terve.²³ Lihansyönnistä pidättäytymisen syynä eivät siis olleet eläimet itse vaan ihminen: joko oman sielun terveys ja puhtaus tai toisen ihmisen sielu eläimen ruumiissa.²⁴

Myös Empedokles (n. 492–432 eaa.) vaikuttaa olleen sitä mieltä, että ihmisen sielu voi syntyä uudelleen eläimen ruumiiseen.²⁵ Jos eläimen ruumiissa elää ihmissielu, saattaa sielu kuulua jollekin tuntemattomalle henkilölle, mutta se voi aivan yhtä hyvin kuulua omalle ystävälle tai sukulaiselle. Sielun identiteetistä ei voida koskaan olla varmoja. Jos omien sukulaisten syöminen on väärin, kuten voidaan varmasti olettaa, sisältyy eläimen syömiseen merkittävä riski.²⁶ Vaikka Empedokleen näkemys reinkarnaatiosta vaikuttaa pitävän sisällään ajatuksen, että lähes kaikkien elävien olentojen sisällä elää ihmissielu, ei tämä vaikuta olleen hänen keskeisin

---

²⁰ Dombrowski 2014, 538.

²¹ Dombrowski 2014, 538.

²² Beer 2008, 106.

²³ Dombrowski 2014, 539.

²⁴ Preece 2008, 80.

²⁵ DK 31 B 137.

²⁶ Osborne 2007, 51.

syynsä olla syömättä lihaa. Mutta koska sielu saattaa nimenomaan kuulua omalle sukulaiselle, tulee eläinten tappamisesta ja syömisestä pidättäytyä.²⁷

Sieluun liittyviä syitä olla syömättä lihaa esiintyy myös Platonilla (427–347 eaa.). Hänen kohdallaan kyse ei kuitenkaan ole reinkarnaatiosta, vaan elävien olentojen sielujen samankaltaisuudesta. Dialogissaan *Timaios* Platon kirjoittaa maailman luomisesta. Maailman on muovannut jumalainen käsityöläinen, demiurgi, joka on vastuussa myös sielujen luomisesta. Ihmisten ja muunlajisten eläinten sielujen välillä ei kuitenkaan näytä olevan merkittävää eroa.²⁸ On huomionarvoista, ettei Platon kuitenkaan esitä ihmisten olevan eläimiä. Pikemminkin näyttää siltä, että eläimet ovat ihmisiä, sillä demiurgin luomat sielut ovat nimenomaan ihmisieluja.²⁹ Platon vaikuttaa laajentavan käsitettä me koskemaan muiden ihmisten lisäksi myös muunlajisia eläimiä. Jos eläimet kuuluvat meihin, ja koska me emme syö toisiamme, ei elämiäkään tule syödä.³⁰ Tämän lisäksi *Valtiossa* esiintyy seikkoja, joiden voidaan tulkita kertovan Platonin vastustaneen lihansyöntiä.³¹ *Valtiossa* Platonin Sokrates esittää, että valtion ensisijainen tarve on ruoka.³² Ruuan tulee kuitenkin olla kasviperäistä, ainoana poikkeuksena tähän Platon mainitsee juuston.³³ Eläimiä voidaan silti hyödyntää työnteossa, esimerkiksi härkiä kyntötoissa.³⁴ Jos Sokrateen hahmo *Valtio*-teoksessa on lihansyönnistä pidättäytymisen kannalla, on hyvin mahdollista, että tämä oli Platonin oma näkemys.³⁵

Aristoteles (384–322 eaa.) sen sijaan vaikuttaa sallineen lihansyönnin, mahdollisesti sillä perusteella, että muunlajiset eläimet eivät kykene ajattelemaan.³⁶ Aristoteleen oppilas Theofrastos (n. 371–287 eaa.) puolestaan vaikuttaa puolustaneen eläimiä. Diogenes Laertios kertoo hänen kirjoittaneen teoksen nimeltä *Eläinten älykkyydestä ja luonteesta*, mutta valitettavasti tämä teos ei ole säilynyt.³⁷ Tässä teoksessa Theofrastos mahdollisesti käsitteli osittain samoja asioita eläinten älykkyyteen liittyen kuin Plutarkhos teoksessaan *Eläinten älykkyydestä*.³⁸ Pidetään myös mahdollisena, että juuri teoksessaan *Eläinten älykkyydestä ja luonteesta* Theofrastos toi esiin oikeudenmukaisuuteen liittyviä teemoja. Ennen kaikkea sen, että ihmiset

---

²⁷ Osborne 2007, 52.

²⁸ Osborne 2007, 55.

²⁹ Osborne 2007, 56.

³⁰ Osborne 2007, 57.

³¹ Dombrowski 2014, 541.

³² Pl. *Resp.* 369d.

³³ Pl. *Resp.* 372e–d.

³⁴ Pl. *Resp.* 370d–e.

³⁵ Dombrowski 2014, 543.

³⁶ Arist. *De an.* 410b. Katso myös Dombrowski 2014, 544.

³⁷ Diog. Laert. 5.49.

³⁸ Newmyer 2021, 16.

ovat velvoitettuja kohtelemaan muunlaisia eläimiä oikeudenmukaisesti.³⁹ On mahdollista, että Theofrastos laajan kasvitutkimuksensa ansiosta havaitsi kasvien ja eläinten välisen merkittävän eron: kasvit, toisin kuin eläimet, eivät kykene tuntemaan kipua. Hänen voidaan tulkita ajatelleen, että eläinten tarpeeton vahingoittaminen on epäoikeudenmukaista.⁴⁰

Ksenokrates Khalkedonilainen (n. 396–314 eaa.), joka toimi Platonin akatemian johtajana vuosina 339–314 eaa., kirjoitti tiettävästi ensimmäisen kreikankielisen tutkielman lihattoman ruokavalion puolesta.⁴¹ Väite Ksenokrateesta lihansyönnin vastustajana esiintyy Porfyrioksen *Sielullisten vahingoittamista vastaan* -teoksessa.⁴² Porfyrios kertoo Hermippoksen kirjoittaneen, että Ksenokrates pohti Triptolemoksen säätämää lakia, jonka mukaan muunlaisia eläimiä ei saa vahingoittaa.⁴³ Hermippos spekuloi, että Ksenokrates mahdollisesti näki ihmisten ja muiden eläinten olevan samaa sukua.⁴⁴ Valitettavasti Ksenokrateen teos ei ole säilynyt. Tämä tekee Plutarkhoksen *Lihansyönnistä*-teoksesta varhaisimman meille säilyneen kasvis-syöntiä käsittelevän teoksen.⁴⁵

Porfyrioksen opettajana toiminut Plotinos (n. 204–270 jaa.) ei Porfyrioksen itsensä mukaan sallinut lihansyöntiä.⁴⁶ Suurin syy tähän lienee ollut Plotinoksen asketismi.⁴⁷ Lisäksi Plotinos viittaa teoksessaan *Enneadit* reinkarnaatioon ja siihen, että eläimen ruumiissa saattaa elää ihmisielu.⁴⁸ Kuten Theofrastos myös Plotinos huomioi, etteivät kasvit pysty tuntemaan kipua toisin kuin eläimet.⁴⁹ Kaikki nämä kolme seikkaa oletettavasti vaikuttivat Plotinoksen päätökseen olla syömättä lihaa.⁵⁰

1.4 Plutarkhos

Plutarkhos syntyi noin vuonna 45 jaa. Boiotian Khaironeiassa. Noin 20-vuotiaana hän muutti opiskelemaan Ateenaan, missä hänen opettajanaan toimi aleksandrialainen filosofi Ammonios, joka oli tuolloin Platonin akatemian johdossa. Nykyään Plutarkhos tunnetaankin juuri

³⁹ Newmyer 2021, 18.

⁴⁰ Dombrowski 2014, 545.

⁴¹ Clem. Al. *Strom.* 7.6.32. Katso myös Newmyer 2021, 128.

⁴² Porph. *Abst.* 4.22.1–5.

⁴³ Hermippos Smyrnalainen oli 200-luvulla eaa. elänyt peripateettisen koulukunnan filosofi ja elämäkertakirjailija. Hänen teoksensa *Elämät* (Biot) on säilynyt vain fragmentaarisesti muiden auktorien lainauksissa. Triptolemos oli heeros, jota pidettiin maanviljelyn keksijänä.

⁴⁴ Porph. *Abst.* 4.22.4.

⁴⁵ Newmyer 2021, 128.

⁴⁶ Porph. *Plot.* 2.4–6.

⁴⁷ Dombrowski 2014, 551.

⁴⁸ Muun muassa Plotinus, *Enn.* 1.1.11 ja 6.4.16.

⁴⁹ Muun muassa Plotinus, *Enn.* 1.4.1, 3.3.3 ja 5.2.2.

⁵⁰ Dombrowski 2014, 551.

platonistina. Muiden koulukuntien oppeja hän sen sijaan kritisoi, erityisesti hän vastusti stolaisten ja epikurolaisten näkemyksiä.⁵¹ Plutarkhos asui Ateenassa useita vuosia ja tuona aikana hänelle myös myönnettiin Ateenan kansalaisuus.⁵²

Plutarkhos ei jäänyt Ateenaan, vaan matkusteli paljon Välimeren piirissä.⁵³ Roomassa hänen tiedetään vierailleen ainakin kahdesti.⁵⁴ Suhteita Roomaan hän oli kuitenkin solminut jo opiskellessaan Ateenassa, sillä koulutus Ateenassa veti puoleensa myös roomalaista yläluokkaa. Plutarkhos vieraili Roomassa sekä filosofina että poliittisena henkilönä. Filosofina hän luennoi roomalaisesta eliitistä koostuvalle yleisölle. Hän sai myös Rooman kansalaisuuden, mikä ilmeisesti tapahtui hänen ystävänsä Lucius Mestrius Floruksen tuella. Plutarkhos nimittäin otti käyttöönsä roomalaisen nimen Lucius Mestrius Plutarchus kyseisen ystävänsä mukaan.⁵⁵

Laajasta matkustelusta huolimatta Plutarkhos vaikuttaa olleen syvästi kiintynyt kotikaupunkiinsa Khaironeiaan.⁵⁶ Khaironeiassa hän oli poliittisesti aktiivinen ja toimi alueellisissa viroissa sekä edusti kotikaupunkiaan Roomassa.⁵⁷ Kotikaupungissaan hän oli myös filosofisesti aktiivisimmillaan. Plutarkhos sekä työsti laajaa kirjallista tuotantoaan että opetti muita. Plutarkhos vaikutti myös Delfoissa, missä hän toimi Apollonin temppelin pappina noin kahdenkymmenen vuoden ajan.⁵⁸

Plutarkhos oli todennäköisesti ollut kasvissyöjä ainakin osan elämästään ennen Delfoihin saapumistaan.⁵⁹ Hän kirjoitti kolme muunlaisia eläimiä puolustavaa teosta, ja hän on ensimmäinen meille säilynyt auktori, joka esittää lihansyönnin olevan väärin perustuen muihin kuin uskonnollisiin argumentteihin.⁶⁰ Yhdessä Plutarkhoksen eläimiä käsittelevistä teoksista, *Eläinten älykkyydestä*, eläinten puolustajana toimii hänen isänsä Autobulos. Autobuloksen arvelaan olleen itse kasvissyöjä, ja Plutarkhos mahdollisesti luopui lihansyönnistä isänsä innoittamana.⁶¹

---

⁵¹ Korhonen *et al.* 2004, 57.

⁵² Russell 1973, 4.

⁵³ Beck 2014, 6.

⁵⁴ Russell 1973, 7.

⁵⁵ Korhonen *et al.* 2004, 55.

⁵⁶ Katso esimerkiksi Russell 1973, 1 ja 12.

⁵⁷ Beck 2014, 6.

⁵⁸ Korhonen *et al.* 2004, 55.

⁵⁹ Miszczyński 2019, 54.

⁶⁰ Miszczyński 2019, 56.

⁶¹ Tsekourakis 1987, 382. Tsekourakis kertoo K. Zieglerin, *Plutarchos*, RE XXI 1951, 644, ehdottaneen tätä.

Plutarkhoksen tarkkaa kuolintaikaa ei tiedetä. Tiedetään, että keisari Hadrianus nimitti hänet Akhaian provinssin prokonsuliksi vuonna 119 jaa., mutta tämän jälkeen hänestä ei ole mainintoja. Viitteitä tätä myöhempään aikaan ei myöskään löydy Plutarkhoksen omista kirjoituksista. Hänen arvioidaan kuolleen noin 120–125 jaa.

Kirjailijana Plutarkhos tunnetaan sekä elämäkertakirjailijana että filosofisena esseistinä. Hänen pääteoksenaan voidaan pitää *Rinnakkaisia elämäkertoja* (βιοι παράλληλοι). Kyseessä on kokoelma kuuluisien kreikkalaisten ja kuuluisien roomalaisten elämäkertoista, jotka on teoksen nimen mukaisesti rinnastettu toisiinsa. Yhteensä Plutarkhoksen kirjoittamia elämäkertoja on säilynyt 48 kappaletta. Näistä 44 on rinnakkaiselämäkertoja.

Plutarkhokselta on säilynyt myös yhteensä 78 lyhyttä teosta, joita voidaan luonnehtia filosofisiksi esseiksi. Kyseisiä teoksia alettiin järjestää kokoelmaksi pian Plutarkhoksen kuoleman jälkeen. Tästä kokoelmasta on pitkään käytetty nimeä *Moralia*. Nimeä alettiin käyttää keski-ajalla Plutarkhoksen käytännön etiikkaa koskevista teoksista. Tätä aihepiiriä käsittelevät teokset muodostavat kuitenkin vain osan Plutarkhoksen filosofisista kirjoituksista. Nykyinen *Moralia* kutsuttu kokoelma on sekä laajempi että aiheiltaan huomattavasti monipuolisempi. Se käsittää etiikan lisäksi myös esimerkiksi sellaisia aihealueita kuin uskonto ja luonnonilmiöt. Vaikka Plutarkhos lähestyy aiheita filosofisesta näkökulmasta, hänen pyrkimyksensä oli saada filosofisia oppeja kansantajuisempaan muotoon.⁶²

Kolme *Moralian* teoksista käsittelee eläimiä. Nämä teokset ovat *Lihansyönnistä* (Περὶ σαρκοφαγίας), *Eläinten älykkyydestä* (Πότερα τῶν ζώων φρονιμωτέρα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ ἔνδρα) ja *Järjettömien eläinten järjenkäytöstä* (Περὶ τοῦ τὰ ἄλογα λόγῳ χρῆσθαι), joka tunnetaan myös nimellä *Gryllos*. *Lihansyönnistä*-teoksessa Plutarkhos argumentoi lihansyöntiä vastaan niin biologisin, eettisin kuin uskonnollisinkin perustein. *Eläinten älykkyydestä* on dialogi, jossa teoksen kreikankielisen nimen mukaisesti pyritään selvittämään, ovatko maa- vai vesieläimet älykkäämpiä. Tässä teoksessa Plutarkhos myös esittää, että muunlaiset eläimet tosiaan ovat älyllisiä olentoja.⁶³ Myös *Järjettömien eläinten järjenkäytöstä* eli *Gryllos* on muunlaisien eläinten henkisiä kykyjä käsittelevä dialogi, tämä teos on kuitenkin tarkoitettu humoristiseksi. Teoksen päähenkilö, Gryllos (’Röhhijä’), on yksi Odysseuksen miehistön jäsenistä, jonka Kirke on muuttanut siaksi. Gryllos puhuu koko miehistön puolesta ja kertoo

⁶² Korhonen *et al.* 2004, 56.

⁶³ Lisää *Eläinten älykkyydestä* -teoksesta katso s. 64.

Odysseukselle, että he mieluummin jatkavat elämäänsä eläiminä kuin palaavat kotiin ihmisiin. Näiden kolmen teoksen lisäksi Plutarkhos esittää muunlaisia eläimiä puolustavia ja lihansyöntiä vastustavia ajatuksia muissakin teoksissaan.⁶⁴

Vaikka Plutarkhoksen säilyneen tuotannon määrä on huomattava, on useita hänen teoksistaan myös kadonnut. Plutarkhoksen teokset on listattu niin kutsutussa *Lamprias*-katalogissa.⁶⁵ Katalogi sisältää yhteensä 227 teosta, joista yli 130 on nykyään kadonnut.⁶⁶ Kaikki Plutarkhoksen säilyneet teokset eivät kuitenkaan sisälly *Lamprias*-katalogiin. Kaiken kaikkiaan voidaan Plutarkhoksen tuotannon arvioida koostuneen yhteensä noin 250 kirjasta.

1.5 Porfyrios

Porfyrios syntyi noin vuonna 234 jaa. foinikialaiskaupunki Tyroksessa nykyisen Libanonin alueella. Vaikka Porfyrios kirjoitti kreikaksi, hänen äidinkieltensä oli mitä todennäköisimmin aramea.⁶⁷ Alkujaan hänen nimensä oli Malik, vaikka nimi tosin mainitaan sekä aikalaislähteissä että myöhemmissä lähteissä sen kreikankielisessä muodossa Malakhos. Nimi merkitsi hänen kotikaupunkinsa kielellä kuningasta. Myöhemmin häntä kutsuttiin myös nimen kreikankielisellä vastineella Basileus.⁶⁸

Porfyrios muutti Ateenaan opiskellakseen retoriikkaa ja filosofiaa. Ateenassa hänen opettajanaan toimi platonilaisfilosofi Kassios Longinos. Juuri Longinos antoi hänelle nimen Porfyrios (’purppurainen’) viitaten kuninkaalliseen purppuranväriseen vaatetuksen.⁶⁹ Nimi viittasi paitsi Porfyrioksen alkuperäiseen kuningasta merkitsevään nimeen myös hänen kotikaupunkiinsa Tyrokseen, joka oli kuuluisa purppurakotiloistaan.

Varhain 260-luvulla Porfyrios muutti Ateenasta Roomaan, missä hän tutustui filosofi Plotinokseen, jota pidetään uusplatonismin perustajana. On mahdollista, että Porfyrios muutti Roomaan nimenomaan päästäkseen Plotinoksen oppiin.⁷⁰ Viimeistään tässä vaiheessa Porfyrios luopui lihansyönnistä. Hänen teoksensa *Sielullisten vahingoittamista vastaan* on laadittu noihin aikoihin, ja kyseisestä teoksesta käy selvästi ilmi, ettei Porfyrios itse syönyt lihaa.

---

⁶⁴ Esimerkiksi Plut. *Cat. Mai.* 5.1–2 ja *Quaest. conv.* 669a ja 669d. Katso myös Newmyer 2014, 527.

⁶⁵ Katso Russell 1973, 18.

⁶⁶ Russell 1973, 19.

⁶⁷ Kaski 2022, 7.

⁶⁸ Taylor & Wynne-Tyson 1965, 5.

⁶⁹ Eunap. *VS* 4.4.

⁷⁰ Johnson 2013, 18.

Myös hänen opettajansa Plotinos vaikuttaa pidättäytyneen lihansyönnistä ja odottaneensa samaa myös oppilailtaan.⁷¹

Kuuden Roomassa vietetyn vuoden jälkeen Porfyrios masentui vakavasti ja kärsi itsetuhoisuudesta. Plotinoksen kehotuksesta hän lähti Roomasta ja asettui Sisiliaan toipumaan.⁷² Hän palasi Roomaan Plotinoksen kuoltua vuonna 270. Palattuaan Roomaan Porfyrios nai ystävänsä lesken Marcellan, joka itsekin oli filosofi.⁷³ Porfyrioksen kuolemasta ei ole varmaa tietoa, mutta sen arvioidaan tapahtuneen noin vuonna 305.

Porfyrios tunnetaan parhaiten filosofina. Filosofian lisäksi hänen tiedetään kuitenkin kirjoittaneen myös ainakin retoriikasta, geometriasta ja grammatiikasta. Porfyrios oli auktorina hyvin aktiivinen, mutta meille säilynyt tieto hänen teoksistaan on sangen puutteellista. Nykyään ollaan tietoisia noin 60 hänen kirjoittamastaan teoksesta, mutta hänen tuotantonsa on varmasti ollut huomattavasti laajempi.⁷⁴ Porfyrioksen tunnetuistakin teoksista vain muutamia on säilynyt kokonaan tai edes osittain.

Tässä tutkielmassa käsiteltävä teos *Sielullisten vahingoittamista vastaan* on yksi harvoista Porfyrioksen kokonaan säilyneistä teoksista. Porfyrioksen kenties arvostetuin teos on *Johdanto* (Εἰσαγωγή), jota laajasti pidetään kommentaarina Aristoteleen teokseen *Kategoriat*.⁷⁵ Hän kirjoitti myös useita muita kommentaareja sekä Aristoteleen että Platonin teoksiin. Porfyrioksen säilyneisiin teoksiin lukeutuvat myös hänen opettajansa Plotinoksen sekä Pythagoraan elämäkerrat. Näiden oletetaan kuuluneen laajempaan teokseen *Filosofian historia*, joka ei kuitenkaan ole säilynyt kokonaisuudessaan.⁷⁶

Paitsi filosofina Porfyrios tunnetaan myös kiihkeänä vanhan pakanauskon puolustajana ja kristinuskon vastustajana. Tämä näkyy yhdessä hänen kuuluisimmista teoksistaan *Kristittyjä vastaan* (Κατὰ Χριστιανῶν). Teos on kuitenkin säilynyt vain toisten auktoireiden omiin teoksiinsa sisällyttäminä fragmentteina, sillä teoksen kopioita tuhottiin tarkoituksellisesti. Keisari Konstantinus poltti teoksen julkisesti. Myöhemmin Theodosius II poltatti ensimmäiseltä polttamiselta säilyneet kappaleet.⁷⁷

---

⁷¹ Kaski 2022, 8.

⁷² Barnes 2003, x.

⁷³ Taylor & Wynne-Tyson 1965, 7.

⁷⁴ Barnes 2003, x.

⁷⁵ Barnes 2003, xiv.

⁷⁶ Taylor & Wynne-Tyson 1965, 5.

⁷⁷ Taylor & Wynne-Tyson 1965, 5–6.

Porfyrioksen oman kirjallisen tuotannon lisäksi huomionarvoista on hänen työnsä Plotinoksen tuotannon parissa. Plotinoksen kuoltua (noin 270 jaa.) Porfyrios kokosi ja editoi opettajansa kirjoitukset yhdeksi teokseksi. Teos tunnetaan nimellä *Enneadit* (Ἐννεάδες) ja sitä pidetään Plotinoksen filosofisena pääteoksena. Kunnia teoksen kokoamisesta kuuluu kuitenkin Porfyriokselle.

1.6 Aineisto

Plutarkhoksen *Lihansyönnistä* ja Porfyrioksen *Sielullisten vahingoittamista vastaan* ovat ainoat antiikista säilyneet teokset, jotka käsittelevät kasvissyöntiä filosofisista syistä.⁷⁸ Tästä syystä juuri nämä teokset ovat valikoituneet tämän tutkielman aineistoksi. Vaikka Plutarkhoksella on kaksi muutakin eläimiä käsittelevää teosta, jotka ovat *Lihansyönnistä*-teosta pidempiä ja paremmin säilyneitä, olen tässä tutkielmassa päättänyt käsitellä nimenomaan *Lihansyönnistä*-teosta. Plutarkhoksen eläimiä käsittelevistä teoksista vain se nimittäin käsittelee eksklusiivisesti kasvissyöntiä ja näin ollen muodostaa parhaan vertailukohtan Porfyrioksen teokselle.

Lihansyönnistä on yksi Plutarkhoksen *Moralian* lyhyistä teoksista. Teoksen kreikankielinen nimi on Περὶ σαρκοφαγίας, mutta usein se tunnetaan latinankielisellä nimellään *De esu carnium*. Tässä teoksessa Plutarkhos argumentoi lihansyönnin olevan sekä luonnon että moraalin vastaista ja hän onkin yksi ensimmäisistä tuntemistamme henkilöistä, joka vastusti lihansyöntiä myös muilla kuin uskonnollisilla perusteilla.⁷⁹ Teos on oletettavasti kirjoitettu ensimmäisellä vuosisadalla jaa., sillä sitä pidetään Plutarkhoksen nuoruuden työnä. Tähän oletukseen on johtanut Plutarkhoksen käyttämä tunteikas kieli, jota hän käytti korostaakseen eläinten tappamisen ja syömisen julmuutta.⁸⁰

Teos on kaksiosainen, mutta valitettavasti kumpikaan osa ei ole säilynyt kokonaan, vaan molemmat loppuvat äkisti kesken eikä loppu ole säilynyt kummastakaan. On mahdollista, ettei Plutarkhos itse suunnitellut teostaan kaksiosaiseksi.⁸¹ Teoksen kummankin osan vajavaisuuden lisäksi ainakin yksi kohtalaisen pitkä ote (994b–d) vaikuttaa olevan peräisin jostakin toi-

---

⁷⁸ Dombrowski 2014, 547.

⁷⁹ Miszczyński 2019, 55.

⁸⁰ Beer 2008, 96.

⁸¹ Beer 2008, 96.

sesta Plutarkhoksen teoksesta. On mahdollista, että Plutarkhos itse on lisännyt sen teokseensa.⁸² Vaihtoehtoisesti kyseinen ote on voinut päätyä *Lihansyönnistä*-teokseen myöhemmän käsikirjoitustradition kautta.⁸³ Tämä sangen epätäydellinen säilyminen saattaa olla syy sille, että *Lihansyönnistä* on Plutarkhoksen eläimiä käsittelevistä teoksista vähiten tutkittu.⁸⁴

Myös Porfyrioksen teos *Περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων* tunnetaan paremmin sen latinankielisellä nimellä, *De abstinentia ab esu animalium*, tai lyhyemmin nimellä *De abstinentia*. Kuten olen edellä kertonut, käytän teoksesta suomenkielistä nimeä *Sielullisten vahingoittamista vastaan*.⁸⁵ Teos on oletettavasti kirjoitettu 270-luvulla jaa. Porfyrios osoittaa teoksensa ystävälle Castricius Firmukselle, jonka Porfyrios on saanut kuulla luopuneen kasvissyönnistä. Porfyrioksen tavoitteena on vakuuttaa Firmus lopettamaan lihansyönti uudelleen.

Sielullisten vahingoittamista vastaan jakautuu neljään kirjaan. Tämä jako on peräisin Porfyriokselta itseltään.⁸⁶ Ensimmäisessä kirjassa Porfyrios esittelee usein käytettyjä argumentteja lihansyönnin puolesta. Hänen esittelemänsä argumentit ovat peräisin stoalaisilta, peripateetikoilta ja epikuroalaisilta sekä niin sanotulta tavalliselta kansalta. Esiteltyään vastustajiensa argumentit Porfyrios pyrkii kumoamaan ne. Toinen kirja on omistettu eläinuhrikäytännöille sekä sen osoittamiselle, että verettömät uhrin ovat todellisuudessa jumalille kaikkein mieluisimpia. Kolmannessa kirjassa Porfyrios keskittyy oikeudenmukaisuuteen. Suurimman osan tästä kirjasta hän käsittelee stoalaisilta peräisin olevaa ajatusta siitä, ettei eläimillä ei ole logosta, eikä niitä näin ollen tarvitse kohdella oikeudenmukaisesti. Porfyrios esittää useita todisteita siitä, että eläimet ovat logoksellisia olentoja, ja näin ollen oikeutettuja oikeudenmukaiseen kohteluun. Neljännessä kirjassa Porfyrios esittelee sekä kreikkalaisia yhteisöjä että vieraita kansoja, jotka ovat harjoittaneet lihansyönnistä pidättäytymistä. Hän kertoo myös hyveistä, jotka ovat saaneet nämä kansat luopumaan lihansyönnistä, tai jotka ovat syntyneet lihattoman ruokavalion tuloksena.

Koska tämän tutkielman aiheena ovat oikeudenmukaisuuteen perustuvat argumentit, keskittyy tutkimukseni luonnollisesti teoksen kolmanteen kirjaan. Käsittelem myös ensimmäisessä kirjassa esiintyviä oikeudenmukaisuusargumentteja, vaikka niiden määrä onkin vähäisempi. Kir-

---

⁸² Newmyer 2021, 128–129.

⁸³ Korhonen *et al.* 2004, 60.

⁸⁴ Newmyer 2021, 129.

⁸⁵ Katso alaviite 1.

⁸⁶ Kaski 2022, 15.

jat kaksi ja neljä olen rajannut tämän tutkimuksen ulkopuolelle, sillä niiden sisältämät argumentit perustuvat pääasiassa uskontoon, historiallisiin esimerkkitapauksiin sekä hyveen harjoittamiseen. Viittaan kuitenkin kirjoihin kaksi ja neljä silloin, kun näen sen tärkeäksi kirjoissa yksi ja kolme esiintyvien argumenttien sekä tämän tutkimuksen kannalta.

2 Analyysi

Siirryn nyt analysoimaan kumpaakin auktorin vuorollaan. Koska Plutarkhos on heistä varhaisempi, aloitan hänestä (luku 2.1). Seuraavassa luvussa (2.2) analysoin Porfyrioksen argumentteja. Lopuksi käsittelen tekstiotteita, jotka Porfyrios on lainannut Plutarkhokselta, sekä aukto-
reiden välisiä yhtäläisyyksiä ja eroavuuksia (luku 2.3).

2.1 Plutarkhoksen argumentit lihansyöntiä vastaan

Teoksessaan *Lihansyönnistä* Plutarkhos pyrkii osoittamaan, että muunlajisten eläinten tappaminen ja syöminen on väärin, sekä vakuuttamaan lukijansa tästä. Olen jo kandidaatin tutkielmassani analysoinut Plutarkhoksen argumentteja kyseisessä teoksessa ja jakanut ne viiteen eri kategoriaan: luonnottomuus, tarpeettomuus, moraalitunteet ja uskonto.⁸⁷ Käyn seuraavaksi lyhyesti läpi nämä argumentit kandidaatin tutkielmani tuloksia hyödyntäen. Luvuissa 2.1.1 ja 2.1.2 siirryn analysoimaan Plutarkhoksen oikeudenmukaisuuteen perustuvia argumentteja.

Argumentit lihansyönnin luonnottomuudesta ja tarpeettomuudesta ihmisille ovat järkiperusteisia. Plutarkhos pyrkii osoittamaan, ettei ihminen ole luonnostaan lihansyöjä. Ihmisen ruumiinrakenne ei vastaa petoeläimen ruumiinrakennetta. Ihminen ei esimerkiksi kykene metsästämään ilman apuvälineitä.⁸⁸ Lihansyönti ei myöskään ole ihmiselle välttämätöntä. Ihminen ei tarvitse lihaa selviytyäkseen, ellei kyse ole erityisolosuhteista, joissa kasviperäistä ravintoa ei ole saatavilla.⁸⁹

Plutarkhos argumentoi lihansyönnin olevan moraalisesti väärin useista syistä. Hän esittää lihansyönnin johtuvan ahneudesta, kohtuuttomuudesta, julmuudesta ja verenhimosta, sekä vahvistavan näitä ominaisuuksia entisestään.⁹⁰ Lisäksi ihmiset ovat velvoitettuja kohtelevaan myös muunlajisia eläimiä oikeudenmukaisesti.⁹¹ Järkiperusteisten argumenttien lisäksi Plutarkhos pyrkii hyödyntämään lukijan tunteita. Erityisesti hän pyrkii herättämään inhoa teurastustilannetta ja empatiaa eläimiä kohtaan.⁹²

Lihansyönnin vääräys uskonnollisesta näkökulmasta taas perustuu ennen kaikkea reinkarnaatioon. Plutarkhos sanoo itse olevansa epävarma siitä, onko reinkarnatio totta vai ei. Hänen

---

⁸⁷ Alasuutari 2021.

⁸⁸ Plut. *De esu* 994f–995b.

⁸⁹ Muun muassa Plut. *De esu* 993c–994b ja 994e–f.

⁹⁰ Muun muassa Plut. *De esu* 996e, 997a–c ja 998b–c.

⁹¹ Plut. *De esu* 997d–e.

⁹² Muun muassa Plut. *De esu* 993a–c ja 994e.

mukaansa on kuitenkin mahdollista, että eläimen ruumiissa elää uudelleensyntynyt ihmissielu. Tämän takia tulisi lihansyönnistä pidättäytyä täysin.⁹³ Lisäksi Plutarkhos näkee lihansyönnin loukkauksena Dionysosta ja Demeteriä kohtaan, jotka vastaavat kasvien kasvusta. Näiden jumalien tuottaman kasviperäisen ravinnon tulisi riittää ihmisille.⁹⁴

Koska tämä tutkielman aiheena on oikeudenmukaisuus, analysoin luonnollisesti Plutarkhoksen moraaliin perustuvia argumentteja. Käsittelen myös vähemmässä määrin reinkarnaatiota, sillä mahdollisuus vahingossa tappaa ja syödä ihminen liittyy olennaisesti moraaliin. Muunlaajisten eläinten tappamisen ja lihansyönnin moraalinen vääryys perustuu Plutarkhoksella sekä eläimiin itseensä että ihmisiin. Aloitan käsittelemällä argumentteja, joiden mukaan lihansyönti on väärin eläimiä kohtaan. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään lihansyönnin vääryyttä ihmisten kannalta.

2.1.1 Vääryys ja epäoikeudenmukaisuus eläimiä kohtaan

Plutarkhos aloittaa teoksensa *Lihansyönnistä* kysymyksillä. Ensimmäiseksi hän esittää kysymyksen, jonka hänen lukijansa mahdollisesti esittäisi: miksi Pythagoras luopui lihansyönnistä? Plutarkhos reagoi tähän potentiaaliseen kysymykseen esittämällä oman kysymyksensä: miksi ihmiset alkoivat syödä lihaa? Kysymyksiä seuraa elävä kuvaus lihansyönnin todellisudesta sekä teurastustilanteesta.

ἐγὼ δὲ θαυμάζω καὶ τίτι πάθει καὶ ποία ψυχῆ ἢ λόγῳ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἤψατο φόνου στόματι καὶ τεθνηκότος ζῶου χεῖλεσι προσήψατο σαρκός...⁹⁵

Minä puolestani ihmettelen, minkä sattumuksen vuoksi ja millaisessa sielun- tai järjentallassa ensimmäinen ihminen kosketti suullaan verta ja painoi huulensa kuolleeseen eläimen lihaan.

πῶς ἢ ὄψις ὑπέμεινε τὸν φόνον σφαζομένων δερομένων διαμελιζομένων, πῶς ἢ ὄσφρησις ἤνεγκε τὴν ἀποφοράν, πῶς τὴν γεῦσιν οὐκ ἀπέτρεψεν ὁ μολυσμὸς ἐλκῶν ψαύουσας ἀλλοτρίων καὶ τραυμάτων θανασίμων χυμοῦς: καὶ ἰχῶρας ἀπολαμβάνουσας;⁹⁶

⁹³ Plut. *De esu* 998c–f.

⁹⁴ Plut. *De esu* 994a–b.

⁹⁵ Plut. *De esu* 993a–b.

⁹⁶ Plut. *De esu* 993b–c.

Miten silmät sietivät teurastusta, kun kurkut leikattiin, nahat nyljettiin ja raajat irtotettiin? Miten nenä kesti löyhkää? Miten saaste ei estänyt suuta, joka kosketti toisten haavoja ja imi kuolettavien haavojen nesteitä ja veriseerumia?

Plutarkhos vetoaa lukijansa tunteisiin. Hän vaikuttaa huomanneen, että lihansyönti saattaa synnyttää häpeää ja jopa inhoa lihaa syövissäkin ihmisissä.⁹⁷ Osoittaakseen lihansyönnin moraalisen vääryyden Plutarkhos hyödyntää näitä tunteita. Teurastustilanteen elävä ja todentuntuinen kuvailu toimii shokkitaktiikkana, jonka tarkoitus on saada lukija välittömästi näkemään muunlajisten eläinten tappaminen ja syöminen vääränä ja epäoikeudenmukaisena. Jos eläimen tappaminen ja syöminen on epämieluisaa ja herättää inhoa niin moraalisesti kuin esteettisesti-kin, miksi kukaan haluaisi enää tehdä niin?⁹⁸

Lisäksi Plutarkhos tuo esiin ajatuksen siitä, että lihansyönti on jotakin aloitettua. Hän antaa ymmärtää, ettei lihansyönti ole ihmiselle luonnollista. Muutoinhan sitä ei olisi tarvinnut aloittaa, vaan ihminen olisi aina syönyt lihaa.⁹⁹ Jos lihansyönti olisi ihmiselle luonnollista, se tuskin myöskään herättäisi häpeän ja inhon tunteita.¹⁰⁰ Voidaan myös tulkita, etteivät nämä tunteet synny pelkästä luonnottomuudesta. Plutarkhos nimittäin tuo teoksessaan selvästi ilmi, ettei lihansyönti ole hänen mielestään moraalisesti oikein – ennen kaikkea se rikkoo oikeudenmukaisuutta. Lihansyönnin synnyttämät negatiiviset tunteet voivat siis myös olla seuraustan moraalisesta vääryydestä.¹⁰¹ Näin Plutarkhos onnistuu heti teoksensa alussa tuomaan implisiittisesti esille useita argumentteja lihansyöntiä vastaan, vaikka hän laajentaakin niitä vasta myöhemmin.

Plutarkhos myös rinnastaa muunlajisen eläimen tappamisen ihmisen tappamiseen, ja hän kut-suukin eläimen tappamista murhaksi useaan otteeseen.¹⁰² Plutarkhoksen sanavalinta tässä on mielenkiintoinen. Hän käyttää sanaa *μιαφονία*, joka tarkoittaa verenhimoa tai murhaa, sekä verbiä *μιαφονέω*, joka puolestaan tarkoittaa murhaan syyllistymistä.¹⁰³ Kumpikaan sana ei ole tyypillinen, kun puhutaan eläinten tappamisesta.¹⁰⁴ Sanat koostuvat kahdesta osasta, jotka

⁹⁷ Newmyer 2021, 134.

⁹⁸ Beer 2008, 103–104.

⁹⁹ Plutarkhos kirjoittaa tarkemmin lihansyönnin luonnottomuudesta ihmiselle erityisesti kohdassa 994f–995b, jossa hän perustelee näkemystään ihmisruumiin anatomian sopimattomuudella lihansyöntiin. Alasuutari 2021, 11–13.

¹⁰⁰ Newmyer 2021, 134.

¹⁰¹ Newmyer 1995, 42.

¹⁰² Plut. *De esu* 994a–b.

¹⁰³ *LSJ s.v. μιαφονία ja μιαφονέω*.

¹⁰⁴ Miszczyński 2019, 66.

ovat μιάνω ja φονή. Ensimmäinen merkitsee tahraamista tai häpäisemistä, ja toinen teuras-
tusta.¹⁰⁵ Näin ollen nämä sanat muodostavat äärimmäisen negatiivisesti latautuneen termin
tappamiselle ja välittävät ajatuksen siitä, että tappaminen tahraa ihmisen. Näitä sanoja käytet-
tiin yleensä vain ihmisten tappamisesta.¹⁰⁶ Plutarkhoksen päätös käyttää juuri näitä sanoja
kertoo, että hän näki muunlajisten eläinten tappamisen olevan suoraan verrattavissa murhaan
ja sellaisena olevan vastoin oikeudenmukaisuutta.

Se, mikä tekee muunlajisen eläimen tappamisesta Plutarkhoksen silmissä murhan, vaikuttaa
olevan ennen kaikkea eläinten älykkyys. Sillä jos myös muunlajiset eläimet ovat älyllisiä
olentoja, on niillä sama oikeus oikeudenmukaisuuteen kuin ihmisilläkin.¹⁰⁷ Eläinten älykkyys
tarkoittaa myös, että niillä on synnynnäinen oikeus elämään.¹⁰⁸ Jos ihminen tappaa eläimen,
hän rikkoo tuota luontaista oikeutta ja jopa oikeudenmukaisuutta itseään.¹⁰⁹

Muunlajisten eläinten älykkyyden yhteydessä Plutarkhos kirjoittaa myös niiden kielellisyy-
destä. Usein ihmiset pitävät hänen mukaansa eläinten ääntelyä merkityksettömänä, tai ajatte-
levat ainakin, etteivät eläimet kykene tarkkaan kommunikaatioon. Plutarkhos vastaa tähän
oletukseen sanoittamalla eläinten äänet. Hän kertoo oman näkemyksensä siitä, mitä teuraaksi
vietävä eläin sanoisi, mikäli se kykenisi puhumaan ihmiskieltä.

οὐ παραιτοῦμαι σου τὴν ἀνάγκην ἀλλὰ τὴν ὄβριν, ἵνα φάγῃς ἀπόκτεινον, ἵνα δ’
ἴδιον φάγῃς μὴ μ’ ἀναίρει.¹¹⁰

En rukoile sinua (säästämään minua), kun kyse on tarpeesta, vaan kun kyse on
hybriksestä. Tapa, jotta voisit syödä, mutta älä surmaa minua syödäksesi jotain
herkullisempaa.

Eläinten äänet sisältävät merkityksen, joka Plutarkhoksen mukaan on vetoamus niiden oi-
keuksien puolesta. Plutarkhoksen käyttämä sana, δικαιολογία, merkitsee oikeudessa pidettä-
vää puolustuspuhetta.¹¹¹ Tämä sanavalinta kertoo Plutarkhoksen pitäneen muunlajisia eläimiä

¹⁰⁵ *LSJ s.v.* μιάνω ja φονή.

¹⁰⁶ Mischczyński 2019, 66.

¹⁰⁷ Tsekourakis 1987, 367–368.

¹⁰⁸ Plut. *De esu* 994e.

¹⁰⁹ Mischczyński 2019, 56 ja 67.

¹¹⁰ Plut. *De esu* 994e.

¹¹¹ Plut. *De esu* 994e. *LSJ s.v.* δικαιολογία.

sekä älykkäinä että tietoisina oikeudenmukaisuudesta.¹¹² Eläinten älyllisyys tarkoittaa myös, että ne ymmärtävät mitä niille on tapahtumassa.¹¹³ Juuri eläinten kyky ymmärtää niihin kohdistuva vaara, joka lopulta johtaa kuolemaan, tekee niiden tappamisen vääräksi.¹¹⁴ Tässäkin yhteydessä Plutarkhos vaikuttaa rinnastavan eläimen tappamisen ihmisen murhaamiseen.

Oikeuksien vaatimisen lisäksi on teurastettavien eläinten ääntelyssä kyse kivusta. Plutarkhos pyrkii osoittamaan, että eläimet pystyvät tuntemaan ruumiillista kipua, mistä voidaan päätellä, ettei kyseessä ollut hänen aikanaan itsestäänselvyys.¹¹⁵ Koska eläimet älyllisinä olentona ymmärtävät lähestyvän kuoleman, on niiden kokema kipu myös henkistä.¹¹⁶ Näin ollen ei eläimen tappamisessa ole kyse pelkästä tappamisesta, vaan myös huomattavasta kärsimyksen tuottamisesta älyllisille olennoille.

Plutarkhoksen mukaan järki, kuten myös aistit ja mielikuviutus, ovat olemassa sitä varten, että elävä olento voisi havainnoida ja oppia, mikä on sille hyödyllistä ja sopivaa ja mikä taas haitallista ja sopimatonta.¹¹⁷ Sekä muunlajisilla eläimillä että ihmisillä on Plutarkhoksen mukaan järki, aistit ja mielikuviutus. Kumpienkin tulisi näin ollen kyetä välttämään lajilleen sopimattomia asioita. Plutarkhoksen mukaan eläimet tekevätkin näin. Ihmiset kuitenkin syövät lihaa, mikä on Plutarkhoksesta heille sopimatonta ja väärää. Onkin mahdollista tulkita, että Plutarkhoksen näkemyksen mukaan muut eläimet ovat ihmistä parempia toimimaan sekä järjen että oikeudenmukaisuuden mukaisesti.¹¹⁸

Muunlajisten eläinten tappaminen ei kuitenkaan ole ihmisille välttämättömyys. Ihmisen, toisin kuin petoeläinten, ei tarvitse syödä lihaa pysyäkseen hengissä, ellei kyse sitten ole erityisolosuhteista, jolloin muuta ravintoa ei ole saatavilla. Näin ei kuitenkaan Plutarkhoksen mukaan yleensä ole. Voidaan tulkita, että muunlajisten eläinten tappaminen on hänen mukaansa erityisen väärin juuri siksi, että se on useimmiten tarpeetonta.

Lihansyönnissä onkin Plutarkhoksen mukaan kyse muustakin kuin pelkästä ravinnonsaannista. Hänen mukaansa raivo ja hullu kiihko (λύσσα, οἴστρος) ovat ajaneet ihmiset syömään lihaa.¹¹⁹ Kolmas syy lihansyöntiin on verenhimo (μυαιφόνος, φονικός), joka ei kuitenkaan ole

---

¹¹² Miszczyński 2019, 67.

¹¹³ Newmyer 2021, 132.

¹¹⁴ Newmyer 2014, 529–530.

¹¹⁵ Dombrowski 2014, 547.

¹¹⁶ Newmyer 1995, 42.

¹¹⁷ Plut. *De esu* 997e.

¹¹⁸ Newmyer 1995, 43.

¹¹⁹ Plut. *De esu* 994a.

syy pelkästään lihansyönnin aloittamiselle, vaan myös sen jatkamiselle.¹²⁰ Kun ihminen on tottunut syömään lihaa ja näin päässyt verenmakuun, hän himoitsee sitä entistä enemmän.

Näiden tuntemusten lisäksi Plutarkhos tuo esille ahneuden ja nautinnonhalun. Mikäli nämä ovat lihansyönnin syyt, näyttäytyy lihansyönti moraalisesti entistä kyseenalaisempaan.

Plutarkhos on jo osoittanut, miten lihansyönti on hänen mukaansa vastoin oikeudenmukaisuutta. Nyt hän esittää, että se on vastoin myös kohtuullisuutta. Tämä puolestaan tarkoittaa, että lihansyönti rikkoo kahta neljästä kardinaalihyveestä.¹²¹ Plutarkhos on jo rinnastanut muunlajisen eläimen tappamisen murhaan, mutta jos eläimen murha on seurausta sekä epäoikeudenmukaisuudesta että kohtuuttomuudesta, on kyse väistämättä entistä suuremmasta vääryydestä.

Plutarkhoksen mukaan ihmiset himoitsevat ja syövät lihaa vain siitä syystä, että se maistuu hyvältä. Lihaa ei kuitenkaan syödä sellaisenaan, vaan se kypsennetään ja maustetaan. Tämä johtuu Plutarkhoksen mukaan siitä, että ihmiset haluavat peittää lihan todellisen maun, jotta he voisivat olla välittämättä siitä tosiseikasta, että he syövät kuollutta eläintä.¹²² Koska lihan syöminen on sekä moraalisesti väärin että ihmiselle luonnotonta, on lihan luontaista makua ja koostumusta häivyttävä, jotta sitä voitaisiin pitää ihmisille syömäkelpoisena.¹²³ Plutarkhos siis hyödyntää jälleen oletettua lihansyöjän häpeää ja pyrkii herättämään tässä syyllisyyttä.

Ahneus ja nautinnonhalu eivät kuitenkaan ole pelkästään lihansyönnin syitä, vaan myös sen seurauksia. Lihansyönti johtaa nimittäin Plutarkhoksen mukaan sekä ahneuden että nautinnonhalun lisääntymiseen. Näin syntynyt kohtuuttomuus puolestaan johtaa verenhimoon, joka jälleen johtaa lihansyöntiin. Plutarkhos siis esittää, etteivät muunlajisten eläinten tappaminen ja syöminen ole vain yksittäisiä epäoikeudenmukaisia tekoja, vaan lihansyönti toimii alkusysäyksenä useille paheille.¹²⁴

Lihansyönnin epäoikeudenmukaisuutta lisää Plutarkhoksen mukaan entisestään se, että useimmiten syödyt eläimet ovat kesyjä ja vaarattomia.¹²⁵ Petoeläimet, kuten leijonat ja sudet, eivät tyypillisesti kuulu ihmisten ruokavalioon. Sen sijaan eläimet, jotka eivät ole ihmisille

---

¹²⁰ Plut. *De esu* 996e ja 998b.

¹²¹ Platonin mukaan on olemassa neljä kardinaalihyvettä: viisaus, rohkeus, kohtuullisuus ja oikeudenmukaisuus. Pl. *Resp.* 427e–428a. Koska Plutarkhos oli nimenomaan platonisti, ovat nämä hyveet olennaisia hänenkin filosofiansa kannalta.

¹²² Plut. *De esu* 995b.

¹²³ Newmyer 2021, 134.

¹²⁴ Plut. *De esu* 997b–c.

¹²⁵ Plut. *De esu* 994b.

vaaraksi, kootaan yhteen ja teurastetaan ruuaksi. Lihansyöntiä ei siis voida oikeuttaa myöskään itsepuolustuksella, sillä ruuaksi kasvatetut ja tapetut eläimet ovat viattomia. Näin ollen on lihansyönnissä kyse nimenomaan viattomien tappamisesta. Tässä Plutarkhos pyrkii jälleen vetoamaan lukijansa tunteisiin. Tällä kertaa hän pyrkii herättämään lukijassaan surua ja myötätuntoa viattomia, mutta silti teuraaksi joutuvia, eläimiä kohtaan.¹²⁶

Heti teoksensa alussa Plutarkhos on tuonut esiin Pythagoraan, johon hän viittaa myöhemminkin useita kertoja. Toinen filosofi, jonka Plutarkhos tuo toistuvasti esille on Empedokles. Kumpikin näistä filosofeista oli tunnettu kasvissyöjä ja ainakin jossain määrin muunlajisten eläinten puolustaja.¹²⁷ Plutarkhos siteeraa Empedoklestä kahdesti. Valitettavasti ensimmäinen näistä sitaateista ei ole säilynyt. Pidetään kuitenkin mahdollisena, että Plutarkhos itse asiassa esitti saman sitaatin kahdesti, ensin kohdassa 996b ja uudelleen kohdassa 998c.¹²⁸

σαρκῶν ἀλλογῶτι περιστέλουσα χιτῶνι¹²⁹

Sielu on puettu lihan vieraaseen viittaa¹³⁰

Tämän tutkielman kannalta oleellisinta tässä sitaatissa on Plutarkhoksen tulkinta Empedokleen sanoista. Plutarkhos tulkitsee tämän lauseen niin, että ihmisen sielu on vangittu kuolevaiseen ruumiiseen. Kyseessä on hänen mukaansa rangaistus tappamisesta ja lihansyönnistä, ei kuitenkaan vain muunlajisten eläinten lihan syömisestä vaan myös ihmisten.¹³¹ Aiemmin teoksessaan Plutarkhos on rinnastanut eläinten tappamisen ihmisten tappamiseen. Nyt hän laajentaa rinnastuksen koskemaan tappamisen lisäksi myös syömistä. Plutarkhos ei kuitenkaan välttämättä tarkoita tässä suoranaista ihmisruumiin syömistä, vaan kyse saattaa olla pythagoralaisesta reinkarnaatioteoriasta.¹³² Jos ihmisen sielu on syntynyt uudelleen eläimen ruumiiseen, olisi tuon eläimen syöminen kannibalismia. Joka tapauksessa lihansyönti näyttäytyy niin pahana asiana, että koko ihmisen ruumiillinen olemassaolo on rangaistus siitä.

¹²⁶ Tsekourakis 1987, 368.

¹²⁷ Pythagoraasta ja Empedokleesta katso luku 1.3 Kasvissyönti antiikissa, s. 9–10.

¹²⁸ Korhonen *et al.* 2004, 46.

¹²⁹ DK 31 B 126.

¹³⁰ Suomennos Korhonen *et al.* 2004, 21.

¹³¹ Plut. *De esu* 996b–c.

¹³² Reinkarnaatiosta katso s. 29.

Kirjoittaessaan Pythagoraasta ja Empedokleesta Plutarkhos myös tuo ensimmäistä kertaa esiin oikeudenmukaisuuden eksplisiittisesti. Hänen mukaansa nimittäin Pythagoras ja Empedokles opettivat ihmisiä olemaan oikeudenmukaisia myös muita lajeja kohtaan.¹³³ Tähän asti Plutarkhos ei ole käyttänyt oikeudenmukaisuuteen viittaavia sanoja (kuten δικαιοσύνη tai δίκαιος), vaikka läpi teoksen onkin selvää, että yksi olennaisimmista syistä lihansyönnistä pidättäytymiselle on Plutarkhoksella juuri oikeudenmukaisuus.¹³⁴ Kuten edellä on esitetty, Plutarkhos on aiemmin teoksessaan todennut lihansyönnin olevan moraalisesti väärin useaan kertaan sekä verrannut muunlajisen eläimen tappamista murhaan.

Oikeudenmukaisuuden osoittaminen eläimiä kohtaan tarkoittaa muutakin kuin sitä, ettei niitä tule tappaa ja syödä. Plutarkhoksen mukaan nimittäin eläimen julma kohtelu tai kiduttaminen ovat yhtä väärin ja epäoikeudenmukaisia kuin sen tappaminen.¹³⁵ Eläimiä tulee kohdella niin, etteivät ne joudu kärsimään. Jos ihmisen on pakko tappaa eläin, joko ravinnon tai itsepuolustuksen takia, tulee se tehdä tuottamatta eläimelle tarpeetonta tuskaa. Lisäksi tapettavaa eläintä kohtaan on osoitettava myötätuntoa, surua ja sääliä.¹³⁶

Teoksensa lopussa Plutarkhoksen aikomus on käsitellä oikeudenmukaisuutta tarkemmin.¹³⁷ Tässä kohden teos jää kuitenkin äkillisesti kesken, eikä sen loppu ole säilynyt meille. Kappale, joka aloittaa oikeudenmukaisuudesta kertomisen, jää *Lihansyönnistä*-teoksen viimeiseksi.

οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ἤδη σκεψώμεθα, τὸ μηδὲν εἶναι πρὸς τὰ ζῷα δίκαιον ἡμῖν, μήτε τεχνικῶς μήτε σοφιστικῶς, ἀλλὰ τοῖς πάθεσιν ἐμβλέψαντες τοῖς ἑαυτῶν καὶ πρὸς ἑαυτοῦς ἀνθρωπικῶς λαλήσαντες καὶ ἀνακρίναντες...¹³⁸

Tarkastelkaamme nyt sitten sitä, eikö meillä ole mitään oikeudellista suhdetta eläimiin, ei mitenkään keinotekoisesti eikä hienostuneesti, vaan kiinnittäen huomionni omiin tunteisiimme ja keskustellen inhimillisesti itsemme kanssa ja tutkien...

¹³³ Plut. *De esu* 997e.

¹³⁴ Tsekourakis 1987, 383.

¹³⁵ Plut. *De esu* 996a–b.

¹³⁶ Plut. *De esu* 996f.

¹³⁷ Miszczyński 2019, 57.

¹³⁸ Plut. *De esu* 999b.

Tätä kappaletta olisi todennäköisesti seurannut Plutarkhoksen kannanotto stoalaisia vastaan.¹³⁹ Edeltävässä kappaleessa Plutarkhos on tuonut esille stoalaisten väitteen, jonka mukaan muunlaiset eläimet ovat perustavanlaatuisesti erilaisia kuin ihmiset, koska ne ovat logoksettomia.¹⁴⁰ Tämä logoksen puute puolestaan tarkoittaa sitä, ettei muita eläimiä ole tarpeen kohdella oikeudenmukaisesti. Plutarkhoksen oma vaatimus muunlajisten eläinten oikeudenmukaiselle kohtelulle taas vaikuttaa perustuvan juuri siihen, että ne ovat älyllisiä olentoja, mistä hän oli selvästi vakuuttunut.¹⁴¹

Kaiken kaikkiaan Plutarkhos argumentoi lihansyönnin olevan väärin ja epäoikeudenmukaista useista syistä. Hän myös hyödyntää sangen kattavaa tunnekirjoa. Ennen kaikkea tulisi eläinten tappamisesta ja syömisestä pidättäytyä siitä yksinkertaisesta syystä, että niillä on synnynnäinen oikeus elämään ja ihmisten tulee kunnioittaa tuota eläinten oikeutta.

2.1.2 Lihansyönnin vaikutukset ihmisiin

Vaikka monet Plutarkhoksen lihansyöntiä vastustavista argumenteista perustuvat muunlajisten eläinten hyvinvointiin, hän esittää myös ihmisiin keskittyviä argumentteja. Nämä antroposentriset argumentit voidaan jakaa kolmeen kategoriaan: lihansyönti ei ole ihmisille luonnollista, lihansyönti vahingoittaa sielua ja koska reinkarnaatio on mahdollista, tulee lihansyöntiä välttää.¹⁴²

Olen jo edellä maininnut lihansyönnin luonnottomuuden ihmisruumiille.¹⁴³ Oikeudenmukaisuuden kannalta oleellisinta on kuitenkin, millaisia vaikutuksia tämän Plutarkhoksen mukaan luonnottoman tavan harjoittamisella on ihmissielulle. Luonnottomuus nimittäin tarkoittaa, että lihansyönti on ruumiin lisäksi haitallista myös sielulle. Toisaalta lihansyönti tylsistyttää mielen, toisaalta taas tekee siitä julman ja väkivaltaisen.¹⁴⁴

Kun ihminen aloitti lihansyönnin, ei kyse ollut Plutarkhoksen mukaan välttämättä julmuudesta. Hän esittää, että aluksi syötiin villejä ja ihmisille haitallisia eläimiä.¹⁴⁵ Tällöin lihansyönti oli vielä oikeutettavissa itsepuolustuksella. Mutta tappamisesta tuli tapa ja seuraavaksi

---

¹³⁹ Tsekourakis 1987, 367

¹⁴⁰ Plut. *De esu* 999a.

¹⁴¹ Korhonen *et al.* 2004, 40.

¹⁴² Beer 2008, 104–105.

¹⁴³ Katso s. 19.

¹⁴⁴ Plut. *De esu* 995e ja 997a–b. Katso myös Newmyer 1995, 42.

¹⁴⁵ Plut. *De esu* 998b.

ihmiset alkoivat syödä vaarattomia ja lopulta myös kesyjä eläimiä. Väkivaltaisuus laajeni entisestään ja johti lopulta ihmisten murhiin ja sotiin.¹⁴⁶

Kun sielu on tottunut epäoikeudenmukaisuuteen ja väkivaltaan, ihminen syyllistyy helposti uusiin väkivaltaisiin tekoihin. Väkivalta ja julmuus muunlaisia eläimiä kohtaan johtavat lopulta väkivaltaan ihmisiäkin kohtaan.¹⁴⁷ Kertoessaan lihansyönnin johtavan ihmisten murhiin Plutarkhos käyttää murhasta jälleen sanaa φόνος. Hän on aiemmin teoksessaan käyttänyt tätä sanaa eläinten tappamisesta.¹⁴⁸ Käyttäessään samaa sanaa tällä kertaa ihmisten tappamisesta, Plutarkhos vahvistaa ajatusta siitä, että muunlaisen eläimen tappaminen on murha siinä missä ihmisen tappaminenkin. Ihmisiin kohdistuva väkivalta ei kuitenkaan jää yksilötasolle, vaan laajenee yhteisölliseksi.

Näin yksi epäoikeudenmukainen teko, muunlaisen eläimen tappaminen, johtaa Plutarkhoksen mukaan entistä suurempiin ja vakavampiin rikoksiin oikeudenmukaisuutta vastaan. Mutta myös päinvastainen on totta.

Χωρίς δὲ τούτων ὁ πρὸς φιλοφροσύνην ἐθισμὸς οὐ δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι; τίς γὰρ ἂν ἀδικήσειεν ἄνθρωπον, οὕτω πρὸς ἄλλότρια καὶ ἀσύμφυλα διακεείμενος καὶ πράως καὶ φιλοφρόπως;¹⁴⁹

Näistä asioista huolimatta, eikö tämä vaikutakin olevan upea tapa oppia olemaan hyvántahtoinen? Sillä kuka sellainen, joka suhtautuu toisiin ja muunheimosiin tällä tavoin lempeästi ja hyvántahtoisesti, voisi toimia väärin ihmistä kohtaan?

Muunlajisten eläinten hyvä ja oikeudenmukainen kohtelu johtaa ihmisten hyvään kohteluun, mikä luonnollisesti hyödyttää ihmisiä. Plutarkhoksen argumentti lihansyönnin ja väkivallan yhteydestä pätee siis toisinkin päin. Näin ollen on lihansyönnistä pidättäytymisellä huomattavaa etua ihmisille kollektiivisella tasolla. Jos lihansyönti nimittäin johtaa lopulta sotiin, johtaa siitä pidättäytyminen puolestaan lopulta rauhaan.

---

¹⁴⁶ Plut. *De esu* 998c.

¹⁴⁷ Newmyer 2021, 134 ja 137.

¹⁴⁸ Sanasta φόμος katso s. 21–22.

¹⁴⁹ Plut. *De esu* 996a.

Plutarkhoksen kolmas antroposentrinen argumentti lihansyöntiä vastaan liittyy reinkarnaatioon. Kyseessä on pythagoralainen oppi, jonka mukaan ihmisen kuollessa sielu syntyy uudelleen uuteen ruumiiseen.¹⁵⁰ Tämä puolestaan liittyy oleellisesti lihansyönnin välttämiseen. Yksinkertaistettuna ajatus on tämä: ihmisiä ei tule tappaa eikä syödä, eläin saattaa olla ollut ihmisen entisessä elämässä tai tulee olemaan ihminen seuraavassa elämässä, tämän takia eläimiä ei tule tappaa eikä syödä.¹⁵¹ Plutarkhos kuitenkin ilmaisee epäilyksensä kyseistä oppia kohtaan, mikä osoittaa, ettei se ollut hänen pääasiallinen syynsä lihansyönnistä pidättäytymiseen.¹⁵²

Καίτοι τῆς λεγομένης ταῖς ψυχαῖς εἰς σώματα παλιν μεταβολῆς εἰ μὴ πίστεως ἄξιον τὸ ἀποδεικνύμενον, ἀλλ' εὐλαβείας γε μεγάλης καὶ δέους τὸ ἀμφίβολον.¹⁵³

Ja vaikkei väitettä sielujen siirtymisestä uusiin ruumiisiin voida todistaa varmasti, epävarmuus kuitenkin tekee meistä erittäin arkoja ja varovaisia.

Koska Plutarkhos pitää reinkarnaatiota vain mahdollisena, voidaan sanoa, ettei hän perusta lihansyöntiä vastustavaa näkemystään reinkarnaatioon suoraan vaan ainoastaan välillisesti.¹⁵⁴ Yllä olevaa otetta seuraa muunlajisen eläimen tappamisen vertaaminen yölliseen taisteluun. Jos taistelu tapahtuu pimeydessä, ei sotilas voi olla varma onko hän aikeissa tappaa vihollisensa vai sittenkin liittolaisensa tai pahempaa vielä oman sukulaisensa.¹⁵⁵ Tällöin on parempi antaa vihollisen elää kuin vahingossa tappaa oma läheinen. Myös muunlajisen eläimen tappamisessa ja syömisessä pätee sama niin kutsuttu epävarmuuden argumentti.¹⁵⁶

Reinkarnaatio-opin lisäksi Plutarkhos tuo Pythagoraan esille myös muissa yhteyksissä. Hän aloitti teoksensa mainitsemalla Pythagoraan ja kertoi, että juuri Pythagoras ja Empedokles opettivat ihmisiä osoittamaan oikeudenmukaisuutta myös muunlajisia eläimiä kohtaan.¹⁵⁷ On huomionarvoista, ettei Plutarkhos ole täysin samaa mieltä Pythagoraan tai tämän oppien

¹⁵⁰ Beer 2008, 105.

¹⁵¹ Dombrowski 2014, 538.

¹⁵² Tsekourakis 1987, 380.

¹⁵³ Plut. *De esu* 998d.

¹⁵⁴ Dombrowski 2014, 550.

¹⁵⁵ Plut. *De esu* 998d.

¹⁵⁶ Dombrowski 2014, 550.

¹⁵⁷ Plut. *De esu*. 993a ja 997e.

kanssa, vaan osoittaa tätä kohtaan myös epäluottamusta.¹⁵⁸ Plutarkhoksen lihansyöntiä vastustavat argumentit eivät siis ole riippuvaisia Pythagoraasta tai tämän reinkarnaatio-opista.¹⁵⁹

Joka tapauksessa on Plutarkhoksen mukaan mahdollista muunlajista eläintä tapettaessa päätyä murhaamaan ihmissielu. Jos muunlajisen eläimen tappaminen on oikeudenmukaisuuden vastainen teko, kuten hän on aikaisemmin teoksessaan esittänyt, on sitä epäilemättä myös ihmisen murha. Näin ollen, jotta ihminen voisi olla oikeudenmukainen, tulee hänen Plutarkhoksen mukaan pidättäytyä vahingoittamasta niin ihmisiä kuin muunlajisia eläimiäkin.

2.2 Porfyrioksen argumentit eläinten oikeudenmukaisen kohtelun puolesta

Tässä luvussa siirryn analysoimaan Porfyrioksen teosta *Sielullisten vahingoittamista vastaan* ja hänen siinä esittämiään argumentteja muunlajisten eläinten oikeudenmukaisen kohtelun puolesta. Aloitan käsittelemällä Porfyrioksen näkemystä oikeudenmukaisuudesta ja siitä, mitä toisten oikeudenmukainen kohtelu merkitsee. Tässä hyödynnän Alexander Pressin esittämää Porfyrioksen oikeudenmukaisuuskäsityksen kahtiajakoa. Hän esittää Porfyrioksen oikeudenmukaisuuden olevan toisaalta muihin kohdistuvaa ja toisaalta taas itseen kohdistuvaa.¹⁶⁰ Käsittelem näitä oikeudenmukaisuuden muotoja luvussa 2.2.1.

Tämän jälkeen keksityn argumentteihin, jotka Porfyrios suuntaa eri filosofisia koulukuntia vastaan. Hän esittelee teoksensa ensimmäisessä kirjassa omia näkemyksiään vastustavia argumentteja, joita ovat esittäneet stoalaiset, peripateetikot ja epikurolaiset. Filosofisten koulukuntien lisäksi Porfyrios kertoo myös niin kutsutun tavallisen kansan argumenteista. Näiden argumenttien mukaan vain toisia ihmisiä tulee kohdella oikeudenmukaisesti ja muunlajiset eläimet puolestaan kuuluvat oikeudenmukaisuuden ulkopuolelle. Porfyrioksen tavoitteena on kumota nämä argumentit. Koska Porfyrioksen teos rakentuu hänen vastustajiensa argumenttien ympärille, käsittelem tässä tutkielmassa sekä Porfyrioksen että hänen vastustajiensa argumentteja. Kerron aluksi, minkä vastustajiensa argumentin Porfyrios pyrkii kumoamaan, ja siirryn sitten analysoimaan hänen omia argumenttejaan.

Luvussa 2.2.2 käsittelem yhden stoalaisten pääargumenteista: muunlajiset eläimet eivät ole osa ihmisen lähipiiriä, joten niitä kohtaan ei tarvitse osoittaa oikeudenmukaisuutta. Luvussa 2.2.3 käsittelem puolestaan epikurolaisten argumentit. Vaikka Porfyrios mainitsee peripateetikot,

---

¹⁵⁸ Newmyer 1995, 42.

¹⁵⁹ Newmyer 2021, 132.

¹⁶⁰ Press 2020, 34.

hän tekee niin ainoastaan stoalaisten yhteydessä. Hän ei myöskään erottele peripateetikkojen ja stoalaisten argumentteja toisistaan, vaan tyytyy toteamaan:

Τῶν μὲν οὖν ἀπὸ τῆς στοᾶς καὶ τοῦ περιπάτου τὰ κυριώτατα ταῦτα.¹⁶¹

Nämä siis ovat stoalaisten ja peripateetikkojen merkittävimmät argumentit.

Porfyrios ei siis mainitse peripateetikkoja itsenäisesti laisinkaan. Tämän takia jätän peripateetikot tämän tutkielman ulkopuolelle. Stoalaisten argumenteista Porfyrios sen sijaan kirjoittaa hyvin laajasti ja useissa eri yhteyksissä, minkä vuoksi käsittelen stoalaisia muissakin kuin vain täysin heille omistetussa luvussa.

Lopuksi käsittelen Porfyrioksen laajamittaisinta argumenttia: muunlaisia eläimiä täytyy kohdella oikeudenmukaisesti, koska niillä on logos. Tämä argumentti on suunnattu sekä stoalaisia että epikurolaisia vastaan, jotka pitivät muunlaisia eläimiä logoksettomina. Koska aihe on Porfyrioksen teoksessa hyvin laaja, omistan sille kaksi omaa lukua. Luvussa 2.2.4 käsittelen eläinten logosta merkityksessä ’kieli’ ja luvussa 2.2.5 merkityksessä ’järki’.

2.2.1 Porfyrioksen oikeudenmukaisuus

Teoksessaan *Sielullisten vahingoittamista vastaan* Porfyrios antaa yksinkertaisen määritelmän sille, mitä oikeudenmukaisuus hänen mukaansa on: oikeudenmukaisuus merkitsee sitä, ettei toisia vahingoiteta.¹⁶² Kuten yllä olen esittänyt, voidaan Porfyrioksen oikeudenmukaisuuskäsitys jakaa Alexander Pressin mukaan kahteen osaan: toisiin suuntautuvaan ja itseen suuntautuvaan. Toisiin suuntautuvassa oikeudenmukaisuudessa on kyse eräänlaisesta suhteesta, jonka osapuolet ovat veloitettuja kohtelevaan toisiaan oikeudenmukaisesti.¹⁶³ Itseen suuntautuva oikeudenmukaisuus puolestaan merkitsee ennen kaikkea oikeudenmukaisuuden vaikutuksia ihmisen omalle sielulle.¹⁶⁴ Käsittelen ensin Porfyrioksen toisiin suuntautuvaa oikeudenmukaisuutta ja siirryn sitten itseen suuntautuvaan oikeudenmukaisuuteen.

---

¹⁶¹ Porph. *Abst.* 1.6.3.

¹⁶² Porph. *Abst.* 3.26.9.

¹⁶³ Press 2020, 37.

¹⁶⁴ Press 2020, 33–34.

Jos toisiin suuntautuva oikeudenmukaisuus nähdään suhteena, on pohdittava, keiden välillä tuo suhde vallitsee. Tässä Porfyrios asettuu vastustamaan erityisesti stoalaisia, joiden mukaan oikeudenmukaisuutta tulee osoittaa vain omia läheisiään kohtaan.¹⁶⁵ Koska Porfyrioksen mukaan oikeudenmukaisuus on vahingoittamattomuutta, määrittyy toisten vahingoittaminen puolestaan epäoikeudenmudeksi. Tämän takia täytyy kaikkia, joita on mahdollista vahingoittaa, kohdella oikeudenmukaisesti.¹⁶⁶ Oikeudenmukaisuutta tuleekin osoittaa kaikkia sielullisia olentoja kohtaan, toisin sanoen sekä kaikkia ihmisiä että kaikkia muunlaisia eläimiä kohtaan.¹⁶⁷

Vahingoittamiseksi ja siten epäoikeudenmukaisuudeksi on epäilemättä luettava ainakin kivun tuottaminen ja tappaminen. Muunlaiset eläimet voivat kärsiä niin fyysisesti kuin psyykkisesti, sillä ne voivat kokea sekä kipua että pelkoa.¹⁶⁸ Tämän vuoksi Porfyrioksen mukaan on eläimiä ylipäättään mahdollista kohdella epäoikeudenmukaisesti. Koska Porfyrios kokee tämän väitteen esittämisen tarpeelliseksi, voidaan päätellä, ettei tämä ollut hänen aikanaan millään tapaa itsestään selvää. Hänen mukaansa ainakin stoalaiset kiistivätkin sen mahdollisuuden, että muunlaiset eläimet saattaisivat kärsiä epäoikeudenmukaisuutta:

Οἷς δὲ οὐκ ἔστι τὸ δικαιοπραγεῖν πρὸς ἡμᾶς, οὐδὲ ἡμῖν πρὸς ἐκεῖνα γίγνεται τὸ ἀδικεῖν.¹⁶⁹

Meidän ei ole mahdollista olla epäoikeudenmukaisia niitä kohtaan, jotka puolestaan eivät voi kohdella meitä oikeudenmukaisesti.

Porfyrioksen oikeudenmukaisuusmääritelmän mukaan tämä stoalaisten väite on väistämättä epätosi, sillä koska eläimiä on mahdollista vahingoittaa, ne voivat kärsiä epäoikeudenmukaisuutta. Muunlaisia eläimiä tuleekin kohdella oikeudenmukaisesti niiden itsensä takia.¹⁷⁰ On myös huomionarvoista, että Porfyrios esittää eläinten voivan kärsiä epäoikeudenmukaisuudesta ennen vaatimustaan siitä, että kaikkia sielullisia olentoja on kohdeltava oikeudenmukaisesti.¹⁷¹ Eläinten kokeman vääryyden ja kärsimyksen voidaan näin ollen tulkita olleen hänelle

¹⁶⁵ Lisää kyseisestä argumentista katso luku 2.2.2 Stoalaiset ja oikeiosis, s. 37–45.

¹⁶⁶ Dombrowski 2014, 552.

¹⁶⁷ Porph. *Abst.* 3.26.9.

¹⁶⁸ Katso lainaus Porph. *Abst.* 3.19.2. seuraavalla sivulla.

¹⁶⁹ Porph. *Abst.* 1.6.1. Kyseessä on lainaus Plutarkhokselta, *De soll. an.* 964b–c.

¹⁷⁰ Osborne 2007, 228.

¹⁷¹ Porph. *Abst.* 3.19.2 ja 3.26.6–9. Näistä ensimmäinen on lainaus Plutarkhoksen tuntemattomasta teoksesta.

olennaisempaa kuin ihmisten toteuttama oikeudenmukaisuus. Juuri eläinten kärsimys vaikuttaa olevan yksi Porfyrioksen keskeisimmistä syistä sille, miksi eläimiä ei tule tappaakaan tai syödä.¹⁷²

Porfyrios jakaa elävät olennot neljään eri ryhmään: jumaliin, ihmisiin, eläimiin ja kasveihin. Tämä jaottelu esiintyy useamman kerran hänen teoksessaan.¹⁷³ Kun pohditaan, keitä oikeudenmukaisuussuhde koskee, nousevat kaksi viimeistä ryhmää esille. Porfyrios nimittäin kertoo tavallisen kansan argumentoivan, että mikäli muunlaisia eläimiä on kohdeltava oikeudenmukaisesti, olisi silloin myös kasveja kohdeltava samoin. Jos eläimiä ei siis saa tappaakaan ravinnoksi, ei saa kasvejakaan.¹⁷⁴ Vaikka tämä argumentti esiintyy teoksessa vain kerran, Porfyrios palaa siihen useasti. Tämä taas viittaa siihen, että kyseinen argumentti oli sangen yleinen. Porfyrios itse näkee eläimet ja kasvit perustavanlaatuisesti erilaisina.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ζῴοις τὰ φυτὰ παραβάλλειν κομιδῆ βίαιον. Τὰ μὲν γὰρ αἰσθάνεσθαι πέφυκε καὶ ἀλγεῖν καὶ φοβεῖσθαι καὶ βλάπτεισθαι, διὸ καὶ ἀδικεῖσθαι, τοῖς δὲ οὐθέν ἐστιν αἰσθητόν, οὕτω δὲ οὐδὲ ἀλλότριον οὐδὲ κακὸν οὐδὲ βλάβη τις οὐδὲ ἀδικία.¹⁷⁵

Mutta eläinten vertaaminen kasveihin on kyllä täysin pakotettua. Sillä ensimmäisethän ovat luonnostaan kykeneviä aistimaan, tuntemaan kipua, pelkäämään ja loukkaantumaan, ja siksi myös kärsimään epäoikeudenmukaisuutta, jälkimmäisille puolestaan mikään ei ole aistittavissa, ja siten niille ei mikään ole vierasta, pahaa, vahingollista eikä epäoikeudenmukaista.

Porfyrioksen oman argumentin mukaan kasveja ei siis ole mahdollista kohdella epäoikeudenmukaisesti toisin kuin eläimiä. Tämän voidaan sanoa olevan merkittävin ero muunlaajisten eläinten ja kasvien välillä Porfyrioksella. Eläimiä on mahdollista vahingoittaa ja siten kohdella epäoikeudenmukaisesti kasveja taas ei.¹⁷⁶ Kasvit eivät nimittäin ilmaise tai tunne kipua. Jos oikeudenmukaisuus tarkoittaa sitä, että toisia ei vahingoiteta, ei kasveja tällöin ole myöskään mahdollista kohdella epäoikeudenmukaisesti.¹⁷⁷ Muunlaajisten eläinten vertaaminen ih-

¹⁷² Tuominen 2024, 357–358.

¹⁷³ Lisää tästä jaottelusta katso s. 38–39.

¹⁷⁴ Porph. *Abst.* 1.18.1.

¹⁷⁵ Porph. *Abst.* 3.19.2. Kyseessä on lainaus Plutarkhoksen tuntemattomasta teoksesta.

¹⁷⁶ Marechal 2024, 558.

¹⁷⁷ Dombrowski 2014, 551.

misiin puolestaan vaikuttaa olevan paremmin perusteltavissa, sillä kummatkin pystyvät tuntemaan kipua ja pelkoa, minkä vuoksi kumpiakin on mahdollista vahingoittaa. Tällöin eläimen tappaminen on rinnastettavissa murhaan.¹⁷⁸

Toisiin suuntautuva oikeudenmukaisuus suuntautuu muunlajisten eläinten lisäksi myös toisiin ihmisiin. Se miten ihminen kohtelee eläimiä nimittäin heijastuu Porfyrioksen mukaan siihen, miten hän kohtelee ihmisiä. Niinpä eläinten oikeudenmukainen tai epäoikeudenmukainen kohtelu vaikuttavat ihmisiin yhteisötasolla.

Ὁ γὰρ ἀπεχόμενος παντὸς ἐμψύχου, κὰν μὴ τῶν συμβαλλόντων αὐτῷ εἰς κοινωνίαν, πολλῶ μᾶλλον πρὸς τὸ ὁμογενὲς τῆς βλάβης ἀφέξεται. ... Ὁ τοίνυν τὴν οἰκειῶσιν πεπονημένος πρὸς τὸ ζῷον, οὗτος καὶ τὸ τι ζῷον οὐκ ἀδικήσει, ὁ δὲ μόνον περιγράψας ἐν ἀνθρώπῳ τὸ δίκαιον ἔτοιμός ἐστιν ὡς ἐν στενῶ ἀπορρῖψαι τὴν ἔφεξιν τῆς ἀδίκιας.¹⁷⁹

Sillä ihminen, joka pidättäytyy jokaisesta sielullisesta – myös niistä, jotka eivät ole sopineet kumppanuudesta hänen kanssaan – tulee pidättäytymään samansukuistensa vahingoittamisesta sitäkin enemmän. ... Niinpä se, joka on omaksunut yhteenkuuluvuuden eläimen kanssa, ei myöskään tule vahingoittamaan mitään eläintä, kun taas se, joka rajaa oikeudenmukaisuuden vain ihmiseen on valmis tiukan paikan tullen siirtämään syrjään epäoikeudenmukaisuuden estot.

Kuten Porfyrios yllä olevassa lainauksessa esittää, muunlajisten eläinten oikeudenmukainen kohtelu hyödyttää ihmisiä kollektiivisesti. Kun ihminen tottuu kohtelemaan oikeudenmukaisesti eläimiä, hän tulee mitä todennäköisimmin osoittamaan oikeudenmukaisuutta myös toisille ihmisille. Oikeudenmukaisuussuhteen ulottaminen laajemmalle siis kasvattaa oikeudenmukaisuutta.¹⁸⁰

Eläinten epäoikeudenmukainen kohtelu, tappaminen ja syöminen puolestaan tuottavat vahinkoa muillekin kuin teon tehneelle ihmiselle itselleen. Epäoikeudenmukaisuus lisääntyy sitä harjoitettaessa. Niinpä eläinten jatkuva ja totuttu epäoikeudenmukainen kohtelu johtaa lopulta epäoikeudenmukaisuuteen ja siten myös väkivaltaan ihmisiä kohtaan. Tämän vuoksi toisten olentojen vahingoittamisesta tulee pidättäytyä täysin.

¹⁷⁸ Letterio 2017, 24.

¹⁷⁹ Porph. *Abst.* 3.26.6–7.

¹⁸⁰ Tuominen 2024, 361.

Porfyrios rinnastaa muunlajisten eläinten syömisen myös toisenlaiseen väkivaltaan ihmisiä kohtaan, nimittäin ihmissyöntiin. Hän rinnastaa eläinten syömisen ihmissyöntiin kahdesti teoksensa kolmannessa kirjassa. Ensin hän vertaa näitä kahta luvussa 17 ja myöhemmin luvussa 26 hän toteaa eksplisiittisesti, ettei kumpikaan, muunlajisia eläimiä tai ihmisiä, tule syödä.¹⁸¹

Vaikka Porfyrios kannustaa lukijaansa olemaan vahingoittamatta ketään tai mitään, hän myös tunnustaa, että on olemassa tilanteita, joissa toisen vahingoittaminen tai jopa tappaminen voi olla välttämätöntä. Välttämättömyydeksi hän katsoo tilanteet, joissa joko henkilö itse, hänen perheenjäsenensä tai hänen kotimaansa on huomattavassa vaarassa.¹⁸² Tällaisessa tilanteessa on kuitenkin kyse erityistapauksesta. Vaikka tämä on Porfyrioksen mukaan ymmärrettävää, ei voida sanoa, että hän pitäisi sitä oikeana.¹⁸³ Saman voidaan olettaa pätevän paitsi vahingoittamiseen ja tappamiseen myös lihansyöntiin.¹⁸⁴ Lihansyönti ei ole välttämätöntä tavallisissa olosuhteissa, mutta jos muuta ravintoa ei ole saatavilla, se on ymmärrettävää.¹⁸⁵

Oikeudenmukaisuus suuntautuu Porfyrioksen teoksessa myös henkilöön itseensä. Itseen suuntautuvana Porfyrioksen oikeudenmukaisuus perustuu platonistiseen filosofiaan ja ennen kaikkea Platonin teoriaan kolmiosaisesta sielusta.¹⁸⁶ Platon kirjoittaa sielusta dialogeissaan *Faidros* ja *Timaios* ja ennen kaikkea teoksessaan *Valtio*.¹⁸⁷ Hänen sieluteoriansa mukaan ihmis-sielussa on kolme osaa, joista jokaisella on oma tehtävänsä. Sielu koostuu järkisielusta tai järjestä (λογιστικόν), intosielusta tai kiihkeydestä (θυμοειδές) sekä himosielusta tai himosta (ἐπιθυμητικόν).¹⁸⁸ Järkisielu pyrkii oppimiseen ja totuuden selvittämiseen. Intosielu havittelee kunniaa ja voittoa. Himosielu puolestaan himoitsee ruokaa, juomaa, seksiä ja rahaa.¹⁸⁹ Ihanteellisesti järki on sielun hallitseva osa ja hallitsee sekä sielun toisia osia että ihmistä yleensä. Järki pyrkii yleiseen hyvään kaikkien sielun osien kannalta.¹⁹⁰ Platonin *Valtion* tavoitteen voidaan sanoa olevan oikeudenmukaisuuden tärkeyden osoittaminen.¹⁹¹ Oikeudenmukaisuus puolestaan toteutuu silloin, kun kukin sielun osa hoitaa omaa tehtäväänsä.

¹⁸¹ Porph. *Abst.* 3.17.3 ja 3.26.3.

¹⁸² Porph. *Abst.* 3.18.5. Kyseessä on lainaus Plutarkhoksen tuntemattomasta teoksesta.

¹⁸³ Osborne 2007, 231.

¹⁸⁴ Dombrowski 2014, 549.

¹⁸⁵ Press 2020, 47.

¹⁸⁶ Sorabji 1993, 155.

¹⁸⁷ Benson 2006, 286.

¹⁸⁸ Pl. *Resp.* 439d–440e.

¹⁸⁹ Pl. *Resp.* 436a–439e.

¹⁹⁰ Benson 2006, 287.

¹⁹¹ Weinstein 2018, 36.

Porfyrioksen käsitys oikeudenmukaisuudesta ja sielun roolista siinä myötäilee Platonin teoriaa. Porfyrioksen mukaan, kun järkisielu Platonin ideaalin mukaisesti hallitsee, ihminen ei tuota lainkaan vahinkoa ja näin ollen toimii Porfyrioksen oman oikeudenmukaisuusmääritelmän mukaisesti.¹⁹² Oikeudenmukaisuus ja oikeudenmukainen toiminta ovat siis riippuvaisia sielun järkiosasta sekä sen hallitsevuudesta. Epäoikeudenmukaisuus puolestaan on tulosta siitä, että ihminen antaa periksi sielun toisille alempiarvoisille osille.

Oikeudenmukaisuuden harjoittamisella on Porfyrioksen mukaan positiivisia vaikutuksia ihmisen sielulle. Mitä enemmän oikeudenmukaisuutta ihminen harjoittaa, sitä oikeudenmukaisemmaksi hän tulee. Koska oikeudenmukaisuus on yksi Platonin kardinaalihyveistä, tulee ihminen näin ollen myös hyveellisemmäksi. Kollektiivisella tasolla oikeudenmukaisuus puolestaan lisää ihmisten ja yhteiskunnan onnellisuutta.¹⁹³ Myös päinvastainen on totta: epäoikeudenmukaisuus tuottaa ihmisille pahaa. Epäoikeudenmukainen ihminen on nimittäin Porfyrioksen mukaan myös ”ἄθεος καὶ ἀσεβῆς καὶ πάση κακίᾳ ἔνοχος”, ’jumalaton, kunniaton ja osallinen kaikkeen pahaan’.¹⁹⁴ Tällainen ihminen on luonnollisesti uhka yhteisölle, mutta lisäksi hän on haitaksi itselleen, sillä väärin ja epäoikeudenmukaisesti toimiminen vahingoittaa ihmisen omaa sielua.¹⁹⁵

Kaikkein merkittävin vaikutus ihmissielulle on kuitenkin sielun kehittyminen jumalalliseksi tai jumalankaltaiseksi. Juuri tämä vaikuttaa olleen Porfyrioksen mukaan ihmiselämän tarkoitus.¹⁹⁶

Τὸ δὲ ἐν τῷ παντὶ κρεῖττον πάντως ἦν ἀβλαβές, καὶ αὐτὸ μὲν διὰ δύναμιν καὶ σωστικὸν πάντων καὶ εὐποητικὸν πάντων καὶ ἀπροσδεές πάντων· ἡμεῖς δὲ διὰ μὲν δικαιοσύνης ἀβλαβεῖς πάντων, διὰ δὲ τὸ θνητὸν ἐνδεεῖς τῶν ἀναγκαίων.¹⁹⁷

Kaikkeudessa mahtavin on täysin vahinkoa tuottamaton, ja se itse pystyy voimansa tähden suojelemaan kaikkea, tekemään hyvää kaikille eikä siltä puutu mitään. Me puolestaan voimme oikeudenmukaisuuden avulla olla vahingoittamatta mitään, vaikka kuolevaisuutemme takia tarvitsemme välttämättömyyksiä.

---

¹⁹² Porph. *Abst.* 3.16.10.

¹⁹³ Porph. *Abst.* 3.27.8.

¹⁹⁴ Porph. *Abst.* 3.27.5.

¹⁹⁵ Osborne 2007, 229.

¹⁹⁶ Dombrowski 2014, 552. Tuominen 2024, 358.

¹⁹⁷ Porph. *Abst.* 3.26.11.

Oikeudenmukainen eli vahinkoa tuottamaton ihminen tulee siis väistämättä tuon korkeimman kaltaiseksi, toisin sanoen jumalankaltaiseksi.¹⁹⁸ Jumalankaltaistuminen ei kuitenkaan tarkoita jumalaksi tulemistä, vaan ennen kaikkea juuri vahingontuottamisen minimoimista. Ihmisten ruumiillinen olemassaolo vaatii lähes aina toisten elävien olentojen hyödyntämistä ainakin jossain määrin, mutta jumalankaltainen ihminen pyrkii tekemään sen mahdollisimman vähin vahingoin.¹⁹⁹ Tämä edellyttää eläinperäisestä ravinnosta luopumista.

Porfyrioksella voidaan sanoa olevan kaksipääasiallista syytä lihansyönnistä pidättäytymiseen. Yksi on ihmisen omalle sielulle koitua hyvä, toinen puolestaan muunlajisten eläinten oikeudenmukainen kohtelu.²⁰⁰ Jos ihmiset pidättäytyvät eläinten tappamisesta ja syömisestä, hyötyvät siis molemmat osapuolet.

2.2.2 Stoalaiset ja oikeiosis

Sielullisten vahingoittamista vastaan -teoksessa huomattavin Porfyrioksen näkemyksiä vastustava ryhmä ovat stoalaiset. Heidät Porfyrios tuo toistuvasti esille tämän tutkielman kohteina olevissa ensimmäisessä ja kolmannessa kirjassa. Tässä luvussa käsittelen niitä stoalaisten argumentteja, jotka liittyvät oikeiosisikseen (οικείωσις).

Oikeiosis on stoalaisen koulukunnan teoria yhteenkuuluvuudesta tai omaksi ottamisesta. Sana οικείωσις on johdettu sanasta οίκος, joka merkitsee kotia tai kotitaloutta. Sanan σις-pääte puolestaan viittaa prosessiin. Oikeiosis siis merkitsee jonkin tai jonkun hyväksymistä tai ottamista omaan lähipiiriin, toiseuttamisen vastakohtaa.²⁰¹ Oikeiosis voitiin nähdä paitsi omia läheisiä koskevana myös koko ihmiskuntaa koskevana. Myöhempien stoalaisten mukaan maailma muodosti yhden yhteisön, johon kuuluivat sekä ihmiset että jumalat sillä perusteella, että molemmat ovat logoksellisia olentoja.²⁰² Porfyrioksen mukaan juuri oikeiosis on stoalaisten oikeudenmukaisuuskäsityksen perusta.²⁰³

Porfyrioksen esittelemät stoalaisten lukuisat kasvissyöntiä vastustavat argumentit voidaan tiivistää kahteen pääargumenttiin, jotka molemmat perustuvat oikeiosis-teoriaan. Ensinnäkin oikeiosis voi koskea vain sellaisia olentoja, joilla on logos, minkä vuoksi oikeudenmukaisuus

¹⁹⁸ Press 2020, 34–35.

¹⁹⁹ Tuominen 2024, 370–371.

²⁰⁰ Steiner 2005, 103.

²⁰¹ Sorabji 1993, 122. *LSJ s.v. οικείωσις*.

²⁰² Muun muassa Cic. *Leg.* 1.7.22–23, Dio Chrys. *Or.* 36.23 ja M. Aur. *Med.* 4.4. Katso myös Sorabji 1993, 122–123.

²⁰³ Porph. *Abst.* 3.19.1–3. Kyseessä on lainaus Plutarkhoksen tuntemattomasta teoksesta.

koskee vain ihmisiä ja jumalia.²⁰⁴ Toiseksi oikeiosis koskee vain itsensä kanssa samankaltaisia olentoja.²⁰⁵ Muunlajiset eläimet on rajattava oikeudenmukaisuuden ulkopuolelle, sillä stoalaisten mukaan vain niitä, joita oikeiosis koskee tarvitsee tai jopa tulee kohdella oikeudenmukaisesti.²⁰⁶

Εὐθὺς τοίνυν φασὶν οἱ ἀντιλέγοντες τὴν δικαιοσύνην συγγεῖσθαι καὶ τὰ ἀκίνητα κινεῖσθαι, ἔὰν τὸ δίκαιον μὴ πρὸς τὸ λογικὸν μόνον τείνωμεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ἄλογον, οὐ μόνον τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς θεοὺς προσήκοντα ἡγούμενοι, οἰκείως δὲ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα θηρία τὰ μηδὲν ἡμῖν προσήκοντα ἔχοντες, καὶ οὐχὶ τοῖς μὲν πρὸς ἔργον χρώμενοι, τοῖς δὲ πρὸς ἐδωδὴν, ἔκφυλα καὶ ἄτιμα τῆς κοινωρίας καθάπερ πολιτείας νομίζοντες.²⁰⁷

Siispä vastustajamme suoraan sanovat, että oikeudenmukaisuus tuhoutuu ja asioita, joihin ei pitäisi koskea, sysätään liikkeelle, jos me ulotamme oikeudenmukaisuuden (koskemaan) ei vain logoksellisia olentoja, vaan myös logoksettomia, sillä uskomme ettei (oikeudenmukaisuus) koske vain ihmisiä ja jumalia, vaan pidämme myös muita eläimiä läheisinämme, vaikka ne eivät ole meille mitään sukua, emmekä käytä joitakin niistä työntekoon ja toisia taas ravintona, tai ajattele niiden olevan muukalaisia ja vailla yhteisömmme oikeuksia aivan niin kuin (ne ovat) vailla kansalaisuuttakin.

Stoalaisten argumentti, että oikeudenmukaisuus kuuluu vain jumalille ja ihmisille, perustuu siis logokseen. Jumalilla ja ihmisillä on logos, mutta muunlajisilla eläimillä sitä ei heidän mukaansa ole.²⁰⁸ Tämä ajattelu perustuu ennen kaikkea ihmisten ja muunlajisten eläinten välisiin eroihin.²⁰⁹ Porfyrios kuitenkin selvästi torjuu stoalaisten ajatuksen siitä, että muunlajiset eläimet olisivat ihmisten ja jumalien muodostaman yhteisön ulkopuolella.²¹⁰ Hänen mukaansa eläimiä ei voida luokitella logoksettomiksi vain sillä perusteella, etteivät ne ole ihmisiä. Samaa argumenttia tulisi tällöin soveltaa kaikkien elävien olentojen – jumalien, ihmisten, eläimien ja kasvien – kohdalla.

²⁰⁴ Porph. *Abst.* 1.4.1.

²⁰⁵ Porph. *Abst.* 3.1.4.

²⁰⁶ Muun muassa Porph. *Abst.* 1.4.1–2, 1.7.1., 3.1.4. ja 3.26.9.

²⁰⁷ Porph. *Abst.* 1.4.1.

²⁰⁸ Eläinten logoksesta katso luku 2.2.4, s. 50–56, ja luku 2.2.5, s. 56–63.

²⁰⁹ Tuominen 2024, 369.

²¹⁰ Letterio 2017, 22.

Stoalaisten argumentti pitää sisällään ajatuksen, että ihmisillä on logos. Porfyrios ehdottaa, että mikäli myötäillään stoalaisten omaa argumentointia, tulisi logos kieltää kaikilta olennoilta, jotka eivät ole ihmisiä. Tällöin jumalat määrittyisivät logoksettomiksi.²¹¹ Jos olennot, jotka ovat erilaisia kuin ihmiset, eivät ansaitse osakseen oikeutta, ei oikeus kuuluisi jumalillekaan.²¹² Vaihtoehtoisesti jos oletetaan, että jumalilla on logos, tulee logos ja sen myötä myös oikeudenmukaisuus kieltää ihmisiltä, koska he eivät ole jumalia.

Porfyrios itse vaikuttaa ehdottavan kolmatta vaihtoehtoa: logosta on sitä vähemmän, mitä alempi olentoluokka on kyseessä. Hän nimittäin kertoo muunlajisten eläinten logoksen olevan vain määrällisesti vähäisempi versio ihmisten logoksesta.²¹³ Tämän ajatuksen Porfyrios kertoo tulevan Aristoteleelta. Porfyrios ei kuitenkaan kerro, missä Aristoteles on näin sanonut vaan tyytyy toteamaan ”ὡς φησὶ πού καὶ Ἀριστοτέλης”, ’kuten Aristoteleskin jossakin sanoo’.²¹⁴ Samoin Porfyrios kertoo monien (πολλοί) olevan sitä mieltä, että ihmisten logos eroaa jumalien logoksesta vain tarkkuuden, ei olemuksen, suhteen.²¹⁵ Neljäs luokka, kasvit, puolestaan vaikuttavat olevan täysin vailla logosta.²¹⁶ Porfyrios myös viittaa kasveihin ’sieluttomina’ (ἄψυχος) ja näin asettaa kasvit ikään kuin eläinten eli ’sielullisten’ (ἔμψυχος) vastakohdaksi.²¹⁷

Koska logoksen olemassaolo, ei sen määrä tai laatu, on stoalaisten mukaan edellytys oikeudenmukaisuussuhteelle, täytyy myös muunlajiset eläimet logoksellisina olentoina sisällyttää tuohon suhteeseen.²¹⁸ Ihmiset ja eläimet eivät ole keskenään niin erilaisia, että eläinten tappamista voisi sen perusteella pitää oikeudenmukaisena.²¹⁹

Edellisellä sivulla lainaamassani tekstiotteessa oikeudenmukaisuus näyttäytyy rajallisena resurssina. Jos oikeudenmukaisuus on rajallista, se voidaan ulottaa koskemaan vain pientä joukkoa. Jos sitä yritetään ulottaa liian laajalle ja koskemaan liian monia, koko oikeudenmukaisuus on vaarassa ylikuormittua ja lopulta tuhoutua. Tällöin oikeudenmukaisuutta ei riittäisi jaettavaksi omia läheisiä tai yleisesti muita ihmisiä kohtaan. Porfyrios itse vaikuttaa ehdottavan, että oikeudenmukaisuuden ulottaminen myös muunlajisiin eläimiin itseasiassa kasvattaa

---

²¹¹ Porph. *Abst.* 3.8.2.

²¹² Steiner 2005, 107.

²¹³ Porph. *Abst.* 3.7.1.

²¹⁴ Kyseessä on mahdollisesti Arist. *Hist. an.* 588a 19–31. Clark 2000, 168.

²¹⁵ Porph. *Abst.* 3.7.1.

²¹⁶ Porph. *Abst.* 3.8.7 ja 3.19.2. Jälkimmäinen on lainaus Plutarkhoksen tuntemattomasta teoksesta.

²¹⁷ Porph. *Abst.* 1.46.2 ja 1.47.2. Katso myös Sorabji 1993, 99.

²¹⁸ Miszczyński 2019, 55.

²¹⁹ Letterio 2017, 22.

oikeudenmukaisuutta, eikä suinkaan vähennä tai rajoita sitä.²²⁰ Sen sijaan muunlajisten eläinten jättämisen oikeudenmukaisuuden ulkopuolelle, jotta ihmiset voisivat nauttia lihansyönnistä, voidaan tulkita aiheuttavan vakavaa vahinkoa oikeudenmukaisuudelle itselleen.²²¹

Ὁ γὰρ λέγων ὅτι ὁ παρεκτείνων τὸ δίκαιον ἄχρι τῶν ζώων φθείρει τὸ δίκαιον, ἀγνοεῖ ὡς αὐτὸς οὐ τὴν δικαιοσύνην διασώζει, ἀλλ' ἡδονὴν ἐπαύξει, ἢ ἐστὶ δικαιοσύνη πολέμιον. Ἡδονῆς γοῦν οὕσης τέλους, δείκνυται δικαιοσύνη ἀναιρουμένη.²²²

Sillä se, joka sanoo, että se, joka ulottaa oikeudenmukaisuuden jopa eläimiin asti, tuhoaa oikeudenmukaisuuden, ei huomaa, miten hän itse ei suojele oikeudenmukaisuutta, vaan lisää nautintoa, joka on oikeudenmukaisuuden vihollinen. Ainakin nautinnon ollessa päämääränä näkyy oikeudenmukaisuus tuhoutuvan.

Oikeudenmukaisuuden todellinen vihollinen on siis Porfyrioksen mukaan nautinto ja nautinnonhalu. Ja lihansyönnissä on hänen mukaansa kyse ennen kaikkea nautinnosta. Ihmisten, tai ainakaan Porfyrioksen yläluokkaisen kohdeyleisön, ei tarvitse syödä lihaa pysyäkseen hengissä. Lihansyönti on tarpeeton ylellisyys, jonka päämääränä on ainoastaan kulinaristinen nautinto.²²³ Nautinnontavoittelu ja ihmisten ahneus, jotka jo alkujaan syntyvät epäoikeudenmukaisuudesta, myös lisäävät epäoikeudenmukaisuutta entisestään.²²⁴

Lisäksi nautinto häiritsee sielun toimintaa. Nautinto nimittäin syntyy aistihavaintojen synnyttämistä tunteista, jotka puolestaan estävät sielua toimimasta järkevästi.²²⁵ Voidaan tulkita, että lihansyönnin vaikutus sielulle onkin itse asiassa Porfyrioksen pääasiallinen syy lihansyönnistä pidättäytymiselle. Tällöin hän käyttäisi moraaliin perustuvia argumentteja vain tukeakseen pääargumenttiaan ja ennen kaikkea vakuuttaakseen lukijansa. Joka tapauksessa näyttäytyy lihansyönti kaksinkertaisena vääryytenä, koska sen on tarpeeton nautinto, joka on syntynyt epäoikeudenmukaisuudesta.²²⁶ Vaihtohtoisen tulkinnan mukaan voidaan Porfyrioksella katsoa

²²⁰ Tuominen 2024, 361.

²²¹ Steiner 2005, 109.

²²² Porph. *Abst.* 3.26.5.

²²³ Porph. *Abst.* 3.16.1.

²²⁴ Porph. *Abst.* 3.27.6.

²²⁵ Porph. *Abst.* 1.33.1–4.

²²⁶ Osborne 2007, 227.

olleen kaksi yhtä merkittävää argumenttia, joista toinen on lihansyönnin aiheuttama haitta ihmisen sielulle ja toinen oikeudenmukaisuus muunlajisia eläimiä kohtaan.²²⁷

Porfyrioksen mukaan stoalaisten näkemys muunlajisista eläimistä oikeiosiksen piiriin kuulumattomina perustuu erilaisuuteen. Koska eläimet ovat erilaisia kuin ihmiset, oikeiosis ei koske niitä, eivätkä ihmiset näin ollen ole velvoitettuja kohtelemaan niitä oikeudenmukaisesti.²²⁸ Kumotakseen tämän argumentin Porfyrios pyrkii osoittamaan ihmisten ja eläinten olevan hyvin samankaltaisia.²²⁹ Sillä jos ihmiset ja eläimet ovat samanlaisia, on itse asiassa stoalaisten omien oppien vastaista olla ulottamatta oikeudenmukaisuutta myös eläimiin.

Porfyrioksen mukaan ihmiset ja eläimet ovat samankaltaisia niin fyysisesti kuin henkisesti. Porfyrioksen pyrkimys todistaa tämä viittaa siihen, että hän ajatteli oikeudenmukaisuuskysymyksen ratkeavan osoittamalla, millaisia olentoja eläimet ovat.²³⁰ Fyysistä samankaltaisuutta Porfyrios pyrkii todistamaan ruumiintoimintojen samankaltaisuudella. Erityisesti hän kiinnittää huomiota sairauksiin, niin ihmiset kuin eläimetkin voivat kärsiä samoista sairauksista. Hän kertoo eläinten voivan sairastua ihmisille tuttuihin tauteihin kuten nuhaan, kuumeeseen, jäykkäkouristukseen, rabiekseen sekä erilaisiin ihosairauksiin.²³¹ Porfyrios huomioi myös lisääntymisen ja sukupuolittuneet ominaisuudet. Naaraspuolisista hän kertoo, että muutkin eläimet kuin ihmiset voivat kärsiä keskenmenon. Hän esittää tammojen jopa voivan saada keskenmenon samoista syistä kuin ihmisten.²³² Urosten osalta Porfyrios kirjoittaa kastraatiosta. Kastratio vaikuttaa sekä ihmisiin että muihin eläimiin samalla tavoin, muun muassa kastroidun eläimen ääni on korkeampi kuin kastroimattoman aivan kuten ihmisilläkin.²³³

Mitä muihin fyysisiin toimintoihin tulee, Porfyrios keskittyy ennen kaikkea aistimiseen ja ääntelyyn. Ääntely ja puheen tuottaminen ovat kuitenkin niin tärkeässä roolissa, että olen omistanut niille oman luvun.²³⁴ Aistiminen puolestaan osoittautuu tärkeäksi tekijäksi useissa yhteyksissä. Tämän takia käsittelen aistimista vielä uudelleen ja laajemmin luvussa 2.2.5.²³⁵ Mitä tulee ihmisten ja muunlajisten eläinten samankaltaisuuden osoittamiseen, toimii aistiminen ennen kaikkea todisteena. Sekä ihmisten että muunlajisten eläinten henkiset toiminnot

---

²²⁷ Steiner 2005, 103.

²²⁸ Marechal 2024, 551.

²²⁹ Letterio 2017, 22.

²³⁰ Osborne 2007, 229.

²³¹ Porph. *Abst.* 3.7.3–4.

²³² Porph. *Abst.* 3.7.3.

²³³ Porph. *Abst.* 3.7.6.

²³⁴ Luku 2.2.4 Eläinten logos: kieli, s. 50–56.

²³⁵ Aisteista katso s. 57–58.

vaikuttavat nimittäin Porfyrioksen mukaan syntyvän ennen kaikkea aistien kautta.²³⁶ Aistien samankaltaisuus todistaa siis ruumiin lisäksi myös mielen samankaltaisuudesta, sillä aistit toimivat siltana ruumiin ja mielen välillä.²³⁷

Muiden eläinten aistit eivät kuitenkaan ole täysin samanlaisia kuin ihmisten, vaan ne ovat itse asiassa usein huomattavasti parempia ja tarkempia.²³⁸ Tämä tarkoittaa, että eläimet eivät ole ainoastaan samankaltaisia vaan jopa fyysisesti parempia kuin ihmiset. Tietyn eläinlajin tarkemmat aistit tai vahvempi ruumis eivät kuitenkaan tarkoita, ettei ihmisillä olisi lainkaan aisteja tai voimaa. Sama periaate pätee fyysisten toimintojen lisäksi myös henkisiin toimintoihin. Ennen kaikkea ihmisten parempi logos ei tarkoita, ettei eläimillä olisi logosta ollenkaan.²³⁹

Samankaltaisuus koskee siis myös ihmisten ja eläinten henkisiä ominaisuuksia.²⁴⁰ Näistä Porfyrios mainitsee tunteet ja järjen (λογός). Tässä luvussa käsittelen eläinten kokemia tunteita. Järkeä puolestaan käsittelen erikseen luvussa 2.2.5, sillä se on yksi Porfyrioksen tärkeimmistä argumenteista eläinten oikeudenmukaisen kohtelun kannalta.²⁴¹

Porfyrios kertoo eläinten tekojen syyn usein piilevän niiden kokemissa tunteissa. Hän mainitsee pelon, vihan, kateuden, mustasukkaisuuden ja katumuksen. Ihmiset usein myös tunnustavat nämä tunteet eläimissä, sillä niitä käytetään hyväksi eläinten kouluttamisessa. Kun eläin käyttäytyy ihmisen toiveiden vastaisesti, sitä rangaistaan. Eläimen kouluttaminen negatiivisen kokemuksen kautta on Porfyrioksen mukaan toimivaa, koska eläin tuntee tällöin katumusta väärästä teosta ja tämän takia toimii tulevaisuudessa kouluttajansa tahdon mukaisesti.²⁴² Vihan Porfyrios yhdistää petoeläimiin ja pelon puolestaan saaliseläimiin.²⁴³ Kaikki nämä ovat tunteita, joita myös ihmiset kokevat. Lisäksi Porfyrios nostaa esiin rakkauden:

Τὴν γοῦν πρὸς τὰ ἔγγονα φιλοστοργίαν, ἀρχὴν μὲν ἡμῖν κοινωνίας καὶ δικαιοσύνης τιθέμενοι, πολλὴν δὲ τοῖς ζῴοις καὶ ἰσχυρὰν ὀρῶντες παροῦσαν, οὐ φασὶν αὐτοῖς οὐδ' ἀξιοῦσι μετεῖναι δικαιοσύνης.²⁴⁴

²³⁶ Press 2020, 109.

²³⁷ Press 2020, 112.

²³⁸ Porph. *Abst.* 3.8.3–5.

²³⁹ Press 2020, 64. Eläinten logoksen laadusta katso myös tämän tutkielman sivut 62–63.

²⁴⁰ Press 2020, 63–64.

²⁴¹ Luku 2.2.5 Eläinten logos: järki, s. 56–63.

²⁴² Porph. *Abst.* 3.22.3. Kyseessä on lainaus Plutarkhokselta, *De soll. an.* 961d.

²⁴³ Porph. *Abst.* 3.22.5. Kyseessä on lainaus Plutarkhokselta, *De soll. an.* 961e.

²⁴⁴ Porph. *Abst.* 3.22.7. Kyseessä on lainaus Plutarkhokselta, *De soll. an.* 962a.

Kuitenkin he toisaalta määrittävät jälkeläisiä kohtaan tunnetun rakkauden meidän yhteisöllisyytemme ja oikeudenmukaisuutemme perustaksi, ja toisaalta he näkevät, että eläimillä on paljon rakkautta ja se on vahvaa, mutta sanovat, etteivät ne ole osallisia oikeudenmukaisuudesta eivätkä ne ole sen arvoisia.

Porfyrios pyrkii jälleen käyttämään stoalaisten omaa argumentointia heitä vastaan. Jos rakkaus ja sen synnyttämä yhteenkuuluvuus ovat yksi oikeudenmukaisuuden kulmakivistä, kuuluu oikeudenmukaisuus kaikille, jotka pystyvät tuntemaan rakkautta ja yhteenkuuluvuutta. Näin ollen on myös eläimillä oikeus oikeudenmukaiseen kohteluun. Lisäksi Porfyrios huomauttaa, etteivät eläimet tunne rakkautta vain omia jälkeläisiään, vaan myös ihmisiä kohtaan. Koti- tai lemmikkieläimet tuntevat rakkautta omia ihmisiään kohtaan, oli kyseessä sitten perheenjäsen, kouluttaja tai hoitaja. Kertoessaan rabieksista ja sen vaikutuksesta koiriin Porfyrios kirjoittaa, ettei tästä sairaudesta kärsivä koira tunnista rakkaimpiensa kasvoja.²⁴⁵ Selvästi ainakin koirat voivat Porfyrioksen mielestä rakastaa ihmisiä.

Muunlajisten eläinten ilmeisestä tunne-elämän rikkaudesta huolimatta niiden tunteiden ei ilmeisesti katsottu olevan verrattavissa ihmisten tunteisiin. Vaikka Porfyrios kertookin ihmisten tunnistavan eläinten tunteet ja myös tietoisesti hyödyntävän niitä, ei niiden tunteita pidetä riittävänä perusteena oikeudenmukaiseen kohteluun. Ihmisten ja muiden eläinten välinen samankaltaisuus jää siis ihmisiltä joko huomaamatta tai siitä ei tietoisesti välitetä.

Porfyrios hyödyntää myös aiempia filosofisia kirjoituksia pyrkiessään osoittamaan, että ihmiset ja muunlajiset eläimet ovat samankaltaisia. Esiteltyään omat havaintonsa tästä aiheesta, hän lainaa Theofrastosta. Porfyrios on lainannut häntä myös aiemmin teoksessaan. Toisessa kirjassa esiintyy useita Theofrastokselta peräisin olevia lainauksia, jotka ovat peräisin tämän kadonneesta teoksesta *Περὶ εὐσεβείας* ('*Hurskaudesta*').²⁴⁶ Tässä käsittelemäni lainaus (3.25.1–4) saattaa olla peräisin samasta lähteestä tai vaihtoehtoisesti toisesta Theofrastoksen kadonneesta teoksesta nimeltä *Περὶ ζώων φρονήσεως καὶ ἠθους* ('*Eläinten älykkyydestä ja luonteesta*').²⁴⁷

Theofrastosta lainatessaan Porfyrios tuo esille omia huomioitaan täydentäviä näkemyksiä ihmisten ja eläinten samankaltaisuudesta. Porfyrios on itse esittänyt ruumiintoimintojen olevan

²⁴⁵ Porph. *Abst.* 3.24.5. Kyseessä on lainaus Plutarkhokselta, *De soll. an.* 963f.

²⁴⁶ Kaski 2022, 68.

²⁴⁷ Kaski 2022, 153. Lisää kyseisestä teoksesta katso luku 1.3 Kasvissyönti antiikissa, s.10.

samanlaisia, mutta nyt hän esittää myös itse ruumiiden olevan samanlaisia. Ihmisten ja eläinten ruumiit ovat peruseriaatteiltaan samat, kummatkin koostuvat lihasta, ihosta sekä joukosta ruumiinnesteitä. Tämän lisäksi myös ihmisten ja eläinten sielut ovat samanlaisia.²⁴⁸ Porfyrioksen argumentti tässä vaikuttaa olevan, että koska ihmisten ja eläinten ruumiit koostuvat samoista aineksista, on myös sielujen oltava samanlaisia.²⁴⁹ Ruumiiden välisillä eroilla sen sijaan ei näytä olevan vaikutusta sielujen olemuksen samankaltaisuuteen.²⁵⁰ Yhtäläisyydet ihmisten ja eläinten välillä kuitenkin kertovat Theofrastoksen ja Porfyrioksen mukaan siitä, että ihmiset ja eläimet ovat lopulta keskenään samaa sukua.

Οὕτω δὲ καὶ τοὺς πάντας ἀνθρώπους ἀλλήλοις τίθεμεν [καὶ] συγγενεῖς, καὶ μὴν καὶ πᾶσι τοῖς ζώοις.²⁵¹

Samoinhan me myös luokittelemme kaikki ihmiset sekä toisilleen että niin myös kaikille eläimille sukua oleviksi.

Παντάπασιν ἂν οἰκεῖον εἶη καὶ συγγενὲς ἡμῖν τὸ τῶν λοιπῶν ζώων γένος.²⁵²

Kaiken kaikkiaan muiden eläinten suku olisi silloin meille perhettä ja samaa sukua.

Ὅστε συγγενῶν ὄντων, εἰ φαίνοιτο κατὰ Πυθαγόραν καὶ τὴν ψυχὴν τὴν αὐτὴν εἰληχότα, δικαίως ἂν τις ἀσεβῆς κρίνοιτο τῶν οἰκείων τῆς ἀδικίας μὴ ἀπεχόμενος.²⁵³

Kun kerran ne ovat samaa sukua – jos vaikuttaisi siltä, kuten Pythagoras (on sanottu), että myös ne ovat saaneet samanlaisen sielun – olisi oikeudenmukaista, jos joku tuotaisiin oikeuden eteen jumalattomana, kun hän ei ole pidättäytynyt epäoikeudenmukaisuudesta omiaan kohtaan.

Kaksi ensimmäistä yllä olevista lainauksista sisältyvät Porfyrioksen Theofrastokselta lainaamaan tekstiotteeseen. Kolmas on kuitenkin Porfyrioksen omaa tekstiä. Voidaankin tulkita,

---

²⁴⁸ Porph. *Abst.* 3.25.3.

²⁴⁹ Press 2020, 113.

²⁵⁰ Press 2020, 114.

²⁵¹ Porph. *Abst.* 3.25.3.

²⁵² Porph. *Abst.* 3.25.4.

²⁵³ Porph. *Abst.* 3.26.1.

että Porfyrioksen mukaan ihmisten ja eläinten välinen oikeudenmukaisuussuhde on nimenomaan samansukuisuuden seurausta.²⁵⁴ Ja jos ihmiset ja eläimet ovat samaa sukua, koskee oikeus eläimiäkin. Tällöin ihmiset ovat myös stoalaisten oppien mukaan velvoitettuja osoittamaan oikeudenmukaisuutta myös eläimiä kohtaan.

2.2.3 Epikurolaiset, laki ja sopimus

Samoin kuin stoalaisten myös epikurolaisten näkemykset voidaan tiivistää kahteen pääargumenttiin. Ensinnäkin koska laki ei kiellä muunlajisten eläinten tappamista tai syömistä, se ei voi olla väärin.²⁵⁵ Toiseksi muiden eläinten ja ihmisten välille ei myöskään olla solmittu sopimusta, joka velvoittaisi toisen osapuolen oikeudenmukaiseen kohteluun.²⁵⁶ Epikurolaisten mukaan oikeudenmukaisuus tarkoittaakin eri osapuolten välistä sopimusta olla vahingoittamasta toisiaan.²⁵⁷

Porfyrios kertoo epikurolaisten esittävän, että jo aivan ensimmäiset lainsäätäjät sallivat muunlajisten eläinten tappamisen.²⁵⁸ Koska lait ja oikeudenmukaisuus on tarkoitettu suojelemaan ihmisiä, on ihmisillä oikeus tappaa mahdollisesti vaaralliset eläimet samoin kuin eläimet, jotka saattaisivat aiheuttaa ihmisille vahinkoa esimerkiksi satoa tuhoamalla.²⁵⁹ Tappaminen on oikeutettua myös siitä syystä, että eläimet – toisin kuin ihmiset – eivät kykene toimimaan lakien mukaisesti.²⁶⁰ Varhaisten lakien suhteen Porfyrioksen näkemys on täysin päinvastainen kuin epikurolaisten. Hän on jo heti teoksensa alussa kertonut varhaisten lakien ja tapojen itseasiassa kieltävän ihmisiä syömästä lihaa.²⁶¹

Αὕτη γὰρ κατέχει μόνη καὶ νῦν τοὺς τυχόντας τῶν ἀνθρώπων καὶ κωλύει τὸ μήτε κοινῇ μήτε ἰδίᾳ τὸ ἀλυσιτελεῆς πράττειν.²⁶²

Myös nykyäänhän vain tämä (lain määräämä rangaistus) pidättelee tavallisia ihmisiä ja estää heitä tekemästä epäedullisia asioita sekä julkisesti että yksityisesti.

---

²⁵⁴ Tsekourakis 1987, 374.

²⁵⁵ Porph. *Abst.* 1.10.1–1.12.6.

²⁵⁶ Porph. *Abst.* 1.12.5.

²⁵⁷ Diog. Laert. 10.150.

²⁵⁸ Porph. *Abst.* 1.10.1.

²⁵⁹ Press 2020, 52.

²⁶⁰ Tuominen 2021, 126.

²⁶¹ Porph. *Abst.* 1.2.3. Katso myös *Abst.* 4.22.2.

²⁶² Porph. *Abst.* 1.8.3.

Porfyrios myötäilee tässä Platonin näkemystä laeista ja oikeudenmukaisuudesta sekä niiden alkuperästä. Teoksessaan *Valtio* Platon esittää lakien syntyneen, koska useimmat ihmiset toimisivat epäoikeudenmukaisesti, mikäli siitä ei seuraisi rangaistusta.²⁶³ Useimmat nimittäin ovat sitä mieltä, että epäoikeudenmukaisuus hyödyttää yksilöä oikeudenmukaisuutta enemmän.²⁶⁴ Mutta vaikka näin olisikin, on oikeudenmukaisuus lopulta kannattavampaa, sillä se suojelee sekä yksilöä että yhteisöä muiden ihmisten epäoikeudenmukaisilta teoilta.²⁶⁵ Epäoikeudenmukaisuus ei kuitenkaan ole pelkkää yhteisten lakien rikkomista, toisin kuin epikuro-laisten näkemys ehdottaa, vaan epäoikeudenmukaisuus on ollut olemassa jo ennen lakeja. Koska myös oikeudenmukaisuus on ollut olemassa ennen lakeja, eivät laillisuus ja oikeudenmukaisuuskaan ole sama asia.²⁶⁶ Tämä on siis Platonin näkemys.

Jos Porfyrioksen oma näkemys on sama, mihin yllä oleva lainaus vaikuttaa viittaavan, on lailla ja oikeudenmukaisuudella lopulta suhteellisen vähän tekemistä toistensa kanssa. Laki on laadittu hillitsemään epäoikeudenmukaisuutta ja kasvattamaan oikeudenmukaisuutta.²⁶⁷ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki epäoikeudenmukainen olisi määritelty laittomaksi tai, että kaikki laillinen olisi automaattisesti oikeudenmukaista. Lait on tarkoitettu estämään ihmisiä vahingoittamasta toisiaan.²⁶⁸ Muunlaiset eläimet eivät kuitenkaan ole osallisia tästä lain tarjoamasta suojasta, vaan niiden tappaminen ja syöminen on laillista. Laillisuudesta huolimatta Porfyrios pitää tätä ehdottoman epäoikeudenmukaisena.²⁶⁹

Εἰ μὲν οὖν ἡδύναντο ποιήσασθαι τινα συνθήκην ὥσπερ πρὸς ἀνθρώπους οὕτω καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ζώων ὑπὲρ τοῦ μὴ κτείνειν μήτε πρὸς ἡμῶν ἀκρίτως αὐτὰ κτείνεσθαι, καλῶς εἶχε μέχρι τοῦτου τὸ δίκαιον ἐξάγειν· ἐπιτεταμένον γὰρ ἐγίγνετο πρὸς τὴν ἀσφάλειαν.²⁷⁰

Jos siis olisi voitu tehdä, samoin kuin ihmisten kesken, myös muiden eläinten kanssa jonkinlainen sopimus siitä, että ne eivät tapa (meitä) emmekä me tapa niitä harkitsemattomasti, olisi ollut hyvä ulottaa oikeus niihinkin, sillä se olisi lisännyt turvallisuutta.

²⁶³ Pl. *Resp.* 359a–360d.

²⁶⁴ Pl. *Resp.* 360d.

²⁶⁵ Pl. *Resp.* 358e–359a.

²⁶⁶ Irwin 1995, 183.

²⁶⁷ Irwin 1995, 183.

²⁶⁸ Tuominen 2021, 130.

²⁶⁹ Osborne 2007, 225.

²⁷⁰ Porph. *Abst.* 1.12.5.

Sen lisäksi, ettei laki kiellä muunlajisten eläinten tappamista, ei ihmisten ja eläinten välillä myöskään olla tehty minkäänlaista sopimusta. Sopimuksen laatiminen ei kuitenkaan ole mahdollista, koska eläinten älykkyys ei riitä siihen.²⁷¹ Kuten stoalaisten myös epikurolaisten argumentti perustuu siis siihen, ettei muilla eläimillä ole logosta.²⁷² Tässä yhteydessä logos merkitsee sekä järkeä että kieltä. Eläimet eivät ainoastaan ole riittävän älykkäitä solmiakseen sopimuksen, vaan ne ovat myös kykenemättömiä kommunikoimaan ihmisten kanssa kielellisesti.²⁷³

Se, että oikeudenmukaisuutta tulee epikurolaisten mukaan osoittaa muita ihmisiä muttei muunlajisia eläimiä kohtaan, merkitsee Porfyrioksen mukaan sitä, että epikurolaisten mielestä sopimus oikeudenmukaisuudesta vallitsee kaikkien ihmisten välillä. Porfyrios huomauttaa, etteivät kaikki ihmiset ole laatineet tällaista sopimusta keskenään.²⁷⁴ Jos oikeudenmukaisuus tästä huolimatta kuuluu kaikille ihmisille, osoittautuu tämä hypoteettinen sopimus epäolennaiseksi.

Sopimuksen puuttuessa ei ihmisillä ole epikurolaisten mukaan mitään velvoitetta osoittaa oikeudenmukaisuutta muita kuin toisia ihmisiä kohtaan. Lisäksi oikeudenmukaisuuden kieltäminen muunlajisilta eläimiltä on kannattavaa, sillä potentiaalisesti vahingollisten eläinten tappaminen lisää ihmisten turvallisuutta.²⁷⁵ Porfyrios kuitenkin toteaa, että vaikka ihmisten täytyy voida puolustautua vaarallisia eläimiä vastaan, ei se oikeuta vaarattomien tai kesyjen eläinten vahingoittamista tai tappamista. Tämän takia muunlajisten eläinten kohdalla tulisikin hänen mukaansa soveltaa samaa periaatetta kuin ihmisten kohdalla. Vaarallisia ihmisiä, jotka ovat aiheuttaneet vahinkoa muille, rangaistaan, mutta ei niitä, jotka eivät ole tehneet mitään väärää.²⁷⁶ Porfyrioksen oikeudenmukaisuus vaikuttaa siis ulottuvan vain niihin eläimiin, jotka eivät ole vaaraksi tai vahingoksi ihmisille.²⁷⁷

Todellisuudessa varsinaista sopimusta tärkeämpää vaikuttaakin olevan vastavuoroisuus, sillä epikurolaisten argumentin mukaan, koska muunlajiset eläimet eivät osoita oikeudenmukaisuutta ihmisiä kohtaan, ei ihmistenkään tule osoittaa oikeudenmukaisuutta niitä kohtaan. Jos oikeudenmukaisuus merkitsee moraalisesti oikeaa toimintaa, ei eläin edes voi sitä toteuttaa,

---

²⁷¹ Tuominen 2021, 129.

²⁷² Tuominen 2024, 368–369.

²⁷³ Clark 2017, 143.

²⁷⁴ Porph. *Abst.* 3.13.1.

²⁷⁵ Porph. *Abst.* 1.12.6.

²⁷⁶ Porph. *Abst.* 3.26.2–4.

²⁷⁷ Tuominen 2024, 359.

koska eläin ei ymmärrä eroa oikean ja väärän välillä.²⁷⁸ Siispä koska eläimet eivät ole tehneet sopimusta ihmisten kanssa eivätkä ne ymmärrä oikeaa ja väärää, ei niitä voida epikurolaisten mukaan kohdella epäoikeudenmukaisesti.²⁷⁹

Porfyrios ei kiistä sitä, etteivät villieläimet osoita ihmisille oikeudenmukaisuutta. Kesyjien eläinten hän sen sijaan kertoo omaavan luontaista oikeudentuntoa ihmisiä kohtaan.²⁸⁰ Samoin on ihmisilläkin luontaista oikeudentuntoa niitä kohtaan. Tiettyjen ihmisten kanssa elävien eläinten (συνανθρωποῦντων), kuten koirien, hevosten ja aasien, syömisestä nimittäin pidättäydytään.²⁸¹ Porfyrios kuitenkin huomauttaa tässä vallitsevasta epäjohtamuksesta, sillä tämä ei koske kaikkia ihmisen kanssa eläviä eläimiä, esimerkiksi sikoja ja lintuja kyllä syödään.²⁸² Hän itse selvästi ulottaisi oikeudenmukaisuuden koskemaan kaikkia eläimiä, jotka eivät tuota ihmisille vahinkoa.²⁸³ Voidaan olettaa, että tämä tarkoittaa sekä kaikkia kotieläimiä että vaarattomia villieläimiä.

...παιδοφόνους καὶ πατροκτόνους, τυράννους καὶ βασιλέων ὑπουργούς, πρὸς μὲν τούτους οἴεσθαι δικαίον τι εἶναι ἡμῖν, πρὸς δὲ τὸν ἀροτῆρα βοῦν καὶ τὸν σύντροφον κύνα καὶ τὰ γάλακτι μὲν τρέφοντα, κουρᾷ δὲ κοσμοῦντα θρέμματα μηδὲν εἶναι, πῶς οὐ παραλογώτατόν ἐστιν;²⁸⁴

...lapsensurmaajia ja isänmurhaajia, tyranneja ja kuninkaiden käskyläisiä, ajatellaan, että näitä kohtaan meillä on jonkinlainen oikeussuhde, kun taas kyntävää härkää tai kanssamme asuvaa koiraa tai niitä olentoja, jotka ruokkivat meitä maidollaan sekä vaatettavat meidät villallaan, kohtaan mitään suhdetta ei ole, miten tämä ei ole täysin järjetöntä?

Kuten Porfyrios yllä osoittaa, ei vastavuoroisuuskaan, eräänlainen sanaton sopimus, ole lopulta merkittävä tekijä oikeudenmukaisuuden toteutumisen kannalta. Ihmisiä kohtaan osoitetaan oikeudenmukaisuutta, vaikka he eivät itse olisi oikeudenmukaisia. Vakavaankin rikokseen syyllistynyt saa osakseen oikeutta. Muunlaiset eläimet sen sijaan ovat oikeudenmukaisuussuhteen ulkopuolella teoistaan, kesyydestään tai hyödyllisyydestään riippumatta. Vaikka

²⁷⁸ Clark 2017, 142–143.

²⁷⁹ Sorabji 1993, 130.

²⁸⁰ Porph. *Abst.* 3.12.3.

²⁸¹ Porph. *Abst.* 1.14.3.

²⁸² Varsinaista jakoa koti- ja lemmikkieläimiin ei kreikan kielessä ollut, vaan eläimet jaettiin ainoastaan kesyihin ja villeihin eläimiin. Clark 2017, 139.

²⁸³ Press 2020, 56.

²⁸⁴ Porph. *Abst.* 3.19.3. Kyseessä on lainaus Plutarkhoksen tuntemattomasta teoksesta.

vastavuoroisuutta pidettäisiinkin edellytyksenä oikeudenmukaisuudelle, olisi ainakin näillä eläimillä siihen oikeus.²⁸⁵ Epikuroilaisten argumenttia ei siis epäjohdonmukaisuudessaan voida pitää pätevänä. Porfyrioksen itsensä voidaankin tulkita ajatelleen, ettäärkevintä olisi jättää julmat ihmiset oikeudenmukaisuussuhteen ulkopuolelle, kun taas kesyt eläimet tulisi säilyttää siihen.²⁸⁶

Οὕτως οὖν, εἰ καὶ τῶν ζῴων τινὰ ἄγρια, ἐκεῖνα μὲν ὡς τοιαῦτα ἀναιρετέον καθάπερ καὶ τοὺς τοιοῦτους ἀνθρώπους, τῆς δὲ πρὸς τὰ λοιπὰ καὶ ἡμερώτερα σχέσεως οὐκ ἀποστατέον· ἐκατέρων δὲ οὐδέτερα βρωτέον, ὡς οὐδὲ τοὺς ἀδίκους τῶν ἀνθρώπων.²⁸⁷

Aivan samoin, jos jotkut eläimetkin ovat raakoja, ne sellaiset on lopetettava ihan niin kuin vastaavanlaiset ihmisetkin, mutta meidän ei pidä hylätä suhdettamme muita ja kesympiä kohtaan. Eikä näistä kahdesta kumpaakaan tule syödä, samoin kuin ei epäoikeudenmukaisia ihmisiäkään.

Vaikka Porfyrios määritteleekin oikeudenmukaisuuden toisten vahingoittamattomuudeksi, tulee vahingoittamattomuuden hänen mukaansa koskea vain niitä, jotka itse eivät vahingoita toisia. Julmia ja epäoikeudenmukaisia ihmisiä tulee rangaista tai heidät tulee jopa tappaa. Vastaavasti julmien ja vaarallisten eläinten tappaminen on oikeutettua, koska kyse on ennen kaikkea itsepuolustuksesta.²⁸⁸ Vaarattomien eläinten vahingoittaminen sen sijaan ei ole koskaan oikeudenmukaista.²⁸⁹ Aivan samoin kuin viattomia ihmisiäkään ei tule vahingoittaa. Koska useimmat ihmisten ravintonaan käyttämät eläimet ovat kesyjä ja vaarattomia, on niiden syöminen erityisen epäoikeudenmukaista.²⁹⁰ Julmien tai epäoikeudenmukaisten eläinten syöminen ei silti ole Porfyrioksen mukaan oikein. Julmia eläimiä ei tulisi syödä, aivan samalla tavoin kuin julmia ihmisiäkään ei syödä.

---

²⁸⁵ Press 2020, 58.

²⁸⁶ Press 2020, 57.

²⁸⁷ Porph. *Abst.* 3.26.3.

²⁸⁸ Clark 2017, 142.

²⁸⁹ Tuominen 2021, 129.

²⁹⁰ Porph. *Abst.* 3.26.4.

2.2.4 Eläinten logos: kieli

Vaikka Porfyrios esittää useita eri argumentteja eläinten tappamista ja syömistä vastaan, kirjoittaa hän laajimmin ja yksityiskohtaisimmin eläinten logoksesta. Lähes koko *Sielullisten vahingoittamista vastaan* -teoksen kolmas kirja käsittelee eläinten logosta ja todisteita sen olemassaolosta.²⁹¹ Tässä Porfyrios asettuu jälleen erityisesti stoalaisia vastaan.²⁹² Stoalaiset argumenttoivat, että koska eläimet ovat logoksettomia, kuuluvat ne oikeudenmukaisuuden ulkopuolelle.²⁹³ Lisäksi Porfyrios vastustaa epikurolaisia, sillä heidän argumenttinsa sopimuksen puutteesta perustuu siihen, ettei eläimillä ole logosta eivätkä ne näin ollen kykene laatimaan sopimusta ihmisten kanssa.²⁹⁴

Kun huomioidaan, kuinka paljon Porfyrios kirjoittaa muunlajisten eläinten logoksesta, muodostuu helposti käsitys, että tämä on hänen oma pääasiallinen argumenttinsa sille, miksi eläimiä on kohdeltava oikeudenmukaisesti. Porfyrioksen ensisijainen tarkoitus vaikuttaa kuitenkin olevan hänen vastustajiensa argumenttien kumoaminen.²⁹⁵ Koska Porfyrios itse määrittää oikeudenmukaisuuden vahingoittamattomuudeksi, on oikeudenmukaisuuden kohteen logoksella lopulta vain vähän merkitystä.²⁹⁶ Eläimiä tulee kohdella oikeudenmukaisesti ennen kaikkea siksi, että niitä on mahdollista vahingoittaa, ei siksi että niillä on logos.²⁹⁷ Porfyrios lähes tykiin logosta stoalaisten näkökulmasta ja pyrkii avaamaan heidän näkemyksensä siitä ennen kuin hän itse esittää omansa.

Διττοῦ δὴ λόγου κατὰ τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς ὄντος, τοῦ μὲν ἐνδιαθέτου, τοῦ δὲ προφορικοῦ, καὶ πάλιν τοῦ μὲν κατωρθωμένου, τοῦ δὲ ἡμαρτημένου, ποτέρου ἀποστεροῦσι τὰ ζῷα διαρθρῶσαι προσῆκον. Ἄρα γε τοῦ ὀρθοῦ μόνου, οὐχ ἀπλῶς δὲ τοῦ λόγου; ἢ παντελῶς παντὸς τοῦ τε ἔσω καὶ τοῦ ἔξω προϊόντος;²⁹⁸

Kun kerran stoalaisten mukaan logosta on kahdenlaista, toisaalta mielensisäistä, toisaalta taas ääneen ilmaistua, ja lisäksi täydellistä ja puutteellista, on sopivaa selvittää, kumman he kieltävät eläimiltä. Pelkästäänkö täydellisen logoksen, eivätkä logosta täysin? Vai logoksen aivan kokonaan, sekä sisäisen että sen, joka ulottuu mielen ulkopuolelle?

²⁹¹ Porph. *Abst.* 3.1.4–3.25.4.

²⁹² Steiner 2005, 107.

²⁹³ Tarkemmin tästä argumentista katso s. 37–38.

²⁹⁴ Tuominen 2024, 369.

²⁹⁵ Edwards 2014, 41.

²⁹⁶ Tuominen 2024, 369.

²⁹⁷ Oikeudenmukaisuudesta vahingoittamattomuutena katso s. 31–33.

²⁹⁸ Porph. *Abst.* 3.2.1.

'Ääneen ilmaistu' (προφορικός) logos tarkoittaa tietysti kieltä, kun taas 'mielensisäinen' (ἐνδιάθετος) tarkoittaa järkeä, älyä tai ajattelua.²⁹⁹ Käytän sanasta λογός käännöstä 'kieli', kun sillä viitataan eksplisiittisesti vain kieleen. Kun λογός selvästi merkitsee tekstissä vain sen 'mielensisäistä' muotoa, käytän suomennosta 'järki'. Silloin kun sanalla viitataan useampaan konseptiin samanaikaisesti, käytän sen translitteroitua muotoa logos. Teen näin myös silloin, kun tekstiä on mahdollista tulkita niin, että λογός-sanaa käytetään kyseisessä tekstikohdassa useammassa merkityksessä.

Kysymykseen siitä, minkä logoksen muodon stoalaiset muunlajisilta eläimiltä kieltävät, Porfyrios vastaa välittömästi. Hänen mukaansa stoalaiset väittävät, ettei eläimillä ole logosta lainkaan, ei kieltä eikä järkeä.³⁰⁰ Onkin mahdollista, että juuri kielen puute tulkittiin myös järjen puutteeksi.³⁰¹ Porfyrioksen perustelu tälle päätelmälle on, että jos stoalaiset kieltäisivät eläimiltä vain yhden logoksen muodon, olisivat eläimet edelleen logoksellisia olentoja, koska ne silti omaisivat logoksen toisen muodon. Vain osittainenkin logos riittää Porfyrioksen mukaan tekemään olennosta logoksellisen. Näin ollen stoalaisten on kiellettävä logos muilta eläimiltä täysin.³⁰²

Todettuaan, että logosta on stoalaisten mukaan kahdenlaista, Porfyrios siirtyy käsittelemään kumpaakin logoksen muotoa erikseen. Ensimmäiseksi hän pyrkii osoittamaan, että myös muunlajisilla eläimillä on kieli ja että ne kykenevät kielelliseen kommunikaatioon niin toistensa kuin ihmistenkin kanssa. Tämän jälkeen hän siirtyy käsittelemään järkeä ja pyrkii todistamaan, että muunlajiset eläimet ovat järjellisiä olentoja. Koska Porfyrios aloittaa logoksen käsittelyn kielestä, teen tässä tutkielmassa samoin ja aloitan käsittelemällä kieltä, minkä jälkeen siirryn seuraavassa luvussa käsittelemään järkeä.

Kieli tarkoittaa tässä yhteydessä puhuttua kieltä.³⁰³ Porfyrioksen näkemyksen mukaan myös muunlajisilla eläimillä on puhuttu kieli, joka vaihtelee lajikohtaisesti.³⁰⁴ Eläinten äänet eivät ole merkityksettömiä, vaan ihmiset eivät vain ymmärrä niitä.³⁰⁵ Hän esittää eri eläinten ään-

---

²⁹⁹ Sorabji 1993, 80. *LSJ s.v.* προφορικός ja ἐνδιάθετος.

³⁰⁰ Porph. *Abst.* 3.2.2.

³⁰¹ Press 2020, 101.

³⁰² Porph. *Abst.* 3.2.2.

³⁰³ Sorabji 1993, 80.

³⁰⁴ Letterio 2017, 22.

³⁰⁵ Newmyer 2014, 530–531.

lyiden olevan kuin vieraita kieliä, samalla tavoin kuin esimerkiksi intialaisten, skyyttien, traakialaisten ja syyrialaisien kielet ovat vieraita kieliä kreikkalaisille.³⁰⁶ Jos kuulija ei ymmärrä toisen henkilön puhumaa vierasta kieltä, ei se tarkoita, että tämän puhe olisi merkityksentöntä.³⁰⁷ Eikä kukaan kyseenalaista toisen ihmisen logoksellisuutta, vaikka tämä puhuisikin kieltä, jota kuulija ei ymmärrä.³⁰⁸ Näin ollen ei muunlaisia eläimiäkään tulisi leimata logoksettomiksi sillä perusteella, ettei niiden kieltä ymmärretä.

Τοῦ τοίνυν ὑπὸ τῆς γλώττης φωνηθέντος, ὅπως ἂν καὶ φωνηθῆ, εἴτε βαρβάρως εἴτε Ἑλληνικῶς εἴτε κυνικῶς ἢ βοϊκῶς, λόγου γὰρ ὄντος μέτοχα τὰ ζῷα τὰ φωνητικά, τῶν μὲν ἀνθρώπων κατὰ νόμους τοὺς ἀνθρωπέους φθεγγομένων, τῶν δὲ ζῴων κατὰ νόμους οὓς παρὰ τῶν θεῶν καὶ τῆς φύσεως εἴληχεν ἕκαστον.³⁰⁹

Siispä kun se, mitä kielellä sanotaan, kerran on logosta, millä tahansa tavalla se sanotaankin, barbaarin tai kreikkalaisen tai koiran tai naudan tavoin, ovat eläimet, joilla on ääni, logoksesta osallisia – ihmiset äännessään ihmisten tapojen mukaisesti, eläimet puolestaan tavoilla, jotka kukin on jumalilta ja luonnolta saanut.

Porfyrios pyrkii erinäisten havaintojen avulla todistamaan, että eläinten ääntelyssä on tosiaan kyse käyttäjilleen merkityksellisestä kielestä riippumatta siitä, ymmärtävätkö ihmiset kyseistä kieltä vai eivät.³¹⁰ On selvää, että eläimet ääntelevät eri tavoin eri tilanteissa, esimerkiksi pelkoa, toisen kutsumista, ruuan pyytämistä ja taisteluun haastamista ilmaistaan kaikkia eri äänin.³¹¹ Eläinten äänet eivät ole sattumanvaraisia, vaan kyse on selvästi kommunikaatiosta.³¹² Itse asiassa Porfyrioksen voidaan tulkita ajatelleen, että kaikilla ääntelemään kykenevillä eläimillä on kieli.³¹³

---

³⁰⁶ Porph. *Abst.* 3.3.4.

³⁰⁷ Press 2020, 103.

³⁰⁸ Porph. *Abst.* 3.5.4.

³⁰⁹ Porph. *Abst.* 3.3.3.

³¹⁰ Press 2020, 102.

³¹¹ Porph. *Abst.* 3.4.2.

³¹² Clark 2017, 146.

³¹³ Steiner 2005, 108.

Keskenään samaa lajia olevat eläimet luonnollisesti jakavat yhteisen kielen ja ymmärtävät toisiaan, mutta myös eri lajien välinen kielellinen kommunikaatio on Porfyrioksen mukaan mahdollista.³¹⁴ Kun ihminen ja eläin elävät yhdessä, lajien välinen ymmärrys vahvistuu, ja kumpikin oppii ymmärtämään toisen lajin kieltä.³¹⁵ Koti- tai lemmikkieläimet kommunikoivat tarpeensa ja toiveensa niistä huolehtiville ihmisille yhdistelmällä ääntelyä ja kehonkieltä.³¹⁶ Vietettyään tarpeeksi aikaa kyseisten eläinten kanssa ihminen oppii eläimen kielen ja pystyy tunnistamaan eri äänien merkityksen. Esimerkiksi metsästäjä oppii koiransa haukunnasta tunnistamaan, milloin koira etsii saalista, ajaa saalista takaa tai on saanut sen kiinni. Samoin karjapaimen oppii tunnistamaan, milloin lehmä on nälkäinen tai janoinen, kiimassa tai etsii vasikkaansa.³¹⁷ Näin ollen argumentti, jonka mukaan eläimillä ei ole kieltä, koska ihmiset eivät ymmärrä niitä, ei voi pitää paikkaansa.³¹⁸ Eläinten kanssa työskentelevät ihmiset selvästi oppivat tulkitsemaan hoidokkiensa ääntelyä oikein. Vastaavasti myös eläin oppii ymmärtämään hoitajaansa.

Οὐ τοίνυν οὐδὲ ἐκεῖνα ἔλαθεν ἡ τῶν ἀνθρώπων φωνή, οὐκ ὀργιζομένων, οὐ φιλοφρονουμένων, οὐ καλοούντων, οὐχ ἡ διώκουσα, οὐχ ἡ αἰτοῦσα, οὐχ ἡ διδοῦσα, οὐδεμία ἀπλῶς, ἀλλὰ πάσαις οἰκείως ὑπήκουσαν· ὅπερ ἀδύνατον ποιεῖν μὴ τοῦ ὁμοίου τῆ συνέσει τῷ ὁμοίῳ ἐνεργοῦντος.³¹⁹

Sitä paitsi ei ihmistenkään ääni jää ymmärtämättä niiltä; ei silloin kun olemme suuttuneita, eikä kun osoitamme ystävällisyyttä, eikä kun kutsumme (niitä), ei kun jahtaamme (niitä), ei kun pyydämme jotakin, ei kun annamme jotakin, ei yksinkertaisesti mikään ääni, vaan ne vastaavat kaikkiin sopivalla tavalla. Näin olisi mahdotonta tehdä, jollei älyllisesti samanlainen vaikuttaisi samanlaiseen.

Porfyrios esittää, ettei kielellisyydessä ole kyse vain puheen tuottamisesta, vaan sillä on toinenkin puoli nimittäin puheen ymmärtäminen.³²⁰ Myös eläimet, jotka eivät itse ääntele, esiintyvät hänen teoksessa kielellisinä, sillä ne osoittavat pystyvänsä ymmärtämään ihmisten kielellistä kommunikaatiota.³²¹ Esimerkkinä tästä Porfyrios kertoo kaloista, jotka tottelevat niitä

³¹⁴ Clark 2017, 144.

³¹⁵ Porph. *Abst.* 3.5.5.

³¹⁶ Press 2020, 106.

³¹⁷ Porph. *Abst.* 3.5.6–7.

³¹⁸ Sorabji 1993, 80.

³¹⁹ Porph. *Abst.* 3.6.1.

³²⁰ Sorabji 1993, 80.

³²¹ Steiner 2005, 100.

kutsuvia ihmisiä.³²² Porfyrios ei kuitenkaan kirjoita mitään siitä, reagoivatko eläimet sanoihin vai mahdollisesti äänenpainoon, mikä viittaa siihen, ettei tämä liene ollut hänelle merkityksellistä.³²³

Kutsumisen, tunnetilojen tai ihmisen aikeiden lisäksi muunlaiset eläimet voivat oppia ymmärtämään ihmisen puhetta myös hyvin spesifeissä merkityksissä. Eläimet kykenevät oppimaan sekä yksittäisiä sanoja että käskyjä, jotka ovat voivat olla hyvinkin monimutkaisia. Esimerkkinä Porfyrios nostaa jälleen esiin metsästyskoirat, joita koulutetaan paitsi noudattamaan ihmisen suoria käskyjä myös ajattelemaan ja toimimaan itsenäisesti. Hänen esimerkissään saalista jäljestävä koira saapuu kolmen tien risteykseen ja havaitsee, että kaksi reiteistä ovat väärä ja saalis on mennyt kolmatta reittiä pitkin.³²⁴ Sama esimerkki metsästyskoirasta esiintyy myös Sekstos Empeirikoksella, jonka kertomus tosin on tarkempi.³²⁵ Sekstoksen mukaan koira haistelee kahta ensimmäistä reittiä ja huomaa, ettei saalis edennyt niitä pitkin. Koira ei kuitenkaan pysähdy haistelemaan kolmatta reittiä ollenkaan, vaan päättelee sen olevan oikea sillä perusteella, että kaksi muuta ovat väärä.³²⁶ Sekstoksen koira siis käyttää syllogismia, minkä hän myös eksplisiittisesti mainitsee. Lisäksi hän kertoo tarinan lähteen, joka on stoalainen filosofi Khrysispos. Porfyrios puolestaan ei ilmoita tarinan lähdeä, vaan tyytyy kertomaan sen olevan peräisin niiltä, jotka pitävät eläimiä logoksettomina. Jos tarina on alkujaan peräisin Khrysisposelta, ovat nämä Porfyrioksen kanssa eri mieltä olevat selvästi stoalaisia.³²⁷ Porfyrioksen mukaan he tunnustavatkin koirien kyvyn kielelliseen ja järjelliseen päättelyyn ja sanovat niiden näin ollen jopa osaavan dialektiikkaa. Samat ihmiset kuitenkin kieltävät logoksen muilta eläimiltä. Vaikka muiden eläinlajien kyvykkyys ei olisikaan samaa tasoa kuin koirien, ei voida olettaa, että kaikista eläimistä vain koirilla olisi logos.

Eräiden eläinlajien kohdalla kielelliset taidot eivät rajoitu lajityypilliseen kommunikointiin tai ihmisten puheen ymmärtämiseen, vaan ne pystyvät myös tuottamaan puhetta ihmiskielillä.

---

³²² Porph. *Abst.* 3.5.1

³²³ Clark 2017, 147.

³²⁴ Porph. *Abst.* 3.6.1.

³²⁵ Sext. *Emp. Pyr.* 1.69–70.

³²⁶ Porfyrioksen ja Sekstos Empeirikoksen lisäksi sama koiraesimerkki esiintyy myös muun muassa Plutarkhoksella, *De soll. an.* 969b, ja Ailianoksella, *NA* 4.59. Kaski 2022, 126–127.

³²⁷ Clark 2017, 147. Sorabji 1993, 21.

Porfyrios kertoo ainakin korppien, närhien, punarintojen³²⁸ ja papukaijoiden voivan oppia puhumaan.³²⁹ Nämä linnut oppivat imitoimaan ihmisiä, muistavat kuulemansa, kuuntelevat niitä kouluttanutta ihmistä ja osaavat myös käyttää oppimaansa hyödykseen.³³⁰ Porfyrios myöntää, ettei tämä ole mahdollista useimpien eläinten kohdalla. Osa eläimistä ei osaa puhua ihmiskielellä siksi, ettei niitä ole siihen koulutettu. Useimmiten kyse on kuitenkin siitä, ettei eläimillä ole ihmiskielen tuottamiseen tarvittavaa äänielimestä.³³¹

Vaikka eläin ei kykenisikään tuottamaan puhetta, saattaa se silti muuttaa omaa luontaista ääntelyään kommunikoidessaan ihmisen kanssa. Porfyrios kertoo tarinan kesyttämästään peltopyystä, joka vastaili hänelle hänen puhuessaan. Lintu ei kuitenkaan äännellyt hänelle samalla tavoin kuin peltopyyt äänтелеvät toisilleen.³³² Se vaikuttaa ymmärtäneen sekä Porfyrioksen yrittäneen kommunikoida sen kanssa että ihmisten ääntelevän eri tavalla kuin peltopyiden.³³³ Kyse tuskin kuitenkaan on varsinaisesta kielellisestä tietoisuudesta, vaan lienee todennäköisempää, että lintu yksinkertaisesti reagoi kuulemaansa ääneen automaattisesti.³³⁴

Tästä huolimatta linnunlaulu oli tyypillinen esimerkki äänestä, joka selvästi vaikutti vastaavan puhetta, mutta jota ihmiset eivät vain kyenneet ymmärtämään.³³⁵ Eläimet eivät kuitenkaan ääntele lajityypillisellä tavallaan luonnostaan, vaan kyseessä on vanhemmilta opittu käytös. Eivätkä ne ainoastaan omaksu vanhemmiltaan, vaan vanhemmat myös aktiivisesti opettavat jälkeläisiään, mitä Porfyrios käyttää todisteena eläinten kielellisyydestä.³³⁶ Tässä hän hyödynää lähteenään Aristotelesta.³³⁷ Aristoteles nimittäin kirjoittaa teoksessaan *Eläinoppi* eläinten opettavan jälkeläisiään monien muiden asioiden ohella myös äänteleämään. Esimerkiksi satakielet opettavat poikasiaan laulamaan.³³⁸

---

³²⁸ Porfyrioksen käyttämä sana ἐπιθικός tarkoittaa punarintaa. Yksikään toinen auktori ei kuitenkaan kirjoita kyseisen linnun kykenevän imitoimaan ihmisten puhetta, eikä Porfyrioskaan mainitse tätä uudelleen. On mahdollista, että Porfyrios on käyttänyt sanaa virheellisesti ja tarkoittanut jotakin toista lintulajia. Thompson 1895, 57.

³²⁹ Porph. *Abst.* 3.4.4.

³³⁰ Clark 2017, 146.

³³¹ Porph. *Abst.* 3.4.6.

³³² Porph. *Abst.* 3.4.7.

³³³ Clark 2017, 141.

³³⁴ Sorabji 1993, 84.

³³⁵ Clark 2017, 146.

³³⁶ Steiner 2005, 108.

³³⁷ Porph. *Abst.* 3.6.5.

³³⁸ Arist. *Hist. an.* 536b 17.

Jotkut eläimet, kuten yllä mainitut linnut, ovat parempia oppimaan ihmiskieltä kuin toiset. Saman tosin voidaan sanoa pätevän ihmisiinkin, jotkut oppivat vieraita kieliä toisia huomattavasti helpommin.³³⁹ Monet ihmiset eivät opi puhumaan vierasta kieltä, saati sitten useampaa, eivätkä monet osaa jäljitellä eläinten kieliäkään.³⁴⁰ Ihmisten kielellisyyttä ei tästä huolimatta kyseenalaisteta. Saman tulisi Porfyrioksen mukaan päteä myös muunlajisiin eläimiin. Vaikka ne eivät kykenisikään oppimaan ihmiskieltä, niillä on silti oma kielensä.

2.2.5 Eläinten logos: järki

Koska sanalla logos on Porfyrioksen *Sielullisten vahingoittamista vastaan*-teoksessa kaksi pääasiallista merkitystä: kieli ja järki, ei muunlajisten eläinten kielellisyyden todistaminen yksinään riitä todisteeksi niiden logoksellisuudesta, vaan kuten Porfyrios itse sanoo:

Δεικτέον δὲ καὶ τὸν ἐντὸς αὐτῶν καὶ ἐνδιάθετον.³⁴¹

On myös todistettava niiden sisäinen ja mielessä vallitseva (logos).

Kuten edellisessä myös tässä luvussa Porfyrioksen argumentit suuntautuvat ensisijaisesti stoalaisia mutta myös epikurolaisia vastaan, sillä kumpikin koulukunta kielsi muunlajisilta eläimiltä logoksen. Myös kirjoittaessaan logoksesta merkityksessä 'järki' Porfyrios keskittyy ennen kaikkea vastustajiensa argumenttien kumoamiseen.³⁴² Kuten edeltävistä luvuista käy ilmi, ei logos sanan kummassakaan merkityksessä vaikuta olleen Porfyrioksen oma kriteeri toisten oikeudenmukaiselle kohtelulle.³⁴³

Esitettyään siis ensin todisteensa eläinten kielellisyydestä Porfyrios ryhtyy seuraavaksi käsittelemään eläinten järkeä. Samoin kuin kielen myös järjen olemassaolosta Porfyrios esittää useita käytännön esimerkkeihin perustuvia todisteita. Vaikka hänen teoksensa sisältää kattavimman antiikista säilyneen eläinten kielellisyyttä käsittelevän tekstin, saman ei voida sanoa pätevän eläinten järkeä koskevaan osioon.³⁴⁴ Merkittävän osan tästä (3.20.7–3.24.5) Porfyrios

³³⁹ Clark 2017, 146.

³⁴⁰ Porph. *Abst.* 3.4.6.

³⁴¹ Porph. *Abst.* 3.7.1.

³⁴² Tuominen 2024, 369.

³⁴³ Katso luku 2.2.1, s. 31–33, ja luku 2.2.4 s. 50.

³⁴⁴ Sorabji 1993, 82.

on nimittäin lainannut Plutarkhoksen teoksesta *Eläinten älykkyydestä*, joka käsittelee tätä aihetta Porfyrioksen teosta laajemmin.³⁴⁵ Tästä huolimatta Porfyrios esittää myös useita omia huomioitaan.³⁴⁶ Tässä luvussa käsittelemme sekä Porfyrioksen omia että hänen Plutarkhokselta lainaamia argumentteja.

Ἐς οὖν τὸν περὶ τῆς δικαιοσύνης λόγον μεταβαίνοντες, ἐπεὶ περ ταύτην πρὸς τὰ ὅμοια δεῖν μόνον παρατείνειν εἰρήκασιν οἱ ἀντιλέγοντες, καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἄλογα διαγράφουσι τῶν ζῴων φέρε ἡμεῖς τὴν ἀληθῆ τε ὁμοῦ καὶ Πυθαγόρειον δόξαν παραστήσωμεν, πᾶσαν ψυχὴν, ἣ μέτεστιν αἰσθήσεως καὶ μνήμης, λογικὴν ἐπιδεικνύντες, τούτου γὰρ ἀποδειχθέντος εἰκότως ἂν καὶ κατὰ τούτους πρὸς πᾶν ζῷον τὸ δίκαιον παρατενοῦμεν.³⁴⁷

Siirrytäänpä kysymykseen oikeudenmukaisuudesta, kun kerran vastustajamme ovat sanoneet, että se tarvitsee ulottaa vain samankaltaisiin, ja tämän takia he rajaavat logoksettomat eläimet sen ulkopuolelle, esitelkäämme me nyt sitten totuus, joka on pythagoralaisen uskomuksen kaltainen, osoittamalla, että jokainen sielu, joka on osallinen aisteista ja muistista, on logoksellinen. Sillä kun tämä on osoitettu, on oikeudenmukaisuus luonnollisesti myös heidän mukaansa ulotettava jokaiseen eläimeen.

Porfyrios tuo esiin aistit ja muistin pyrkiessään todistamaan stoalaisille, että myös muunlaiset eläimet ovat järjellisiä olentoja. Tämä viittaa siihen, että nämä ovat nimenomaan stoalaisten mukaan merkkejä järjellisyydestä.³⁴⁸ Stoalaisten lisäksi tämä vaikuttaa olevan myös pythagoralaisien näkemys.³⁴⁹ Porfyrios itsekin selvästi uskoo jokaisen aistimaan ja muistamaan kykenevän sielun olevan logoksellinen, sillä yllä olevassa otteessa hän eksplisiittisesti toteaa kyseessä olevan totuus. Joka tapauksessa aistit esiintyvät Porfyrioksen teoksessa merkittävänä todisteena muunlajisten eläinten järjen olemassaolosta. Aistit esiintyvät sekä hänen omassa tekstissään että Plutarkhokselta lainatussa otteessa.³⁵⁰

Porfyrios esittää aistien olevan olemassa syystä. Niiden kautta eläimille välittyy tietoa, jota hyödyntämällä ne pystyvät edesauttamaan omaa selviytymistään. Ne oppivat, mikä on niille haitallista tai vaarallista ja mikä puolestaan hyödyllistä.³⁵¹ Oppiminen taas edellyttää kykyä

³⁴⁵ Katso luku 2.3.1 Porfyrioksen Plutarkhokselta lainaamat otteet, s. 64–66.

³⁴⁶ Porph. *Abst.* 3.8.1–3.15.4.

³⁴⁷ Porph. *Abst.* 3.1.4.

³⁴⁸ Marechal 2024, 550.

³⁴⁹ Tsekourakis 1987, 374.

³⁵⁰ Porph. *Abst.* 3.21.5–9. Plut. *De soll. an.* 960e–961b.

³⁵¹ Porph. *Abst.* 3.21.5–6. Kyseessä on lainaus Plutarkhokselta, *De soll. an.* 960e–960f.

muistaa ja tehdä päätöksiä muistojen perusteella. Toisin sanoen aistikokemuksista oppiminen edellyttää ajattelua, mikä puolestaan väistämättä edellyttää järkeä. Aistit ja niiden myötä ruumiskin ovat näin ollen tiiviissä yhteydessä järkeen ja siten myös oikeudenmukaisuuteen.³⁵² Itse asiassa Porfyrios vaikuttaa ehdottavan, että ruumis, aistit ja järki ovat toisistaan erottamattomia.³⁵³ Hän myös kirjoittaa sielun kokevan yhdessä ruumiin kanssa.³⁵⁴

Kun eläin on aistihavaintojen kautta oppinut, mikä on sille haitaksi ja mikä taas hyödyksi, se pyrkii välttelemään haitallista ja tavoittelemaan hyödyllistä. Näin eläimille muodostuu preferenssejä, haluja ja toiveita. Ne myös ymmärtävät, mikä on niille vahingollista, mikä tekee niiden epäoikeudenmukaisen kohtelun mahdolliseksi.³⁵⁵ Jos aistiminen on merkki olennon järjellisydestä, viestii aistien puute Porfyrioksen mukaan vastaavasti järjen puutteesta.³⁵⁶ Juuri aistiminen erottaakin eläimet kasveista. Koska eläimet aistivat, niitä on mahdollista vahingoittaa, mutta kasvien kohdalla näin ei ole. Tämän vuoksi tulee oikeudenmukaisuus ulottaa eläimiin, mutta ei kasveihin.³⁵⁷

Kasvien sijaan muunlaiset eläimet toimivat samoin kuin ihmiset. Porfyrios kertoo jo teoksensa ensimmäisessä kirjassa ihmisten tavoittelevan itselleen hyödyllisiä asioita ja välttelevän haitallisia.³⁵⁸ Kolmannessa kirjassa hän kertoo saman asian muunlaisista eläimistä.³⁵⁹ Aistien tarkoitus vaikuttaa siis olevan sama niin ihmisillä kuin eläimilläkin. Lisäksi Porfyrios ehdottaa ihmisten ja muiden eläinten aistien toimivan samalla tavoin. Itseasiassa eläinten aistit ovat usein ihmisten aisteja tarkempia.³⁶⁰ Porfyrios myös kertoo Aristoteleen sanoneen, että aistien tarkkuuden ja eläimen älykkyyden välillä on yhteys, sillä aisteiltaan tarkimmat ovat kaikkein älykkäimpiä.³⁶¹

Aistit ja niiden tärkeys liittyvät logoksen lisäksi myös oikeiosikseen. Stoalaisten mukaan, koska eläimet ovat logoksettomia, oikeiosis eli läheiseksi mieltäminen ei koske niitä. Samasta

---

³⁵² Press 2020, 112.

³⁵³ Press 2020, 83.

³⁵⁴ Porph. *Abst.* 3.8.8.

³⁵⁵ Marechal 2024, 546.

³⁵⁶ Porph. *Abst.* 3.21.4. Kyseessä on lainaus Plutarkhokselta, *De soll. an.* 960d–e.

³⁵⁷ Marechal 2024, 546.

³⁵⁸ Porph. *Abst.* 1.8.4.

³⁵⁹ Porph. *Abst.* 3.21.5. Kyseessä on lainaus Plutarkhokselta, *De soll. an.* 960e.

³⁶⁰ Porph. *Abst.* 3.8.3–5.

³⁶¹ Arist. *Hist. an.* 630b 21–22. Aristoteles tosin kirjoittaa tässä vain elefanteista, mutta Porfyrios vaikuttaa laajentaneen tämän koskemaan muunlaisia eläimiä yleensä.

syystä ei oikeudenmukaisuuskaan koske niitä.³⁶² Porfyrios kuitenkin kertoo, että juuri aistiminen on kaiken omaksi tai vieraaksi määrittämisen alku.³⁶³ Hän vaikuttaa sangen selvästi ehdottavan, että koska myös muunlaisiset eläimet kykenevät aistimaan, tulisi nekin mieltää osaksi ihmisten lähipiiriä. Vähintäänkin Porfyrios pyrkii todistamaan ihmisten ja muiden eläinten olevan keskenään samankaltaisia, aistien samankaltaisuus nimittäin viittaa myös sielujen samankaltaisuuteen.³⁶⁴ Hänen tarkoituksenaan on jälleen osoittaa, että itse asiassa stoalaisten omien kriteerin mukaan tulee myös eläimiä kohdella oikeudenmukaisesti.³⁶⁵

Aisteista ei kuitenkaan olisi mitään mainittavaa hyötyä eläimen tulevaisuuden ja selviytymisen kannalta, ellei eläin myös muistaisi aistikokemustaan ja oppisi siitä. Tähän taas tarvitaan muutakin kuin vain erilaisista tilanteista syntyneet muistot. Eläimen täytyy kyetä kuvittelemaan tapahtumien sarja oivaltaakseen, että tietyt teot saavat aikaan sen haluaman lopputuloksen. Oppiminen siis vaatii sekä aktiivista muistamista että järkeilyä.³⁶⁶ Eläimet osoittavat merkkejä kummastakin, sillä ne vaikuttavat olevan tietoisia senhetkisestä tilanteestaan sekä pystyvän ennakoimaan tulevia tilanteita.³⁶⁷

Καίτοι ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, τὰ μὲν πολλὰ ἐν αὐτοῖς ἢ φύσις ἐδίδαξεν, τὰ δὲ ἤδη παρέσχε καὶ ἡ μάθησις· διδάσκονται δὲ τὰ μὲν ὑπ' ἀλλήλων, τὰ δὲ, ἔφαμεν ὑπὸ ἀνθρώπων. Καὶ ἔχει γὰρ μνήμην, ἥπερ εἰς ἀνάληψιν λογισμοῦ καὶ φρονήσεως ἐτύγχανεν οὕσα κυριωτάτη.³⁶⁸

Lisäksi muiden eläinten kohdalla, aivan kuten ihmistenkin, luonto opetti niille monia asioita, opettelu puolestaan tarjosi eräitä. Joitakin asioita ne oppivat toisiltaan, joitakin puolestaan, kuten olen sanonut, ihmisiltä. Ja niillä on muisti, joka on merkittävin (kyky), mitä tulee järkeilyn ja ajattelun saavuttamiseen.

Aistikokemukset sekä niiden muistaminen mahdollistavat eläimen itsenäisen oppimisen. Eläimet kykenevät myös hyödyntämään oppimiaan asioita sekä opettamaan niitä toisille.³⁶⁹ Erityi-

³⁶² Oikeiosiksesta ja oikeudenmukaisuudesta katso s. 37–38.

³⁶³ Porph. *Abst.* 3.19.2. Kyseessä on lainaus Plutarkhoksen tuntemattomasta teoksesta.

³⁶⁴ Press 2020, 112.

³⁶⁵ Tuominen 2024, 369.

³⁶⁶ Press 2020, 91–92.

³⁶⁷ Letterio 2017, 23.

³⁶⁸ Porph. *Abst.* 3.10.3.

³⁶⁹ Marechal 2024, 547.

sesti eläinvanhemmat opettavat jälkeläisilleen niiden luontaiseen elämään vaadittavia taitoja.³⁷⁰ Tämän lisäksi eläimet oppivat myös ihmisiltä. Porfyrios kirjoittaa eläinten tavanomaisesta ja käytännöllisestä koulutuksesta, esimerkiksi metsästyskoirien ja ratsuhevosten kouluttamisesta, mutta lisäksi myös erityistaitojen opettamisesta.³⁷¹ Hän kertoo muunlajisten eläinten voivan oppia muun muassa tanssimaan, kävelemään nuoralla, kirjoittamaan, lukemaan ja soittamaan eri instrumentteja.³⁷² Näissä 'ihmistaidoissa' (τέχναις ἀνθρωπίνας) on tietysti kyse sirkustempuista, ei tavallisesta kouluttamisesta.³⁷³ Joka tapauksessa eläinten kyky oppia on kiistämätön, kuten kuka tahansa eläinten parissa työskennellyt voi Porfyrioksen mukaan havaita.

Eläinten kouluttamisesta puhuttaessa on huomioitava jälleen logos kielenä. Eläinten on opittava sanoja ja niiden merkityksiä pystyäkseen toteuttamaan kouluttajansa käskyjä. Porfyrios haluaakin osoittaa lajienvälisen kommunikaation olemassaolon, sillä se on merkki sekä eläinten ilmaisevasta että mielensisäisestä logoksesta. Koska Porfyrios pystyy osoittamaan, että eläimillä on logos sanan kummassakin merkityksessä, hän mitätöi stoalaisten ja epikurolaisten lihansyöntiä puolustavan argumentin.³⁷⁴

Kun eläin on oppinut jotakin ja muistaa oppimansa, on seuraava järkeä vaativa toiminto tässä ketjussa väistämättä ajattelu. Eläimen täytyy ajatella voidakseen valita tilanteeseen sopivan toimintatavan. Tämä edellyttää myös päätöksentekotaitoja. Opittujen asioiden käytännön soveltamisen lisäksi muunlajisten eläinten ajattelusta kertoo Porfyrioksen mukaan se, miten ne osaavat hyödyntää omia vahvuuksiaan. Esimerkiksi leijona tietää hyödyntää kynsiään ja hampaitaan, kun taas nautaeläin hyödyntää sarviaan ja käärme myrkkyään.³⁷⁵ Vastaavasti eläimet tunnistavat myös omat heikkoutensa ja pyrkivät minimoimaan niiden aiheuttamat haitat. Esimerkiksi fyysisesti toisia heikommät eläimet hakeutuvat ihmisten läheisyyteen suojautuakseen pedoilta.³⁷⁶

---

³⁷⁰ Samasta aiheesta katso myös s. 55.

³⁷¹ Porph. *Abst.* 3.6.5.

³⁷² Porph. *Abst.* 3.15.1–2.

³⁷³ Clark 2000, 171.

³⁷⁴ Clark 2017, 147.

³⁷⁵ Porph. *Abst.* 3.9.2.

³⁷⁶ Porph. *Abst.* 3.9.3.

Korostaessaan eläinten kykyjä muistaa ja oppia Porfyrios esittää näiden olevan nimenomaan stoalaisten kriteerejä järjellisyydelle. Siispä koska eläimet täyttävät nämä kriteerit, tulisi stoalaisten pitää eläimiä järjellisinä ja näin ollen oikeudenmukaisuutta ansaitsevina.³⁷⁷ Tästä huolimatta Porfyrios kertoo vastustajiensa ajattelevan, että muunlajiset eläimet toimivat oman selviytymisensä kannalta parhaalla tavalla luonnostaan, eikä tällainen toiminta edellytä järjennäyttöä. Porfyrioksen mukaan näin ajattelevat tulevat myöntäneiksi, että muunlajiset eläimet ovat luonnostaan järkeviä. Kullekin lajille parhaiten soveltuvan käytöksen valitseminen ja toteuttaminen vaatii järkeä. Jos tämä käytös tulee eläimelle luonnostaan, on eläimen oltava luonnostaan järjellinen olento.

Esittäessään vastustajiensa argumentin eläinten käytöksen luonnollisuudesta Porfyrios tulee osoittaneeksi myös epäkohtia heidän logiikassaan. Hänen vastustajiensa argumentti nimittäin pitää sisällään ajatuksen, että ihminen toimii toisin kuin eläin ja että ihmisen toiminta on älyllisesti vaativampaa ja siten arvokkaampaa kuin muiden eläinten. Jos siis eläinten käytös ja toiminta tulevat niille luonnostaan, ihmisen kohdalla näin ei ole. Ihmisten on opittava, millainen käytös ja toiminta on kussakin tilanteessa parhaaksi. Opittua voidaan pitää edistyksellisenä kuin luonnollista käytöstä. Jos järkevä käytös ei kuitenkaan tule luonnostaan, vaan se täytyy oppia, tullaan päätelmään, etteivät ihmiset ole luonnostaan järkeviä.

Todistaakseen muunlajisten eläinten olevan järjellisiä olentoja Porfyrios esittää useita esimerkkejä tilanteista, joissa eläin osoittaa merkkejä ajattelusta ja järjennäytöstä. Hän kuitenkin käyttää todisteinaan myös tilanteita, joissa eläin käyttäytyy järjenvastaisesti. Myös eläinten on nimittäin mahdollista kärsiä mielenterveyden häiriöistä ja aivoihin vaikuttavista sairauksista, joiden vuoksi ne käyttäytyvät epätyypillisesti tai jopa järjettömästi. Porfyrios hyödyntää tässä puutteeseen perustuvaa argumenttia: jos eläin on menettänyt järkensä, on sillä alun perin täytynyt olla järki.³⁷⁸

Hän esittää ainakin koirien ja hevosten voivan kärsiä rabieksista eli raivotaudista (λυττώσαις).³⁷⁹ Hänen käyttämänsä rabiesta merkitsevä sana on johdettu verbistä λυσσάω, joka voi rabieksista kärsimisen lisäksi tarkoittaa myös raivoamista tai hulluutta.³⁸⁰ Sana siis viittaa mielenhäiriöön, vaikka kyseessä onkin virusinfektio. Raivotaudin lisäksi Porfyrios kertoo ainakin nautojen ja kettujen voivan tulla hulluiksi (μαίνεσθαι). Hulluuden olemassaolo

³⁷⁷ Marechal 2024, 550.

³⁷⁸ Press 2020, 260.

³⁷⁹ Porph. *Abst.* 3.24.4. Kyseessä on lainaus Plutarkhokselta, *De soll. an.* 963d.

³⁸⁰ *LSJ s.v.* λυσσάω.

taas edellyttää ei-hullun, toisin sanoen järkevän, mielentilan olemassaoloa.³⁸¹ Muutoinhan järjen häiriöitä ei eläimillä voitaisi havaita, sillä eläimen käytös ei muuttuisi normaalista poikkeavaksi. Ihmisten kohdalla taas melankoliasta kärsivän (μελαγχολῶν) tai hulluksi tulleen (παρακόπτων) älyä, järkeä ja muistia pidetään vahingoittuneina.³⁸² Kyse on siis nimenomaan logoksen sairastumisesta. Tämä on Porfyrioksen mukaan niin yleisesti hyväksytty käsitys, että sitä, joka ei ajattele näin, pidetään kummallisena. Kun ihmisten kohdalla kerran on näin, tulisi myös muunlajisten eläinten kohdalla olla samoin.

Vaikka muunlajiset eläimet ovatkin Porfyrioksen mukaan järjellisiä olentoja, niiden järki on erilaista kuin ihmisten. Erot ihmisten järjen ja eläinten järjen välillä ovat kuitenkin laadullisia tai määrällisiä eivätkä olemuksellisia.³⁸³ Hänen mukaansa ihmiset ovat kyllä muita eläimiä taitavampia ajattelussa ja järjenkäytössä, mutta tämä ei mitätöi eläinten järkeä. Vaikka sen voidaankin sanoa olevan ihmisten järkeä heikompi, on se silti olemassa.³⁸⁴ Ihmisten järjen paremmuuteen Porfyrios ei paneudu, mikä viittaa siihen, että kyseessä oli itsestäänselvyys. Demonstroidakseen eroja ihmisten ja eläinten järjen välillä Porfyrios hyödyntää useita vertauksia.

Οὐκοῦν ὁμοίως μηδὲ τὰ θηρία λέγωμεν, εἰ νοθρότερον φρονεῖ καὶ κάκιον διανοεῖται, μὴ διανοεῖσθαι μηδὲ φρονεῖν ὅλως μηδὲ κεκτηῖσθαι λόγον, ἀσθενῆ δὲ κεκτηῖσθαι καὶ θολερὸν, ὥσπερ ὀφθαλμὸν ἀμβλυώττοντα καὶ τεταραγμένον.³⁸⁵

Siispä vastaavasti älkäämme sanoko, etteivät eläimet – jos ne ymmärtävätkin hitaammin ja niiden ajattelu on huonompilaatuista – ajattele tai ymmärrä lainkaan tai ettei niillä ole logosta, vaan että niillä on heikko ja samea logos, niin kuin liikinäköinen ja epätarkka silmä.

Yllä olevan silmävertauksen lisäksi Porfyrios esittelee myös tapauksia, joissa yksi on selvästi muita parempi ja taitavampi, mutta muiden taidon olemassaoloa ei silti kyseenalaisteta. Hän kertoo muuttohaukan olevan kaikista linnuista paras lentäjä. Siitä huolimatta muiden lintujen lentokykyä ei kiistetä.³⁸⁶ Muunlajisilta eläimiltä ei siis tulisi kieltää järkeä vain sillä perusteella, että ihmisten järki on laadultaan parempaa. Myös ihmisten keskuudessa esiintyy järjen

³⁸¹ Press 2020, 96.

³⁸² Porph. *Abst.* 3.24.5. Kyseessä on lainaus Plutarkhokselta, *De soll. an.* 963e.

³⁸³ Porph. *Abst.* 3.23.6. Kyseessä on lainaus Plutarkhokselta, *De soll. an.* 963a.

³⁸⁴ Press 2020, 63–64.

³⁸⁵ Porph. *Abst.* 3.23.8. Kyseessä on lainaus Plutarkhokselta, *De soll. an.* 963b.

³⁸⁶ Porph. *Abst.* 3.8.8.

erilaisuutta. Vaikka yksi henkilö on toista älykkäämpi, ei silti oleteta, ettei toisella ole järkeä lainkaan. Edes ne henkilöt, joita pidetään älykkäimpinä, eivät ole keskenään samanlaisia. Esimerkiksi Sokrates, Platon ja Aristoteles eivät olleet keskenään samanlaisia tai samalla tavalla älykkäitä.³⁸⁷ Kukaan ei silti kiellä jokaisen olleen älykäs. Järjen erilaisuus ei merkitse järjen puutetta.

Eläimet ovat tietoisia ympäristöstään ja osoittavat käytännön älykkyyttä, minkä lisäksi ne muistavat ja oppivat. Kaikki nämä todistavat, että eläimillä on järki, vaikka se eroaakin ihmisten järjestä.³⁸⁸ Kun eläimet selvästi omaavat sekä kielen että järjen, olisi niiden sulkeminen oikeudenmukaisuuden ulkopuolelle itsekästä eikä millään tavoin puolusteltavissa.³⁸⁹ Porfyrios sanookin suoraan, että hänen vastustajansa väittävät, ettei muilla eläimillä ole logosta, silkasta itserakkaudesta (φιλαυτία).³⁹⁰ Sillä jos eläimet ovat logoksettomia, voi ihminen käyttää niitä hyödykseen haluamallaan tavalla syyllistymättä epäoikeudenmukaisuuteen.

2.3 Plutarkhos ja Porfyrios: yhtäläisyydet ja eroavuudet

Edeltävien lukujen analyysiini perustuen siirryn nyt vertaamaan Plutarkhosta ja Porfyriosta toisiinsa. Sen lisäksi, että käsittelen heidän oikeudenmukaisuuteen perustuvia argumenttejaan eläinten tappamista ja syömistä vastaan, käsittelen vähemmässä määrin myös heidän kirjallista tyyliään. Ennen vertailua esittelen ne Porfyrioksen teoksessa esiintyvät lainaukset, jotka ovat peräisin Plutarkhokselta.

Porfyrios lainaa kahta Plutarkhoksen teosta, joista toinen on *Eläinten älykkyydestä*. Toista teosta taas ei tunneta ja kyseessä lieneekin jokin Plutarkhoksen sittemmin kadonnut teos. Tässä luvussa tuon Plutarkhoksen osalta esiin myös nämä teokset *Lihansyönnistä*-teoksen lisäksi. Käsittelen niitä kuitenkin vain Porfyrioksen lainaamien otteiden osalta. Luvussa 2.3.1 käyn läpi Porfyrioksen Plutarkhokselta lainaamat otteet, minkä jälkeen siirryn käsittelemään ensiksi Plutarkhoksen ja Porfyrioksen välisiä yhtäläisyyksiä luvussa 2.3.2 ja lopuksi heidän eroavaisuuksiaan luvussa 2.3.3.

---

³⁸⁷ Porph. *Abst.* 3.8.7.

³⁸⁸ Letterio 2017, 23.

³⁸⁹ Steiner 2005, 108.

³⁹⁰ Porph. *Abst.* 3.2.4.

2.3.1 Porfyrioksen Plutarkhokselta lainaamat otteet

Teoksessaan *Sielullisten vahingoittamista vastaan* Porfyrios lainaa Plutarkhosta useaan kertaan. Tämän tutkielman kohteena olevissa ensimmäisessä ja kolmannessa kirjassa esiintyy kolme Plutarkhokselta peräisin olevaa lainausta. Selvyiden vuoksi käytän tässä luvussa näistä lainauksista nimityksiä lainaus 1, lainaus 2 ja lainaus 3, siinä järjestyksessä, kun ne Porfyrioksen teoksessa esiintyvät. Koska kaksi kolmesta lainauksesta on peräisin Plutarkhoksen *Eläinten älykkyydestä* -teoksesta, aloitan kyseisen teoksen esittelyllä.

Eläinten älykkyydestä, kreikankieliseltä nimeltään Πότερα τῶν ζῴων φρονιμωτέρα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ ἔνυδρα, on pisin Plutarkhoksen *Moralian* eläimiä käsittelevistä teoksista. Teoksen nimi suoraan käännettynä on 'Kummat ovat älykkäämpiä, maa- vai vesieläimet', mutta siitä useammin käytetty latinankielinen nimi *De sollertia animalium* kääntyy muotoon 'Eläinten älykkyydestä'. Teoksen ajoituksesta ei ole varmuutta, mutta koska Plutarkhos mainitsee keisari Vespasianuksen, on kyseinen teos kirjoitettu joko tämän hallintokaudella 69–79 jaa. tai sen jälkeen.³⁹¹ *Eläinten älykkyydestä* on dialogi. Sen ensimmäisissä kahdeksassa luvussa (959b–965e) keskustelijat ovat Plutarkhoksen isä Autobulos sekä Skolaros, jonka uskotaan olleen perheystävä.³⁹² Autobulos puhuu eläinten älykkyyden puolesta, kun taas Skolaros edustaa stoalaisten näkemystä ja kieltää eläimiltä järjen.³⁹³ Luvusta yhdeksän eteenpäin keskeisimmät keskustelijat ovat Aristotimos ja Faidimos, jotka teoksen kreikankielisen nimen mukaisesti väittelevät siitä, ovatko maa- vai vesieläimet älykkäämpiä. Aristotimos puolustaa maa-eläimiä ja Faidimos taas vesieläimiä.

Porfyrioksen ensimmäinen lainaus, lainaus 1, esiintyy heti *Sielullisten vahingoittamista vastaan* -teoksen ensimmäisessä kirjassa, 1.4.4–1.6.1. Vaikka Porfyrios ei itse ilmoita lähdeään, tai että kyseessä on lainaus, on kyseinen tekstiotteen tunnistettu olevan peräisin Plutarkhoksen teoksesta *Eläinten älykkyydestä*, kohdasta 964a–c.³⁹⁴ Porfyrioksen teoksessa lainaus 1 sisältyy osioon, jossa hän esittelee stoalaisten ja peripateetikkojen kasvissyöntiä vastustavia argumentteja. Plutarkhoksen teoksessa se on osa Skolaroksen puheenvuoroa, jossa tämä esittää näkemysensä siitä, miksi ihmisten täytyy voida hyödyntää, tappaa ja syödä muunlaisia eläimiä. Porfyrioksen ei lainaa Plutarkhosta sanatarkasti, mutta asiasisältö pysyy samana.

³⁹¹ Plut. *De soll. an.* 974a. Newmyer 2021, 2.

³⁹² Newmyer 2021, 2.

³⁹³ Miszczyński 2019, 56.

³⁹⁴ Clark 2000, 124. Kaski 2022, 25.

Lainaukset 2 ja 3 esiintyvät molemmat Porfyrioksen teoksen kolmannessa kirjassa, kohdissa 3.18.3–3.20.6 ja 3.20.7–3.24.5. Kyseessä on siis itseasiassa yksi pitkä lainaus, joka on peräisin Plutarkhoksen kahdesta eri teoksesta. Porfyrios aloittaa lainaamalla yhtä teosta ja vaihtaa lainauksen kohdetta sulavasti toiseen teokseen.³⁹⁵ Tällä kertaa Porfyrios itse ilmoittaa aikovansa lainata Plutarkhosta: ”Ἀρχὴν δέ, ὡς καὶ Πλούταρχός φησιν”, ’aluksi, kuten Plutarkhokin sanoo’.³⁹⁶ Ensimmäistä näistä lainauksen kohteena olevista teoksista ei tunneta ja, kuten olen yllä maininnut, lainaus 2 onkin todennäköisesti peräisin jostakin Plutarkhoksen säilymättä jääneestä teoksesta.³⁹⁷ Lainaus 3 puolestaan on jälleen peräisin *Eläinten älykkyydestä* -teoksesta.³⁹⁸ Tämän jälkeen Porfyrios ilmoittaa Plutarkhos-lainauksensa päättyväksi ja jatkaa lainaamalla seuraavaksi Theofrastosta.

Lainaus 2 pitää sisällään useita eri argumentteja lihansyöntiä vastaan. Näitä ovat muun muassa: ihmisten ei tarvitse syödä lihaa pysyäkseen hengissä.³⁹⁹ Eläimet eivät ole verrattavissa kasveihin, minkä takia eläimille on osoitettava oikeudenmukaisuutta mutta kasveille ei.⁴⁰⁰ Jos julmat ihmiset saavat osakseen oikeudenmukaisuutta, täytyy vaarattomien ja kesyjen eläintenkin saada.⁴⁰¹ Kaikkia näitä argumentteja olen analysoinut Porfyriosta käsittelevässä luvussa. Lisäksi Plutarkhos – ja näin myös Porfyrios – argumentoivat sitä vastaan, että eläimet olisivat olemassa vain ihmisiä varten.⁴⁰² Vaikka lainaus 2 on peräisin tuntemattomasta teoksesta, esittää Plutarkhos siinä osin samoja argumentteja kuin teoksessaan *Lihansyönnistä*. Hän esimerkiksi esittää, että lihansyönti on sallittua vain, jos kyse on välttämättömyydestä. Useimmiten näin ei kuitenkaan ole, vaan kyse on ahneudesta ja nautinnonhalusta.⁴⁰³ Lisäksi hän rinnastaa eläimen tappamisen murhaan.⁴⁰⁴

Nämä yhtäläisyydet Plutarkhoksen tuntemattoman teoksen ja *Lihansyönnistä*-teoksen välillä saattavat viitata siihen, että kyseessä tosiaan on ote *Lihansyönnistä*-teoksesta.⁴⁰⁵ *Lihansyönnistä* ei ole säilynyt meille kokonaisuudessaan, vaan sekä sen ensimmäinen että toinen osa jäävät kesken.⁴⁰⁶ On siis mahdollista, että lainaus 2 olisi peräisin kyseisen teoksen sittemmin

³⁹⁵ Kaski 2022, 141.

³⁹⁶ Porph. *Abst.* 3.18.3.

³⁹⁷ Clark 2000, 172. Kaski 2022, 141.

³⁹⁸ Clark 2000, 174. Kaski 2022, 145.

³⁹⁹ Porph. *Abst.* 3.18.3–4. Olen analysoinut tätä argumenttia sivulla 35.

⁴⁰⁰ Porph. *Abst.* 3.19.2. Olen analysoinut tätä argumenttia sivulla 33.

⁴⁰¹ Porph. *Abst.* 3.19.3. Olen analysoinut tätä argumenttia sivuilla 48–49.

⁴⁰² Porph. *Abst.* 3.20.4–6.

⁴⁰³ Vertaa esimerkiksi Plut. *De esu* 994e–f ja 996f.

⁴⁰⁴ Vertaa Plut. *De esu* 994a–b. Katso myös tämän tutkielman sivut 21–22.

⁴⁰⁵ Jourdan 2005, 431.

⁴⁰⁶ Lisää *Lihansyönnistä*-teoksesta katso luku 1.6 Aineisto, s. 16–17.

kadonneesta osasta. Argumenttien samankaltaisuuden lisäksi tähän viittaavat samat sanavalinnat sekä tyylin huomattava samankaltaisuus.⁴⁰⁷ Erityisen huomattavaa on, että Plutarkhos viittaa muunlajisten eläinten tappamiseen sanalla φόνος 'murha', kuten hän tekee useaan otteeseen *Lihansyönnistä*-teoksessa.⁴⁰⁸ Sekä *Lihansyönnistä* että lainaus 2 pyrkivät herättämään lukijassa voimakkaita tunteita, ennen kaikkea inhoa lihansyöntiä kohtaan. Tämän lisäksi kumpikin teksti on tyyliään hyvin tunteikas.⁴⁰⁹ Kun tekstien välisiä yhtäläisyyksiä on näin paljon, on syntynyt teoria, että kyseessä olisi yksi ja sama teos. Koska tästä ei kuitenkaan ole varmuutta, viitataan tähän teokseen yksinkertaisesti tuntemattomana teoksena myös seuraavissa luvuissa.

Lainaus 3 on peräisin *Eläinten älykkyydestä* -teoksen kohdasta 959e–963f ja se keskittyy teoksen latinankielisen nimen mukaisesti eläinten älykkyyden osoittamiseen. Siinä missä lainaus 1 on osa yhtä teoksen puheenvuoroa, sisältää lainaus 3 useampia kahden eri henkilön, Autobuloksen ja Skolaroksen, puheenvuoroja. Tämän vuoksi se on lainausta 1 epätarkempi, sillä alkuperäinen *Eläinten älykkyydestä* on dialogi, kun taas *Sielullisten vahingoittamista vastaan* on monologi. Porfyrios on lainatessaan muuttanut tekstin oman teoksensa mukaiseksi monologiksi.⁴¹⁰ Hän on esimerkiksi jättänyt dialogin kontekstia selittävän kohdan 960a–b pois.

Sekä lainaus 1 että lainaus 3 sijoittuvat *Eläinten älykkyydestä* -teoksen alkupuolelle Autobuloksen ja Skolaroksen väliseen keskusteluun. Kuten edellä mainitsin, lainaus 1 on osa Skolaroksen puheenvuoroa. Lainaus 3 puolestaan koostuu suurimmilta osin Autobuloksen puheenvuoroista, mutta sisältää myös Skolaroksen lyhyempiä esityksiä. Porfyrios on omassa teoksessaan poistanut osia Skolaroksen puheenvuoroista ja muokannut jäljelle jäävän osaksi monologiaan. Skolaroksen puheenvuoroja on alkuperäisessä tekstiotteessa kaksi. Näistä ensimmäisen kohdalla Porfyrios kertoo aikovansa esittää vastustajiensa näkemyksen.⁴¹¹ Toisen kohdalla hän kuitenkin esittää Skolaroksen kysymyksen omaa pohdintaansa vastaavana. Sekä Skolaros että Porfyrios esittävät kummeksuntansa sitä kohtaan, että muunlajiset eläimet eivät pyri tavoittelemaan hyvettä (ἀρετή).⁴¹²

---

⁴⁰⁷ Jourdan 2005, 432.

⁴⁰⁸ Erityisesti Plut. *De esu* 994a–b.

⁴⁰⁹ Jourdan 2005, 435.

⁴¹⁰ Kaski 2022, 145.

⁴¹¹ Porph. *Abst.* 3.21.1. Plut. *De soll. an.* 960b–c.

⁴¹² Porph. *Abst.* 3.22.6. Plut. *De soll. an.* 962a.

2.3.2 Yhtäläisyydet

Vaikka ei voida olla varmoja, lainaako Porfyrios Plutarkhoksen *Lihansyönnistä*-teosta vai ei, on sen ja *Sielullisten vahingoittamista vastaan* -teoksen välillä silti huomattavia yhtäläisyyksiä. Porfyrios esittää useita samoja argumentteja kuin Plutarkhos omassa teoksessaan, mikä antaa sen vaikutelman, että Porfyrios oli vähintään lukenut Plutarkhoksen teoksen.⁴¹³ Porfyrioksen teos lieneekin ollut Plutarkhoksen inspiroima, sillä kumpikin auktori vetoaa oikeudenmukaisuuteen, minkä lisäksi Porfyrios lainaa laajoja katkelmia Plutarkhoksen teoksista vain vähin muutoksin.⁴¹⁴

Sekä Plutarkhos että Porfyrios esittävät, että muunlaisia eläimiä tulee kohdella oikeudenmukaisesti, koska ne ovat järjellisiä olentoja.⁴¹⁵ Vaikka Plutarkhos käsittelee eläinten järjellisyttä ennen kaikkea teoksessaan *Eläinten älykkyydestä*, hän kiinnittää siihen huomiota myös *Lihansyönnistä*-teoksessa. Siinä hän tosin viittaa muunlajisten eläinten älykkyyteen eksplisiitisti vain kerran.⁴¹⁶ Toisin kuin Porfyrios Plutarkhos ei käytä sanoja λόγος tai λογικός, vaan toteaa eläinten olevan ”περιττὸν ἐν συνέσει”, ’huomattavan älykkäitä’.

Porfyrios sen sijaan kirjoittaa eläinten älykkyydestä teoksessaan huomattavasti. Kuten tämän tutkielman Porfyriosta käsittelevästä luvusta ilmenee, oli muunlajisten eläinten järki ja älykyys yksi hänen oleellisimmista argumenteistaan lihansyöntiä vastaan.⁴¹⁷ Hän esittää eläinten olevan älyllisiä olentoja useaan kertaan, mutta erityisesti hänen teoksessaan on kaksi pitkää eläinten järkeä koskevaa osiota, 3.9.1–3.15.4 ja 3.22.1–3.24.5. Näistä ensimmäinen on Porfyrioksen omaa tekstiä, mutta toinen on lainattu Plutarkhokselta.⁴¹⁸ Kyseessä on edellisessä luvussa esitelty lainaus 3, joka on peräisin Plutarkhoksen *Eläinten älykkyydestä* -teoksesta.⁴¹⁹

Lisäksi kumpikin auktori kiinnittää huomiota eläinten kykyyn aistia. Plutarkhoksella aistit liittyvät ennen kaikkea siihen, että eläimillä on synnynnäinen oikeus elämään.⁴²⁰ Eläimet pystyvät kokemaan niin positiivisia kuin negatiivisiakin fyysisiä tuntemuksia, joiden perusteella ne oppivat välttämään haitallisia sekä tavoittelemaan hyödyllisiä asioita, ja niiden tulee myös

---

⁴¹³ Jourdan 2005, 431.

⁴¹⁴ Newmyer 2014, 531.

⁴¹⁵ Miszczyński 2019, 55.

⁴¹⁶ Plut. *De esu* 994e.

⁴¹⁷ Kuten olen edellä esittänyt, Porfyrioksen tavoite oli mahdollisesti vain osoittaa stoalaisten ja epikurolaisten olevan väärässä, eikä esittänyt omaa näkemystään aiheesta. Tästä huolimatta eläinten järki on tärkeä argumentti hänen teoksessaan. Katso s. 50 ja 56.

⁴¹⁸ Kaski 2022, 145.

⁴¹⁹ Plut. *De soll. an.* 959e–963f.

⁴²⁰ Plut. *De esu* 994e.

saada toimia näin.⁴²¹ Porfyrioksella aistiminen puolestaan yhdistyy logokseen, sillä aistit toimivat yhteytenä ruumiin ja järjen välillä.⁴²² Hän vaikuttaa viittaavan samaan ajatukseen kuin Plutarkhos: koska eläimet pystyvät aistimaan ja tuntemaan, ne tavoittelevat itselleen hyödyllisiä asioita ja näin ollen pyrkivät aktiivisesti pysymään hengissä. Ihmisten tulisi kunnioittaa eläinten selvää elämänhalua.⁴²³

Sekä Plutarkhoksen että Porfyrioksen mukaan eläinten tappaminen ja syöminen rikkoo kahta Platonin kardinaalilihyvettä: oikeudenmukaisuutta ja kohtuullisuutta. Kumpikin tuo esille sen, että yleensä ihmiset syövät nimenomaan vaarattomia ja kesyjä eläimiä, mutta vaarallisia pe-toeläimiä ei hyödynnetä ravintona.⁴²⁴ Vaikka lihansyönti on jo itsessään moraalisesti väärin, tekee tämä viattomien tappaminen siitä entistä epäoikeudenmukaisempaa. Näiden eläinten tappamista ei voida perustella itsepuolustuksella, eikä niiden syöminen ole normaaliolosuhteissa edes välttämätöntä. Ihmisten ei tarvitse syödä lihaa selviytyäkseen, ja useimmiten lihansyönnissä onkin sekä Plutarkhoksen että Porfyrioksen mukaan kyse ahneudesta ja nautinnosta.⁴²⁵ Ja näin ollen lihansyönti rikkoo myös kohtuullisuutta.

Sekä lihansyönnistä koitua vahinko että siitä pidättäytymisestä koitua hyöty vaikuttavat ihmisiin yhteisöllisellä tasolla. Plutarkhos ja Porfyrios molemmat esittävät muunlajisten eläinten oikeudenmukaisen kohtelun johtavan myös muiden ihmisten oikeudenmukaiseen kohteluun.⁴²⁶ Ja päinvastoin johtaa julmuus ja epäoikeudenmukaisuus eläimiä kohtaan ihmisten vastaavanlaiseen kohteluun.⁴²⁷ Porfyrioksen teoksessa tämä argumentti esiintyy sekä Plutarkhoksen *Eläinten älykkyydestä*-teoksesta lainatussa otteessa että hänen itse laatimassaan tekstissä.⁴²⁸

Näiden kummallakin auktorilla esiintyvien argumenttien lisäksi erityisen kiinnostavia ovat ne argumentit, jotka esiintyvät vain Plutarkhoksen teoksissa ja Porfyrioksen Plutarkhokselta lainaamissa otteissa, mutta eivät Porfyrioksen itse laatimassa tekstissä. Samoin kuin argumentit, jotka eivät esiinny Plutarkhoksen teoksissa *Lihansyönnistä* tai *Eläinten älykkyydestä*, mutta

---

⁴²¹ Plut. *De esu* 997e. Katso myös Dombrowski 2014, 548.

⁴²² Ruumiin, aistien ja järjen yhteydestä katso s. 57–58.

⁴²³ Press 2020, 83.

⁴²⁴ Plut. *De esu* 994b. Porph. *Abst.* 3.26.4.

⁴²⁵ Plut. *De esu* 997a–b. Porph. *Abst.* 3.26.5.

⁴²⁶ Plut. *De esu* 995f–996a. Porph. *Abst.* 3.26.6.

⁴²⁷ Plut. *De esu* 998b–c.

⁴²⁸ Porph. *Abst.* 3.20.7 ja 3.26.7.

esiintyvät sekä Porfyrioksen omassa tekstissä että Plutarkhoksen tuntemattomasta teoksesta peräisin olevassa lainauksessa.

Porfyrios kirjoittaa eläinten ja kasvien perustavanlaatuisesta erilaisuudesta. Eläimet kykenevät tuntemaan pelkoa ja kipua, joten niitä on mahdollista vahingoittaa, kasveja taas ei.⁴²⁹ Tämä esiintyy lainauksessa, joka on peräisin tuntemattomasta Plutarkhoksen teoksesta. Toisin kuin Porfyrios Plutarkhos ei kuitenkaan tuo teoksissaan *Lihansyönnistä* tai *Eläinten älykkyydestä* kasveja esiin lainkaan, ellei Porfyrioksen lainaama tuntematon teos sitten ole *Lihansyönnistä*.

Kasvien ja eläinten erilaisuuden sijaan Plutarkhos kiinnittää paljon huomiota eläinten kärsimykseen. Hän esittää hyvin eläviä kuvauksia teurastustilanteista ja kertoo yksityiskohtaisesti julmien teurastustapojen lisäksi myös elinolosuhteista, joissa ruuaksi kasvatettavia eläimiä pidetään.⁴³⁰ Porfyrios taas ei pyri kiinnittämään lukijan huomiota eläimille koituvaan kärsimykseen samalla tavoin. Hän kuitenkin tuo niiden kärsimyksen esille lainatessaan Plutarkhosta. Kuten Plutarkhosta käsittelevässä luvussa 2.1.1 tuon ilmi, Plutarkhos rinnastaa muunlajisen eläimen tappamisen murhaan.⁴³¹ Hän tekee näin useaan otteeseen *Lihansyönnistä*-teoksessaan käyttäen murhasta sanaa φόνος. Porfyrios sen sijaan rinnastaa eläimen tappamisen murhaan vain kerran ja se tapahtuu hänen lainatessaan Plutarkhosta.

...ζῷα δὲ ὑπάγειν σφαγαῖς καὶ μαγειρεύειν ἀναπιπλαμένους φόνου, μὴ τροφῆς ἢ πληρώσεως χάριν, ἀλλ' ἡδονῆς καὶ λαιμαργίας ποιουμένους τέλος, ὑπερφυῶς ὡς ἄνομον καὶ δεινόν.⁴³²

...mutta eläimien vieminen teuraaksi ja laittaminen ruuaksi murhan kyllästäminä, ei ravinnoksi tai nälän tyydyttämiseksi, vaan päämääräksi muodostetaan nautinto ja mässäily, kuinka se onkaan suunnattoman laitonta ja kauheaa.

Yllä oleva ote on osa Plutarkhoksen tuntemattomasta teoksesta peräisin olevaa lainausta. Plutarkhoksen eläinten kärsimykseen kohdistama huomio sekä *Lihansyönnistä*-teoksessa että Porfyrioksen lainaamissa otteissa viittaavat siihen, että hän oli Porfyriosta kiinnostuneempi muunlajisten eläinten hyvinvoinnista.⁴³³ Varsinkin kun otetaan huomioon, että Porfyrios tuo

⁴²⁹ Porph. *Abst.* 3.19.2.

⁴³⁰ Plut. *De esu* 993b, 994e ja 996f–997a.

⁴³¹ Katso s. 21–22.

⁴³² Porph. *Abst.* 3.18.5.

⁴³³ Dombrowski 2014, 546.

esiin eläinten kärsimyksen omassa teoksessaan vain silloin, kun hän lainaa Plutarkhosta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että Porfyrios ei olisi ollut lainkaan kiinnostunut eläinten hyvinvoinnista, vaan hän vaikuttaa kyllä jakaneen Plutarkhoksen empatian muunlaisia eläimiä kohtaan.⁴³⁴

2.3.3 Eroavaisuudet

Yhteisistä argumenteistaan huolimatta on Plutarkhoksen ja Porfyrioksen teosten välillä myös eroja. Huomattavimmat erot näiden auktoreiden ja heidän teostensa välillä ovat teosten tyyli, heidän suhtautumisensa reinkarnaatioon argumenttina sekä lihansyönnin tai kasvissyönnin vaikutukset ihmisen sielulle.

Plutarkhos pyrkii omassa teoksessaan herättämään lukijassaan voimakkaita tunteita. Hänen esittämänsä todentuntuisten teurastustilanteen kuvausten tarkoitus vaikuttaa ennen kaikkea olevan häpeän ja inhon herättäminen lukijassa.⁴³⁵ Hän vaikuttaa havainneen, että lihansyönti saattaa herättää negatiivisia tunteita niissäkin ihmisissä, jotka syövät lihaa.⁴³⁶ Plutarkhos pyrkii myös herättämään surua, sääliä ja empatiaa teuraalle vietäviä eläimiä kohtaan. Näiden lukijan tunteita hyödyntävien kuvausten lisäksi on Plutarkhoksen tyyli läpi koko teoksen hyvin tunteellinen ja jopa kiihkeä.⁴³⁷ Tätä emotionaalista kielenkäyttöä pidetään merkinä siitä, että *Lihansyönnistä* on Plutarkhoksen nuoruudentyö.⁴³⁸ Myös hänen argumentaationsa tässä teoksessa vaikuttaa pikemminkin intuitiiviselta kuin systemaattiselta.⁴³⁹

Porfyrios puolestaan ei pyri samanlaiseen tunteiden herättämiseen ja hänen argumentaationsa perustuu enemmän logiikkaan kuin tunteisiin. Tätä voidaankin pitää yhtenä merkittävimmistä eroista hänen ja Plutarkhoksen välillä.⁴⁴⁰ Emotionaalisuus on kuitenkin havaittavissa myös Porfyrioksella, nimittäin otteissa, jotka hän on lainannut Plutarkhokselta. Vaikka tunteikkaus ei Porfyrioksen lainaamassa *Eläinten älykkyydestä* -teoksessa olekaan yhtä intensiivistä kuin *Lihansyönnistä*-teoksessa, on ero Porfyrioksen itse laatimaan tekstiin silti havaittavissa. Lainaus 2 taas on hyvinkin tunteikas, mikä onkin yksi syy sille, miksi sen arvellaan olevan peräisin *Lihansyönnistä*-teoksesta.

---

⁴³⁴ Simonetti 2019, 139.

⁴³⁵ Plut. *De esu* 993b ja 996f – 997a.

⁴³⁶ Katso s. 21.

⁴³⁷ Newmyer 2021, 130.

⁴³⁸ Beer 2008, 103.

⁴³⁹ Steiner 2005, 104.

⁴⁴⁰ Steiner 2005, 104.

Plutarkhos mainitsee teoksessaan sekä eläinten älykkyyden että niiden kyvyn kielelliseen kommunikaatioon, jota ihmiset vain eivät ymmärrä.⁴⁴¹ Porfyrios puolestaan kirjoittaa laajasti kummastakin. Vaikka hän eläinten järjestä kirjoittaessaan onkin lainannut pitkän otteen Plutarkhoksen *Eläinten älykkyydestä* -teoksesta, on Porfyrioksen teoksessa sen lisäksi huomattava määrä hänen omaa pohdintaansa samasta aiheesta.⁴⁴² Porfyrios kirjoittaa sangen pitkästi myös eläinten kielellisyydestä, kun taas Plutarkhoksen *Lihansyönnistä*-teoksessa tämä jää yksittäiseen mainintaan. Porfyrioksen Plutarkhokselta lainaamissa otteissa ei eläinten kielellisyys esiinny lainkaan.

Sekä Plutarkhos että Porfyrios mainitsevat reinkarnaation, mutta he suhtautuvat siihen argumenttina eläinten tappamista vastaan eri tavoin. Plutarkhos kertoo, ettei hän itse varsinaisesti usko reinkarnaatioon, mutta että sen mahdollisuus on silti olemassa. Eläinten tappamista tulee kuitenkin välttää, jottei tulisi vahingossa tappaneeksi ihmistä.⁴⁴³ Omasta näkemyksestään huolimatta Plutarkhos siis hyödyntää reinkarnaatiota argumentoinnissaan ja myös kirjoittaa siitä kohtalaisen paljon *Lihansyönnistä*-teoksen lyhyiden huomioon ottaen.⁴⁴⁴

Porfyrioksen osalta reinkarnaatio taas jää yksittäisiin mainintoihin. Pisimmin hän kirjoittaa siitä kertoessaan tavallisen kansan argumenteista kasvissyöntiä vastaan. Tavallisen kansan mukaan, jos reinkarnaatio on totta, on muunlajisen eläimen tappaminen itseasiassa hyvä teko. Silloin sielu pääsee pian syntyään uudelleen ja mahdollisesti tällä kertaa ihmisruumiiseen, joka on eläimen ruumista parempi vaihtoehto.⁴⁴⁵ Porfyrios ei esitä, että reinkarnaatio tai sen mahdollisuus olisi hänen oma syynsä sille, miksi lihansyönnistä tulee pidättäytyä. Toisin kuin Plutarkhos, Porfyrios ei kerro omista uskomuksistaan. Siitä, uskoiko hän reinkarnaatioon vai ei, ei ole varmuutta.⁴⁴⁶

Vaikka Porfyrios vaikuttaa suunnanneen oman teoksensa ennen kaikkea stoalaisia vastaan, hän käsittelee myös muita ihmisryhmiä ja heidän näkemyksiään.⁴⁴⁷ Hän myös esittelee vastustajiensa argumentteja sangen laajasti. Plutarkhos sen sijaan keskittyy ainoastaan stoalaisiin. *Eläinten älykkyydestä* -teoksessa Skolaros edustaa nimenomaan stoalaisten näkemyksiä ja kyseisessä teoksessa Plutarkhos esittääkin useampia stoalaisten ajatuksia. Myös *Lihansyönnistä*-

---

⁴⁴¹ Plut. *De esu* 994e. Katso myös s. 22.

⁴⁴² Porph. *Abst.* 3.8.1–3.15.5.

⁴⁴³ Reinkarnaatiosta katso s. 29–30.

⁴⁴⁴ Plut. *De esu* 998c–f.

⁴⁴⁵ Porph. *Abst.* 1.19.1–2.

⁴⁴⁶ Sorabji 1993, 191.

⁴⁴⁷ Edwards 2014, 41.

teoksessa ainoa mainittu Plutarkhoksen omia näkemyksiä vastustava ryhmä ovat stoalaiset. Tässä teoksessa hän kuitenkin tiivistää stoalaisten näkemykset vain yhteen lauseeseen:

”ναί,” φασίν, ”οὐδὲν γὰρ ἡμῖν πρὸς τὰ ἄλογα δίκαιον ἔστιν.”⁴⁴⁸

”Tietysti”, he sanovat, ”eihän meillä ole minkäänlaista oikeussuhdetta järjettömien eläinten kanssa.”

Plutarkhoksen ja Porfyrioksen välillä on eroja myös siinä, millaisia vaikutuksia he kokevat lihansyönnillä olevan ihmissielulle. Plutarkhos kertoo lihansyönnin tekevän sielusta sekä tylsän että julman, ja siitä pidättäytymisen puolestaan edistävän ihmisen empatiakykyä ja oikeudentajua.⁴⁴⁹ Myös Porfyrios esittää lihansyönnin lisäävän julmuutta ja siitä pidättäytymisen lisäävän myötätuntoa ja oikeudenmukaisuutta. Porfyrios on kuitenkin sitä mieltä, että lihansyönti tekee ihmisen sielusta liian kiihkeän ei suinkaan tylsän.⁴⁵⁰ Lisäksi kuten edellä olen esittänyt, Porfyrios määrittelee oikeudenmukaisuuden toisten vahingoittamattomuudeksi, joka puolestaan johtaa siihen, että ihmisestä tulee jumalankaltainen.⁴⁵¹ Sielu sekä sen hyvinvointi ja puhtaus olivat erityisen tärkeitä uusplatonisteille, joihin Porfyrios lukeutuu.⁴⁵² Lihansyöntiä tuli välttää, koska sillä oli sielua turmelevia vaikutuksia. Plutarkhos ei korosta lihansyönnin henkisiä vaikutuksia Porfyrioksen tavoin. Plutarkhos edustaa keskiplatonismia eikä uusplatonismia, mikä selittänee auktureiden välisen eron sielun roolin suhteen.⁴⁵³ Plutarkhoksella ei myöskään esiinny argumenttia, jonka mukaan lihansyönnistä pidättäytyminen tekee ihmisestä jumalankaltaisen.

Plutarkhos ja Porfyrios esittävät teoksissaan sekä samoja että eri argumentteja muunlaisten eläinten oikeudenmukaisen kohtelun puolesta. Plutarkhos on myös selvästi vaikuttanut Porfyriokseen, mikä käy selväksi paitsi Plutarkhoksen teosten lainaamisesta myös argumenttien samankaltaisuudesta. Kummankin auktorin pääasialliset argumentit sille, miksi eläimiä ei tule

---

⁴⁴⁸ Plut. *De esu* 999a–b.

⁴⁴⁹ Katso s. 27–28.

⁴⁵⁰ Porph. *Abst.* 1.33.1.

⁴⁵¹ Jumalankaltaistumisesta katso s. 36–37.

⁴⁵² Newmyer 2014, 530.

⁴⁵³ Newmyer 2014, 530

tappaa tai syödä, perustuvat lihansyönnin negatiivisiin vaikutuksiin ihmisille sekä muunlajisten eläinten itseisarvoon.⁴⁵⁴

---

⁴⁵⁴ Steiner 2005, 103.

3 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa olen analysoinut Plutarkhoksen ja Porfyrioksen oikeudenmukaisuuteen perustuvia argumentteja sille, miksi eläimiä ei tule tappaa eikä syödä. Olen myös verrannut heidän argumenttejaan toisiinsa kiinnittäen erityisesti huomiota niihin otteisiin, jotka Porfyrios on lainannut Plutarkhokselta. Tutkimukseni kohdistui Plutarkhoksen *Lihansyönnistä*-teokseen sekä Porfyrioksen *Sielullisten vahingoittamista vastaan* -teoksen ensimmäiseen ja kolmanteen kirjaan. Näiden lisäksi käsitteelin muita Plutarkhoksen teoksia niiden otteiden osalta, jotka Porfyrios on lainannut omaan teokseensa.

Teoksessaan *Lihansyönnistä* Plutarkhos hyödyntää lukijansa tunteita. Hän pyrkii herättämään lukijassaan häpeää ja inhoa lihansyöntiä kohtaan sekä sääliä ja surua teuraaksi joutuvia eläimiä kohtaan. Plutarkhoksen mukaan muunlajiset eläimet ovat älyllisiä olentoja, minkä vuoksi ne ymmärtävät lähestyvän kuoleman. Lisäksi ne tuntevat sekä fyysistä että henkistä tuskaa, kipua ja pelkoa. Plutarkhos rinnastaa eläimen tappamisen ihmisen murhaan useita kertoja teoksessaan. On huomionarvoista, että näin tehdessään hän käyttää sanoja (μυιφονία, μυιφονέω), joita tyypillisesti käytetään vain ihmisen tappamisesta. Eläinten tappaminen ja syöminen siis näyttäytyvät hänen teoksessaan epäoikeudenmukaisina tekoina. Epäoikeudenmukaisuuden lisäksi lihansyönnissä on hänen mukaansa kyse kohtuuttomuudesta. Ihmisten ei tarvitse syödä lihaa pysyäkseen hengissä, vaan he syövät sitä ahneudesta ja nautinnonhalusta.

Lihansyönnillä on Plutarkhoksen mukaan negatiivisia vaikutuksia ihmisiin. Lihansyönti tekee ihmisestä julman, mikä johtaa lisääntyneeseen väkivaltaan, murhiin ja sotiin. Mutta jos muunlajisia eläimiä kohdellaan hyvin ja oikeudenmukaisesti, se johtaa oikeudenmukaisuuteen ihmisiäkin kohtaan. Tämän lisäksi Plutarkhos tuo esiin reinkarnaation mahdollisuuden. Hän ei itse täysin usko reinkarnaatioon, mutta ei toisaalta pidä sitä mahdottomanakaan. Eläimen tappamisessa ja syömisessä on hänen mukaansa riski tulla tappaneeksi ja syöneeksi ihminen.

Porfyrios esittää teoksessaan omien argumenttiansa lisäksi myös useita vastustajiensa argumentteja. Heidän mukaansa oikeudenmukaisuus ei kuulu muunlajisille eläimille, vaan ihminen voi vapaasti hyödyntää eläimiä esimerkiksi ravintona tai työvoimana. Porfyrioksen vastustajia ovat stoalaiset, peripateetikot, epikurolaiset ja niin kutsuttu tavallinen kansa. Erityisen paljon Porfyrios kirjoittaa stoalaisten argumenteista.

Porfyrioksen oma oikeudenmukaisuuskäsitys voidaan jakaa kahteen osaan: toisiin suuntautuvaan ja itseän suuntautuvaan. Toisiin suuntautuvassa oikeudenmukaisuudessa on kyse toisten

oikeudenmukaisesta kohtelusta. Porfyriokselle oikeudenmukainen kohtelu merkitsee ennen kaikkea vahingoittamattomuutta. Tämä tarkoittaa, että toisten vahingoittaminen puolestaan on epäoikeudenmukaisuutta. Porfyrioksen mukaan täytyy kaikkia, joita on mahdollista vahingoittaa, olla vahingoittamatta, eli kohdeltava oikeudenmukaisesti. Koska muunlaiset eläimet selvästi kykenevät tuntemaan kipua, on niitä mahdollista vahingoittaa. Kasvien kohdalla näin ei kuitenkaan ole, eikä niitä siksi ole mahdollista kohdella epäoikeudenmukaisesti.

Porfyrioksen itseen suuntautuva oikeudenmukaisuus perustuu Platonin teoriaan kolmiosaisesta sielusta. Platonin mukaan sielu jakautuu järkeen, kiihkoon ja himoon. Ideaalitulanteessa järki hallitsee sielun muita osia ja ihmistä kokonaisuudessaan. Porfyrioksen mukaan, jos järki hallitsee, ihminen toimii väistämättä oikeudenmukaisesti, eikä vahingoita ketään. Jos ihminen elää oikeudenmukaisesti ja toisia vahingoittamatta, hän kehittyy jumalankaltaiseksi, mikä vaiuttaa olleen Porfyrioksen mukaan ihmiselämän tarkoitus.

Porfyrioksen esittelemät stoalaisten argumentit perustuvat ennen kaikkea oikeiosikseen (οικειώσις), joka tarkoittaa jonkin tai jonkun hyväksymistä osaksi omaa lähipiiriä. Stoalaisten mukaan vain niitä, joita oikeiosis koskee, tulee kohdella oikeudenmukaisesti. Koska oikeiosis voi stoalaisten mukaan koskea vain itsensä kanssa samankaltaisia olentoja, Porfyrios pyrkii osoittamaan ihmisten ja eläinten tosiaan olevan samankaltaisia. Samankaltaisuus on Porfyrioksen mukaan sekä fyysistä että henkistä. Ihmisten ja eläinten ruumiit toimivat samalla tavoin, esimerkiksi kummatkin voivat kärsiä samoista sairauksista. Henkisestä samankaltaisuudesta todistavat muun muassa tunteet, jotka vaikuttavat olevan hyvin samantapaisia lajista riippumatta. Lisäksi Porfyrios esittää ihmisten ja muunlajisten eläinten olevan keskenään samaa sukua (συγγενής) ja heidän sielujensakin olevan samanlaisia.

Epikurolaiset puolestaan argumentoivat, että koska laki sallii eläinten tappamisen ja syömissen, se ei voi olla väärin. Ihmisten ja eläinten välille ei myöskään olla laadittu sopimusta, joka kieltäisi toisen osapuolen vahingoittamisen. Lain suhteen Porfyrios myötäilee Platonin näkemystä. Lain tarkoitus on hillitä epäoikeudenmukaisia tekoja, sillä useimmat ihmiset valitsisivat epäoikeudenmukaisuuden, jos siitä ei seuraisi rangaistusta. Pelkkä laki ei kuitenkaan määritä sitä, mikä on epäoikeudenmukaista tai oikeudenmukaista. Sopimus ihmisten ja eläinten välillä puolestaan on epikurolaisten mukaan mahdottomuus, sillä eläimet eivät ole riittävän älykkäitä laatiakseen sopimuksen. Ne eivät myöskään pysty kielelliseen kommunikaatioon ihmisten kanssa. Porfyrioksen mukaan sopimus on epäolennainen, sillä kaikki ihmisetkään eivät ole solmineet sopimusta keskenään, mutta toisia ihmisiä silti kohdellaan oikeudenmukaisesti.

Vaarallisten eläinten tappaminen kuitenkin on hänen mukaansa hyväksyttävää, koska tällöin on kyse itsepuolustuksesta. Kesyjä tai vaarattomia eläimiä ei sen sijaan tule vahingoittaa. Hän vaikuttaakin ehdottavan, että muunlajisten eläinten kohdalla sovellettaisiin samaa käytäntöä kuin ihmisten kohdalla: vaarallisia ja toisia vahingoittaneita rangaistaan, mutta viattomia ei.

Sekä stoalaisten että epikurolaisten mukaan muunlajiset eläimet ovat logoksettomia ja sen vuoksi oikeudenmukaisuuden ulkopuolella. Stoalaisten mukaan oikeiosis ja siten oikeudenmukaisuus koskevat vain logoksellisia olentoja, kun taas epikurolaisten mukaan sopimuksen laatiminen vaatii logosta. Stoalaisten mukaan logosta on kahdenlaista: 'ääneen ilmaistua' (προφορικός) ja 'mielensisäistä' (ἐνδιόθετος). Näistä ensimmäinen viittaa kieleen ja toinen järkeen. Osoittaakseen, että muunlajisilla eläimillä on oikeus oikeudenmukaiseen kohteluun, Porfyrios pyrkii todistamaan, että eläimillä on logos sanan kummassakin merkityksessä. Voidaan tulkita, että hänen tavoitteensa oli ennen kaikkea osoittaa vastustajiensa olevan väärässä, eikä esittä omia näkemystään asiasta. Koska Porfyrios itse määrittää oikeudenmukaisuuden vahingoittamattomuudeksi, ei oikeudenmukaisuuden kohteen logoksella ole merkitystä.

Porfyrios aloittaa eläinten kielen käsittelyllä. Hän esittää, että eläinten ääntelyt ovat kuin vieraita kieliä. Vaikka ihmiset eivät ymmärrä eläinten kieltä, ei se tarkoita, että eläinten kieli olisi merkityksetöntä. Hän pyrkii osoittamaan, että eläinten ääntelyssä tosiaan on kyse kommunikaatiosta. Eläimet äännelevät eri tavoin eri tilanteissa, esimerkiksi ollessaan peloissaan tai pyytäessään ruokaa. Ihmisten on myös mahdollista oppia ymmärtämään eläimiä. Eläinten kanssa työskentelevät ihmiset nimittäin osaavat kyllä tulkita hoidokkiensa äänet oikein. Samoin eläimet, jotka elävät ihmisten kanssa, oppivat ymmärtämään heidän puhettaan. Tämän lisäksi jotkut eläimet, ennen kaikkea tietyt lintulajit, voivat oppia puhumaan ihmiskielellä.

Pyrkiessään osoittamaan, että muunlajisilla eläimillä on järki, Porfyrios keskittyy erityisesti aisteihin ja muistiin. Nämä vaikuttavat olleen stoalaisten kriteereitä järjellisyydelle. Muunlajiset eläimet pystyvät selvästi aistimaan, minkä lisäksi ne myös oppivat aistihavainnoistaan. Oppiminen puolestaan edellyttää muistamista. Aistien koko olemassaolo olisikin turhaa, ellei eläin oppisi ja muistaisi oppimaansa. Aistihavaintojen lisäksi eläimet oppivat sekä toisiltaan että ihmisiltä. Eläimet osaavat myös soveltaa oppimiaan asioita käytännössä, mikä puolestaan vaatii ajattelua. Aina muunlajiset eläimet eivät kuitenkaan toimi järkevästi, sillä myös ne voivat kärsiä mielenterveyden häiriöistä tai aivoihin vaikuttavista sairauksista. Tällöin vaikuttaa siltä, että eläin on tullut hulluksi eli sen järki vaikuttaa vahingoittuneen. Tämä taas tarkoittaa

sitä, että sillä on alun perin täytynyt olla järki. Muunlajisten eläinten ja ihmisten järki ei kuitenkaan ole täysin samanlaista. Erot eläinten ja ihmisten järjessä ovat kuitenkin Porfyrioksen mukaan määrällisiä tai laadullisia eivätkä olemuksellisia.

Porfyrioksen *Sielullisten vahingoittamista vastaan* vaikuttaa olleen Plutarkhoksen inspiroima. Hän lainaa tämän *Eläinten älykkyydestä* -teosta ja vaikuttaa ainakin lukeneen *Lihansyönnistä*-teoksen. Teoksensa ensimmäisessä ja kolmannessa kirjassa Porfyrios lainaa Plutarkhosta kolmesti. Ensimmäinen näistä lainauksista esiintyy teoksen ensimmäisessä kirjassa (1.4.4–1.6.1) ja se on peräisin Plutarkhoksen *Eläinten älykkyydestä* -teoksesta (964a–c). Toinen ja kolmas lainaus esiintyvät Porfyrioksen teoksen kolmannessa kirjassa. Toinen lainaus (3.18.3–3.20.6) on peräisin tuntemattomasta Plutarkhoksen teoksesta. On kuitenkin esitetty, että kyseessä saattaisi olla ote *Lihansyönnistä*-teoksen säilymättä jääneestä osasta. Kolmas lainaus (3.20.7–3.24.5) puolestaan on jälleen peräisin *Eläinten älykkyydestä* -teoksesta (959e–963f).

Näiden lainauksien lisäksi Plutarkhoksen ja Porfyrioksen teoksissa esiintyy samoja argumentteja. He molemmat esittävät muunlajisten eläinten olevan järjellisiä olentoja sekä kykenevän aistimaan. Molemmat myös huomauttavat, että useimmiten ihmisten syömät eläimet ovat keksyjä ja vaarattomia. Tämä taas tarkoittaa sitä, että lihansyönnissä on usein kyse viattomien tappamisesta. Näistä syistä lihansyönti rikkoo oikeudenmukaisuutta. Lihansyönti rikkoo myös toista kardinaalihyvettä: kohtuullisuutta. Ihmisten ei nimittäin tarvitse syödä lihaa pysyäkseen hengissä, vaan lihaa syödään ahneudesta ja nautinnonhalusta. Lisäksi väkivalta muunlajisia eläimiä kohtaan johtaa väkivaltaan ihmisiä kohtaan. Muunlajisten eläinten hyvä ja oikeudenmukainen kohtelu puolestaan johtaa ihmisten hyvään ja oikeudenmukaiseen kohteluun. Kumpikin auktori myös viittaa eläimen tappamiseen murhana (φόνος). Porfyrioksen kohdalla tämä tosin esiintyy vain hänen Plutarkhokselta lainaamassaan otteessa.

Plutarkhoksen ja Porfyrioksen teoksissa on myös eroja. Erityisesti teosten tyyli ja retoriset tehokeinot ovat erilaisia. Plutarkhos pyrkii herättämään lukijassaan voimakkaita tunteita ja niiden avulla vakuuttamaan lukijansa lihansyönnin moraalisisesta vääryydestä. Myös hänen tyylinsä on hyvin emotionaalinen, jopa kiihkeä. Porfyrios puolestaan ei hyödynnä tunteita, vaan esittää ennen kaikkea järkiperusteisia argumentteja. Lisäksi Plutarkhos ja Porfyrios suhtautuvat reinkarnaation eri tavoin. Plutarkhos ei täysin usko reinkarnaatioon, mutta hyödyntää sitä argumenttinaan. Porfyrios vain mainitsee reinkarnaation, eikä ole meillä ole varmuutta siitä, uskoiko hän siihen vai ei. Kumpikin auktori kertoo lihansyönnin vaikutuksista sielulle ja

kummankin mukaan lihansyönti muuttaa sielun julmaksi. Mutta Plutarkhoksen mukaan se tylsistyyttää sielun, kun taas Porfyrioksen mukaan se tekee sielusta liiallisen kiihkeän. Lisäksi Porfyrios kertoo eläinten tappamisesta ja syömisestä pidättäytymisen johtavan ihmisen jumalankaltaistumiseen. Plutarkhoksella tätä argumenttia taas ei esiinny lainkaan.

Plutarkhos ja Porfyrios molemmat esittävät useita argumentteja muunlajisten eläinten tappamista ja syömistä vastaan. He perustelevat tätä hyödyntäen oikeudenmukaisuuden ja kohtuullisuuden hyveitä sekä lihansyönnin vaikutuksia ihmisielulle. Kumpikin esittää lihansyönnin olevan väärin sekä muunlajisten eläinten että ihmisten kannalta.

Lähteet

Käytetyt julkaisut

Plutarch, *On the Eating of Flesh (De esu carnium) I and II*, ed. William C. Helmbold, Harvard University Press: Cambridge & London, 1957.

Plutarch, *Whether land or sea animals are cleverer (De sollertia animalium)*, ed. William C. Helmbold, Harvard University Press: Cambridge & London, 1957.

Porphyre, *De l'abstinence, Tome I*, introduction J. Bouffartigue et M. Patillon, Livre I, texte établi et traduit par J. Bouffartigue, Les Belles Lettres: Paris, 1977.

Porphyre, *De l'abstinence, Tome II*, Livre II et III, texte établi et traduit par J. Bouffartigue et M. Patillon, Les Belles Lettres: Paris, 1979.

Porphyre, *De l'abstinence, Tome III*, Livre IV, texte établi, traduit et annoté par M. Patillon et A. Ph. Segonds, avec le concours de L. Brisson, Les Belles Lettres: Paris, 1995.

Tutkimuskirjallisuus

Alasuutari 2021	Alasuutari, Pihla, <i>κατὰ σαρκοφαγίας Plutarkhoksen argumentointi teoksessa Lihansyönnistä</i> , kandidaatintutkielma, Turun yliopisto.
Barnes 2003	Barnes, Jonathan, <i>Porphyry Introduction</i> , Oxford University Press: Oxford.
Beck 2014	Beck, Mark (toim.), <i>A Companion to Plutarch</i> , Wiley-Blackwell: Chichester, Malden & Oxford.
Beer 2008	Beer, Michael, ”The question is not, Can they reason? nor, Can they talk? but, Can they suffer?: The Ethics of Vegetarianism in the Writings of Plutarch”, teoksessa <i>Eating and believing: interdisciplinary perspectives on vegetarianism and theology</i> , toim. Grumett, David & Muers, Rachel, T & T Clark: London, 96–109.

- Benson 2006 Benson, Hugh (toim.), *A companion to Plato*, Blackwell: Malden & Oxford.
- Campbell 2014 Campbell, Gordon Lindsay (toim.), *The Oxford Handbook of Animals in Classical Thought and Life*, Oxford University Press: Oxford.
- Clark 2000 Clark, Gillian, *Porphyry On Abstinence from Killing Animals*, Bloomsbury: London & New York.
- Clark 2017 Clark, Gillian, "Philosophers' Pets: Porphyry's Partridge and Augustine's Dog", teoksessa *Interactions between Animals and Humans in Graeco-Roman Antiquity*, toim. Fögen, Thorsten & Thomas, Edmund, de Gruyter: Berlin & Boston, 139–157.
- Dombrowski 2014 Dombrowski, Daniel A., "Philosophical Vegetarianism and Animal Entitlements", teoksessa Campbell 2014, 535–555.
- Edwards 2014 Edwards, G. Fay, "Irrational Animals in Porphyry's Logical Works: A Problem for the Consensus Interpretation of On Abstinence", *Phronesis* 59, 1, 22–43.
- Ekroth 2014 Ekroth, Gunnel, "Animal Sacrifice in Antiquity", teoksessa Campbell 2014, 324–354.
- Foxhall & Forbes 1982 Foxhall, Lin & Forbes, H. A., "Sitometreia: The Role of Grain as a Staple Food in Classical Antiquity", *Chiron* 12, 41–90.
- Garnsey 1999 Garnsey, Peter, *Food and society in classical antiquity*, Cambridge University Press: Cambridge & New York.
- Irwin 1995 Irwin, Terence, *Plato's Ethics*, Oxford University Press: New York.
- Johnson 2013 Johnson, Aaron P., *Religion and Identity in Porphyry of Tyre: the limits of Hellenism in late antiquity*, Cambridge University Press: Cambridge.
- Jourdan 2005 Jourdan, Fabienne, "Porphyre, lecteur et citateur du traité de Plutarque *Manger de la viande*", *REG* 118, 2, 426–435.

- Kaski 2022 Kaski, Liisa, *Sielullisten vahingoittamista vastaan*, Greif oü: Tartto.
- Komorowska 2021 Komorowska, Joanna, "Pythagoras, Plutarch, Porphyry, and the ancient defense of the vegetarian choice", teoksessa *The Routledge handbook of vegan studies*, toim. Wright, Laura, Routledge: London & New York, 15–26.
- Korhonen *et al.* 2004 Korhonen, Tua, Niemi, Antti J. & Åberg, Pia, *Lihan-syönnistä*, Summa: Helsinki.
- Letterio 2017 Letterio, Mauro, "The philosophical origins of vegetarianism. Greek Philosophers and Animal World", *Relation* 5, 1, 13–26.
- Marechal 2024 Marechal, Patricia, "Porphyry on the Value of Nonhuman Animals", *JHPH* 62, 4, 543–566.
- Miszczyński 2019 Miszczyński, Damian, "Justice for animals according to Plutarch", *Mare Nostrum* 10, 1, 54–76.
- Newmyer 1995 Newmyer, Stephen T., "Plutarch on the moral grounds for vegetarianism", *CO* 72, 1, 41–43.
- Newmyer 2014 Newmyer, Stephen T., "Being the One and Becoming the Other: Animals in Ancient Philosophical Schools", teoksessa Campbell 2014, 507–534.
- Newmyer 2021 Newmyer, Stephen T., *Plutarch's Three Treatises on Animals, A Translation with Introductions and Commentary*, Routledge: New York.
- Osborne 2007 Osborne, Catherine, *Dumb Beasts and Dead Philosophers: Humanity and the Humane in Ancient Philosophy and Literature*, Oxford University Press: Oxford.
- Press 2020 Press, Alexander, *Justice Purity Piety: A Reading of Porphyry's On Abstinence from Ensouled Beings*, väitöskirja, University of California.
- Preece 2008 Preece, Rod, *Sins of the Flesh: A History of Ethical Vegetarian Thought*, UBC Press: Vancouver.
- Russell 1973 Russell, D. A., *Plutarch*, Duckworth: London.
- Simonetti 2019 Simonetti, Elsa Giovanna, "Plutarch and the Neoplatonists: Porphyry, Proklos, Simplicios", teoksessa

- Brill's companion to the reception of Plutarch*, toim. Sophia Xenophontos & Katerina Oikonomopoulou, Brill: Leiden & Boston, 136–153.
- Sorabji 1993 Sorabji, Richard, *Animal Minds and Human Morals*, Cornell University Press: Ithaca.
- Steiner 2005 Steiner, Gary, *Anthropocentrism and its discontents: the moral status of animals in the history of Western philosophy*, University of Pittsburgh Press: Pittsburgh.
- Taylor & Wynne-Tyson 1965 Taylor, Thomas & Wynne-Tyson, Esme (toim.), *Porphyry on Abstinence from Animal Food*, Centaur Press Ltd.: London.
- Thompson 1895 Thompson, D'Arcy Wentworth, *A Glossary of Greek Birds*, Clarendon Press: Oxford.
- Tsekourakis 1987 Tsekourakis, Damianos, "Pythagoreanism or platonism and ancient medicine? The reasons for vegetarianism in Plutarch's 'Moralia'", *ANRW* II 36.1, 366–393.
- Tuominen 2021 Tuominen, Miira, "The Role of Laws in Porphyry's Arguments against Animal Sacrifice", teoksessa *Animals and the Law in Antiquity*, toim. Olyan, Saul M. & Rosenblum, Jordan D., Brown Judaic Studies: Providence, 121–141.
- Tuominen 2024 Tuominen, Miira, "Porphyry's Account of Justice in On Abstinence", *Phronesis* 69, 3, 356–381.
- Weinstein 2018 Weinstein, Joshua, *Plato's threefold city and soul*, Cambridge University Press: Cambridge.